

D'ençà que el beat Joan Pau II exposà a Santo Domingo en vespres del V centenari de l'inici de l'evangelització d'Amèrica el concepte de "nova evangelització", molts són els estudis que se n'han fet dins l'Església en tots els àmbits i des de perspectives múltiples. Els enfocaments poden haver canviat amb les circumstàncies històriques, particularment amb els fenòmens que han condicionat l'època més rigorosament contemporània, la que començà amb la fi de la Guerra Freda, a punt d'acomplir-se les noces d'argent de la caiguda del Mur de Berlín, seguí amb la gravitació cap al terrorisme fonamentalista i experimenta la globalització o mundialització i glocalització cada dia, amb els corresponents canvis socials i els consegüents que despunten, encara per consolidar. En aquest intercanvi dens i ràpid de cultures, de pobles, amb les migracions massives, de noves maneres d'entendre l'economia i de forces emergents, tocades de més a més per la filosòfica postmodernitat, on s'ha d'ubicar la missió de l'Església? Com s'ha de dur a terme aquesta missió irrenunciable, que és la seva mateixa raó d'ésser com ha dit el magisteri contemporani?

El número de *Comunicació* que teniu entre mans vol aportar la nostra modesta contribució a respondre aquests interrogants. Repte profund que ha de tenir en compte, a més de tot el que esmentàvem, la crisi econòmica dels darrers anys que es resisteix a morir i que pot transformar els models que coneixem en tots els sentits.

En tantes situacions que descol·loquen l'univers tradicional en què ens movíem, resulta particularment interessant l'estudi del professor Joan Andreu Alcina en què examina la noció de

“frontera” des del punt de vista filosòfic i com des d’aquesta pot aparèixer en la qüestió del sentit la “diaconia” de l’evangelització.

I en la crisi omnipresent ja ressenyada, no podia faltar l’aportació de qui més l’ha vista en primera persona i l’ha tractada de forma pràctica: Càritas. A través del seu secretari general, Llorenç Riera, resta il·luminat aquest aspecte i molts d’interrogants aclarits.

Revesteix un important interès històric l’aportació dels doctors Miquel Gual i Joan Josep Matas sobre un període encara relativament proper i no gaire ben conegut: el de la cronologia i el sentit dels moviments especialitzats dins l’Acció Catòlica mallorquina, vists per ells mateixos i pel conjunt eclesial, en els contextos del preconcili i postconcili, i en els socials de la pretransició i transició polítiques, i eclesials i fins a l’actualitat.

Mossèn Antoni Vadell, des de la seva especialització catequètica i com a responsable de la Vicaria Episcopal per a l’Evangelització, fa un altre diagnòstic de la situació, aquesta vegada centrant-se en l’interlocutor que tenim davant, i presenta els projectes immediats, alguns ja en plena fase de realització i amb els primers resultats, a la nostra Diòcesi.

El doctor Francesc Ramis presenta allò que ha de ser el centre de tota evangelització i de tot pla i projecte nostre: el projecte de Jesús anunciat a la sinagoga de Natzaret, al principi de la seva vida pública, on apunta ja la confrontació amb el projecte fariseu, clau per entendre la seva missió i la de l’Església, i la manifestació de la seva messianitat en aquesta etapa culminant de la història, la que l’Església ha de predicar per estendre la seva obra arreu de l’espai i del temps.

El doctor Josep Amengual trasllada el concepte d’evangelització a

l'horitzó eclesiològic, tant l'universal com el local i particular en la nostra Església de Mallorca amb els referents històrics i més actuals que representen els seus fills millors: els sants, les seves ensenyances i les inspiracions que en podem treure per a l'hora present.

En resum, un material dens que ajuda a pensar les situacions de l'hora present i a entreveure'n direccions i tendències, base per a anunciar-hi "l'Evangelí a tota criatura", "la Bona Notícia als cors desfets, als pobres", als limitats i als mancats en qualsevol aspecte, les "perifèries" que ja ha fet famoses el Sant Pare actual, el Papa Francesc, sense oblidar, per descomptat, els "centres", dicotomia o complementarietat que tots, en realitat, vivim i experimentam.

VIURE EN LA FRONTERA PER EVANGELITZAR DES DE LA FRONTERA

Per Joan Andreu Alcina

1. Introducció

Aquestes pàgines volen ser una breu aportació sobre el lloc i el paper que pot jugar la dimensió crítica i qüestionadora de la reflexió filosòfica a l'hora de proposar un missatge de sentit i d'esperança raonada i raonable a les persones d'avui.¹ Si des d'un punt de vista cultural hem de parlar de temps de secularització, de nihilisme i de ruptura irreversible de la tradició occidental,² des d'un punt de vista social no podem oblidar l'actual context de crisi econòmica que no ha fet més que accentuar la manca de perspectiva vital acompanyada d'una sensació de precarietat que es va estenent a tots els àmbits de l'anomenat Estat de benestar. Dins aquest marc de coordenades tan complex i desencisador m'agradaria presentar la proposta d'un pensament filosòfic elaborat des de l'experiència del caràcter fronterer de la vida, de la persona, de la història i de la realitat que se'ns presenta. La frontera és la metàfora central que articula el missatge nuclear de les planes següents, una metàfora que intenta expressar una

---

1 El caràcter evangelitzador de la reflexió filosòfica fou posada clarament de manifest, entre d'altres, pel papa PAU VI: «L'Església realitza aquest primer anunci de Jesucrist a través d'una activitat complexa i diversificada, que de vegades es designa amb el nom de "pre-evangelització", però que molt bé es podria qualificar d'evangelització, malgrat ens trobem en un estat inicial i certament incomplet. Disposa d'una gamma quasi infinita de mitjans: la predicació explícita, per descomptat, però també l'art, els intents científics, **la investigació filosòfica**, el recurs legítim als sentiments del cor de l'home, que podrien col·locar-se dins l'àmbit d'aquesta finalitat» (*Evangelii nuntiandi*, 51). Sobre aquesta qüestió, J. ANDREU, «Pot ser avui la filosofia una mediació evangelitzadora?», in: *Comunicació* 2006, núm. 114, pàg. 93-102.

2 Sobre la radical ruptura històrica que ha suposat el nihilisme, G. AMENGUAL, «Nietzsche: la ruptura de la tradició», in: *Qüestions de vida cristiana* 217-218 (2005), pàg. 70-93.

dimensió existencial de la vida humana que, per poc que hi parem atenció, tots podem reconèixer com a nostra. Ara bé, per entendre el sentit profund de la metàfora de la frontera no ens queda més remei que anar a l'arrel mateixa de la filosofia. La filosofia és metafísica o, simplement, no és pròpiament filosofia. En aquest sentit, un pensador de la talla de Heidegger afirma que:

«la filosofia és tan sols el desplegament de la metafísica; en aquesta adquireix aquella el seu ser actual i els seus explícits temes».³

Si les realitats físiques són totes aquelles coses que apareixen i es donen en el món, allò metafísic són aquestes mateixes coses projectades des de la frontera entre el món i el misteri des d'on apareixen. Les coses, les situacions que vivim i experimentam, quan ens afecten de debò ens mostren un caire ambivalent que ens interpel·la de manera personal. Davant l'ambivalència de l'amor, de l'esperança, de la soledat, de la solidaritat, de la decepció, de la confiança, de la finitud, de la limitació, de la vida, de la mort..., cada persona en fa una determinada hermenèutica que, moltes de vegades, la condueix a conclusions oposades a les de l'hermenèutica d'una altra persona. Per altra banda, pareix que els processos de maduració personal estan precisament molt directament relacionats a prendre consciència d'aquests tipus d'experiències. El procés d'humanització, pareix una derivada d'integrar i interpretar experiències personals com les esmentades anteriorment. Si ho volem expressar en un llenguatge més formal, tal vegada puguin servir les següents afirmacions d'Eugeni Trías:

«El *limes* [la frontera] tiene sus propios pobladores o habitantes. Son aquellos que asumen esa condición limítrofe, y que constituyen el *limes* hasta hacer de él ámbito de colonización cultivo y culto. [...] Se les puede llamar habitantes de la frontera o fronterizos. Se

---

³ M. HEIDEGGER, *¿Qué es metafísica?*, Buenos Aires 1984, pàg. 56. X. ZUBIRI i E. TRÍAS serien dos representants d'una línia de pensament semblant. El primer afirma: «[...] la Metafísica no es una "parte" de la filosofía, sino que es materialmente idéntica a la filosofía misma» (X. ZUBIRI, *Los problemas fundamentales de la metafísica occidental*, Madrid, 1994, pàg. 17); quant al segon: «La verdadera filosofía es metafísica o, sencillamente, no es propiamente filosofía» (E. TRÍAS, *La razón fronteriza*, Barcelona 1999, pàg. 247).

caracterizan por su naturaleza centáurica, a caballo entre el mundo y el misterio [...]. Son los hijos del *humus*, los “humildes”, que acceden a la “humanización” toda vez que se reconocen habitantes del lugar del límite. [...] Ese movimiento de alzado hacia el límite [hacia la frontera] del mundo constituye la respuesta libre que el fronterizo puede dar a la requisitoria del *limes*. Éste hace su acto de presencia a través de una voz, de naturaleza imperativa, que exige al fronterizo llegar a ser lo que potencialmente es. Modernamente se le llama “voz de la consciencia”. Constituye frase *imperativa* que obliga al fronterizo a responder; o a co-responder, de forma libre y responsable, a esa exigencia imperativa. Ésta dice así: “sé fronterizo, aprende a ser fronterizo”. [...] Esa voz desciende del arcano y rasga el velo del misterio al presentarse, en ocasiones señaladas, en lo más íntimo de la experiencia del habitante de la frontera. A ese descenso de la voz imperativa, de carácter categórico, puede el fronterizo responder, en cuyo caso propicia un movimiento de alzado a la condición de habitante del *limes*. Puede también, libremente, no co-responder a ella, o hacer oídos sordos a su apremiante requisitoria. Toda la amplia gama de posibilidades que se desarrolla en esa tesitura de prueba, verdadera prueba ético-metafísica, constituye el contenido posible de una genuina ética fronteriza.»⁴

Totes aquestes reflexions volen ser una introducció propedèutica que ens possibilitarà comprendre millor el caràcter fronterer de les principals propostes de la filosofia. Per altra banda, també veurem quines són les principals derivades teològiques que la reflexió filosòfica implica i que fan possible una comprensió més acurada del paper d'ambdues en la tasca evangelitzadora del missatge cristià.

2. El diagnòstic: secularització, nihilisme, pensament dèbil i ocultació de la frontera

Per tal de fer un diagnòstic de la situació cultural i espiritual del nostre temps, faré una breu presentació de les anàlisis

---

4 E. TRÍAS, *La razón fronteriza*, Barcelona 1999, pàg. 248-249.

i conclusions que diferents autors han dut a terme de manera més detallada i profunda del que podem fer en aquestes breus reflexions.⁵ En aquest punt em limitaré, doncs, a resumir amb més o manco creativitat el que de manera més ampla ha estat analitzat per altres autors.⁶

En primer lloc, s'ha parlat molt de la dissolució de l'individu. Precisament en un moment de marcat individualisme, la pèrdua de la identitat de l'individu es mostra en la manca de personalitat o en el procés de progressiva despersonalització de l'individu. La massificació i el gregarisme social dificulten la construcció de la identitat de la persona, una identitat que, moltes de vegades, es veu suplantada per la dimensió pública de les societats modernes. Es dona una espècie d'ambivalència entre l'absolutització de l'individu (narcisisme, autocentrament, hedonisme, culte del cos...), i la insatisfacció infinita en tant que membre de les estructures socials, que es perceben com a dissolvents de la pròpia personalitat. En aquest context, l'individu viuria allò que Heidegger anomena "existència inautèntica", una existència que es deixa arrossegar per les estructures imperants de l'opinió pública, les modes socials... Es tracta, en definitiva i com veurem més endavant, d'una existència feta lluny de la frontera.

En segon lloc, la desintegració de la societat per manca de conviccions compartides: ideals, metes, normes, principis, tradicions..., la qual cosa ha suposat la desintegració d'un projecte social i cultural comú. Per altra banda, la creixent burocratització juntament amb la intensificació del caràcter formal de les relacions socials va instal·lant tota una teranyina que esdevé una autèntica estructura externa i coercitiva que va

---

5 Entre l'extensa bibliografia destacaré les aportacions següents: G. LIPOVETSKY, *La era del vací*. Ensayo sobre el individualismo contemporáneo, Madrid 1988; L. DUCH, *Temps de tardor*, Barcelona 1990; J. M. RO-VIRA BELLOSO, *Fe i cultura al nostre temps*, Barcelona 1987; J-F. LYOTARD, *La condició postmoderna*, Madrid 1984.

6 En concret, seguiré bàsicament G. AMENGUAL, *La religió en temps de nihilisme*, Barcelona 2003, pàg. 17-72.

ofegant progressivament la iniciativa i la llibertat de les persones. Un altre element que condiona les societats avançades és el progressiu caràcter dual entre aquells que tenen feina i, per tant, estan integrats en el sistema social i els que no en tenen. Aquests darrers són empesos progressivament als marges de la societat si és que no cauen en una existència clarament marginada. L'actual situació de crisi econòmica n'és un clar exponent. Finalment, les societats avançades són unes societats en canvi continu i de cada vegada més accelerat. Tota aquesta acceleració social suposa la impossibilitat d'adaptació dels individus, la vivència d'un espai de provisionalitat i l'experiència de la immediata caducitat de tots els valors, de les mediacions personals i tècniques...

En tercer lloc, l'experiència de desencís enfront de l'Estat i la política. Aquests àmbits ja no es veuen com un espai de realització de la justícia i la llibertat humanes, sinó com a vertaders espais d'interessos partidistes i de poder econòmic. La deslegitimació dels poders públics per part dels ciutadans és una dada que s'accentua de cada vegada més.

En quart lloc, s'experimenta una substitució de la cultura i el seu caràcter tradicionalment sapiencial per una societat del coneixement i de la informació. Un coneixement la validesa del qual es veu arrossegada per la caducitat quasi immediata del seu contingut i per una quantitat ingent d'informació que es dissol en el mateix moment en què s'ha fet un lloc en l'esfera pública. A partir d'aquí, malgrat que s'ha instal·lat una clara mentalitat científicotècnica, la seva validesa absoluta es veu també clarament qüestionada. El paradigma tecnocientífic no passa de ser una proposta cultural més entre una pluralitat quasi infinita d'alternatives. Ara bé, la ciència i la tècnica, a diferència de la mentalitat que desplaça, és incapaç d'afrontar amb la serietat necessària la qüestió del sentit de la vida, de la història, de l'existència i del món. Aquesta pareix que és una de les conclusions on hi ha un alt consens:

«La ciència desplaça amb la seva omnipresència el que expressava, articulava i vehiculava el sentit, la religió, deixa un buit que és incapaç d'omplir. En efecte, les qüestions de sentit són impertinents en ciència, com afirma Weber citant Tolstoi: “La ciència està mancada de sentit, atès que no té respostes per a les úniques qüestions que ens importen, les relatives a esbrinar què hem de fer i com hem de viure.”»⁷

Totes aquestes consideracions ens porten a l'imperi de la raó instrumental, científica i tècnica, considerada de manera equivocada i simplista com a axiològicament neutral, però que almenys mantén oberta la pregunta pel sentit.

En cinquè lloc, les societats avançades han anat experimentant un fort procés de secularització que ha possibilitat l'emergència del nihilisme o l'època del buit. El fenomen històric que els estudiosos anomenen nihilisme suposa un fenomen complex que es mostra a través de moltes dimensions o aspectes, dels quals destacarem els següents:

- a) *El nihilisme suposa la pèrdua total dels valors.* Els valors tradicionals simplement ja no valen i els nous valors que es proposen caduquen quasi en el mateix moment en què són proposats. Nietzsche, el profeta del nihilisme, ens ho explica de la manera següent:

«El sentiment de la manca de valor s'assolí quan es va comprendre que el caràcter total de l'existència no podia ser interpretat ni amb el concepte fi, ni amb el concepte unitat, ni amb el concepte veritat [els transcendents del pensament clàssic]. Res no s'ha aconseguit ni obtingut d'aquesta manera; manca la unitat que abraça la multiplicitat de l'esdevenir; el caràcter de l'existència no és vertader, és fals.»⁸

---

⁷ *Ibid.*, pàg. 27-28.

⁸ F. NIETZSCHE, *La voluntad de dominio*, Bonaes Aires 1967, pàg. 22.

b) *La mort de Déu i la impossibilitat de cap punt de referència absolut.* Seguint de la mà de Nietzsche, la mort de Déu és l'experiència radical del nihilisme. L'experiència històrica pròpia de l'home modern és l'experiència de la falsedat del fonament que donava sentit a l'existència de la persona i del món. L'experiència de l'ateisme modern és, en el fons, l'experiència de la pèrdua de la possibilitat de sentit personal (de la vida humana) i global (de la realitat sencera). La recerca de la unitat i del sentit de la vida i del món s'ha substituït per la consciència d'una mancança absoluta de sentit o, pitjor encara, s'ha substituït per una situació sociocultural marcada per un radical desinterès i una absoluta indiferència per la qüestió del sentit i l'assoliment personal i col·lectiu dels grans objectius:

«Déu ha mort, les grans finalitats s'apaguen, però a ningú no li interessa gens ni mica; aquesta és l'alegre novetat.»⁹

c) Un ateisme massiu i una societat que, quan no mostra el seu total desinterès, mostra un rebuig visceral contra el cristianisme. En aquest sentit, un analista de la finesa de García-Baró escriu:

«[Una societat que] abomina el cristianisme, en fa apostasia i l'escup feroçment. I en això posa la xifra de l'emancipació dels individus i de les col·lectivitats».¹⁰

Aquestes serien, a grans trets, les principals coordenades amb què, segons els estudiosos de la qüestió, han de ser interpretades les tendències en què els individus i les societats modernes es van desenvolupant. Davant aquesta situació generalitzada de manca

---

9 G. LIPOVETSKY, *La era del vací. Ensayos sobre el individualismo contemporáneo*, Barcelona 1987, pàg. 36.

10 M. GARCÍA-BARÓ, «Del ateísmo interior», dins *Ensayos sobre lo absoluto*, Madrid 1993, pàg. 94.

de valors i de buidor, la pregunta que ens plantejam és si la proposta cristiana pot tenir cabuda en un context com el que hem descrit. Les línies que segueixen pretenen ser unes reflexions a través de la metàfora de la frontera. Volem fer unes breus aproximacions a Déu, a l'home, a la història i al món des d'aquesta metàfora. Molt sintèticament, la metàfora de la frontera ens suggereix una línia imaginària que limita un determinat espai, ja sigui un espai real o un espai figurat. Veurem com tant els plantejaments que desemboquen en l'ateisme com en el nihilisme llegeixen la metàfora de la frontera com un límit-horitzó immanent que, malgrat que pugui ser desplaçat indefinidament (pels avanços científics, per exemple), és un límit absolut incapaç de traspuar res que no estigui per davall de l'horitzó a què apunta. Ara bé, aquesta lectura no és l'única possible de la metàfora de la frontera. Una interpretació alternativa i, alhora, complementària de la lectura abans esbossada intenta prendre en consideració el significat complet de la frontera. Perquè una frontera sigui tal, a més de delimitar un límit-horitzó al qual ens podem anar atracant indefinidament, insinua un espai a l'altra vorera que el límit-horitzó ens impedeix visualitzar. La qüestió és si una revelació elusiva i silenciosa que doti de contingut la buidor generalitzada de la nostra situació intel·lectual és possible o no:

«[...] cabe también una revelación simbólica de ese arcano que en cierto modo sensibiliza o personaliza esa “voz” [de la consciència] que concede carta de ciudadanía a una ética fronteriza. Esa revelación simbólica dota de contenido al arte y a la religión.»¹¹

La pretensió de la religió és revelar el misteri insinuat quan la persona humana és capaç d'esdevenir habitant de la frontera. Ara bé, la revelació que pretén acollir la religió és aquell misteri en la seva condició de misteri. Petites estelles, diminuts fragments volen

---

11 E. TRÍAS, *La razón fronteriza*, Barcelona 1999, pàg. 249-250.

ser experimentats i captats a través de mediacions simbòliques que tenen la força transformadora de la vida i de l'existència d'aquella persona que és capaç d'instal·lar-se i viure en i des de la frontera.

3. L'experiència dels límits del món: les primeres manifestacions de la frontera

Un dels assoliments de la reflexió filosòfica de finals del segle XIX i principis del segle XX ha estat prendre consciència de la unitat amb què estan connectats el món i la persona. Tal vegada ha estat Heidegger qui millor ho ha expressat a través de l'anàlisi existenciària del *ser-en-el-món*, la comprensió i els límits del qual coincideixen amb el meu món. Ara bé, les magistrals anàlisis del pensador alemany són, també, el precipitat de reflexions anteriors al voltant de la finitud i immanència que presenten les estructures del món i de la història. El «subjecte transcendental» kantianista inicia un recorregut a partir de la immanència i la finitud de la sensibilitat que el conduirà fins a l'experiència dels límits del coneixement. Instal·lat en aquest límit, el subjecte transcendental es planteja les tres idees-problema del cosmos com a totalitat de l'experiència possible, de la identitat i la llibertat del subjecte i de Déu com a fonament incondicionat del món i del subjecte. El subjecte transcendental es veu, doncs, ubicat en un espai fronterer, en un difícil i problemàtic intent de trobar el sentit d'aquest dinamisme transcendental que viu des de la finitud que experimenta. Des d'una crítica superadora dels posicionaments kantians, Hegel replanteja l'experiència itinerant de la consciència, que des de l'experiència sensible anirà recorrent un trajecte dialèctic fins al saber absolut, des del qual el llinyar de la finitud pot ser finalment ultrapassat o, si es vol, inserit en l'infinit. Wittgenstein recorrerà idèntic itinerari des de l'experiència dels límits del llenguatge. El món s'obri i es va expandint des de dins per l'empenta de les proposicions significatives del llenguatge. Els

límits del món són els límits del llenguatge significatiu. El conjunt de les proposicions significatives configura un horitzó lingüístic que delimita els límits del món des de dins fins que, des d'aquest llinyar, es beslluma l'experiència eticomística, configurada per un radical i enigmàtic silenci, un silenci sonor que pareix que «mostra» quelcom més enllà dels límits del món i s'experimenta en les entranyes de la persona.¹² Finalment, no podem deixar de fer referència a l'experiència nitzscheana de la voluntat de poder:

«El món és una mar de forces tempestuoses que s'agiten i transformen des de la total eternitat i tornen eternament sobre si mateixes en un enorme retorn dels anys. Aquest món és la voluntat de poder, i res més que això».¹³

Nietzsche ens posa davant d'una estructura del món que es manifesta a través d'un dinamisme de força vital infinit, caracteritzat pel caràcter fragmentari, caduc i efímer de tots els esdeveniments, de tots els valors i de totes les propostes de sentit que, tot seguit, ens traslladen a la més absoluta buidor del nihilisme.

Una reflexió final per acabar aquest apartat. Totes les propostes que hem presentat tenen, juntament a altres a què no hem fet referència per motius d'espai, un mateix denominador comú: ens porten fins a l'experiència d'un límit immanent i intern del món en i des del qual hem de donar resposta a la nostra vida. Estam davant, doncs, de la metàfora de la frontera.

4. La persona i l'habitant de la frontera

El procés de personalització, la humanització de la persona, està fortament relacionat amb la vivència en i des de la frontera.

---

¹² Una ampliació d'aquestes anàlisis es troba a E. TRÍAS, *Los límites del mundo*, Barcelona 1985, pàg. 29-35.

¹³ F. NIETZSCHE, *Der Wille zur Macht*, § 1067.

En la instal·lació de la persona en els límits del món assoleix de manera explícita la realització d'allò que és. En la mesura en què la persona humana és capaç d'esdevenir un habitant de la frontera pot anar prenent consciència de la realitat que és. Fer-se persona és, com afirma Heidegger, viure l'existència de manera pròpia, és a dir, construir lliurement el propi projecte existencial des de la vivència de la temporalitat que ens manifesta el límit i la frontera de la mort (*ser-per-a-la-mort*) com a moment en el qual el nostre projecte quedarà tancat en les estructures immanents de la vida i del món. Amb un altre llenguatge i introduint algunes matisacions Eugeni Trías ens diu que:

«[es dóna] la exigència imperativa de habitar el límite del mundo, sin pretender rebasarlo en una imposible ocupación del lugar (vacío) de allende el límite, lugar del cual procede la parte alterna de la “subjetividad” que conmina al fronterizo a ser, o llegar a ser, lo que en sustancia ya es (habitante de la frontera del mundo)».¹⁴

En la frontera, la persona es veu interpel·lada per una veu (la veu de la consciència) que l'empeny a arribar a ser allò que (per naturalesa) és: habitant de la frontera. En la frontera i des de la frontera la persona s'autointerpreta a partir de l'ambivalència que suposa l'experiència de la pròpia immanència i l'experiència del desig de voler ser quelcom infinit, és a dir, quelcom realitzat plenament. Ara bé, és precisament aquest caràcter ambivalent de l'experiència de la frontera el que explica el caràcter lliure de la persona. Una vegada situada en el límit, la persona ha de decidir des de l'experiència de la frontera quina hermenèutica en fa. L'experiència de la frontera dóna la possibilitat de viure tancats en la immanència que limita, però també obri la possibilitat de viure des d'allò que de manera enigmàtica es beslluma i que traspua en l'experiència del límit. La tensió ambivalent entre la immanència del món i la transcendència del misteri enigmàtic

---

14 E. TRÍAS, *La razón fronteriza*, Barcelona 1999, pàg. 69.

que aquesta immanència insinua i que es filtra pels intersticis del límit, interpel·la la persona i l'obliga a haver d'optar per un determinat posicionament existencial, sigui quin sigui. Gran part de la producció simbòlica de la religió, de l'art i de l'ètica no són res més que l'explicitació d'aquesta experiència de la frontera. En definitiva i tornant a les paraules d'Eugeni Trías:

«La creatividad simbólica documenta sobre esa espontánea libertad de que dispone el fronterizo para implantarse en toda la complejidad del límite. El fronterizo es libre porque el *limes* instiga al deseo y al querer a una elección. El límite es, en efecto, entrecruzamiento existencial, cruce de caminos del corazón [...]. El fronterizo no se halla predeterminado por el aspecto limitante del límite [...]. El límite es algo más que la sanción de una existencia gobernada por leyes inexorables. Es *limes* como intersticio en el que el fronterizo se juega la libertad.»¹⁵

Fins aquí el que podríem considerar com un petit i senzill esbós d'una antropologia pensada des de la metàfora de la frontera en tant que possibilitat d'humanització i realització de la persona. A continuació veurem com l'experiència dels límits del món i de la vivència de la frontera constitueixen una de les articulacions bàsiques de l'experiència cristiana tal com s'ha anat plasmant en les principals categories teològiques.

5. Frontera i teologia: la metàfora de la frontera com un dels constitutius essencials de la reflexió teològica

En aquest apartat simplement m'interessa fer una breu incursió a algunes aportacions fetes per la teologia cristiana a partir de la premissa següent: la teologia cristiana és, en gran part, una de les explicitacions simbòliques possibles de la metàfora de la frontera. Veurem com les principals categories teològiques són

---

15 *Ibíd.*, pàg. 78.

el resultat d'un esforç lingüístic per tal de fer una determinada hermenèutica de l'experiència del límit i del caràcter fronterer del món, de la història i de la persona.

En primer lloc, Déu i la teologia de la creació. Davant la sorpresa i l'admiració que les coses existeixen, davant l'astorament de l'existència d'un mateix i de l'existència dels altres, emergeix l'interrogant fundant de l'experiència filosòfica. Certament cadascú de nosaltres constata l'experiència que estam instal·lats en el ser, en l'existir. Però aquest estar, aquesta existència no és quelcom que s'experimenti de manera estable o definitiva. La fragilitat del ser, el caràcter efímer de la vida i la possibilitat certa de deixar de ser se'ns mostra sempre com una amenaça constant. És a partir d'aquest context com podem entendre la pregunta filosòfica per antonomàsia: *Per què s'està en el ser i no, en canvi, en el no-ser? Per què som qualche cosa més tost que no-res?*

Una de les arrels de la pregunta filosòfica és, doncs, la metàfora de la frontera. El caràcter fronterer de l'existència és evident: el límit del ser fa besllumar la possibilitat del no-ser. El no-res és, doncs, allò que el límit del ser mostra com a enigma misteriós i incomprendible i que contrasta amb la realitat d'allò que existeix.

Davant aquesta experiència típicament fronterera es poden fer dues propostes oposades. Per una banda, la proposta nihilista de la buidor silenciosa del no-res. Des d'aquesta perspectiva, el no-res és tan sols un moment del dinamisme infinit de la voluntat de poder. Per altra banda, la teologia de la creació elaborada pacientment per la proposta jueva i cristiana interpreta el no-res com la manca de plenitud d'allò que existeix. El caràcter evolutiu de la realitat ens mostra el seu moment de no-ser i de manca de plenitud. La dita realitat apunta al fet que, més enllà del límit en i des del qual es manifesta, es troba la plenitud del ser, que és simbolitzada per allò que les religions en general i el cristianisme en particular volen expressar amb la paraula Déu.

En segon lloc, la persona de Crist i la possibilitat d'una cristologia de la frontera. Hem vist com el procés d'humanització de la persona es realitza en i des de la vivència de la metàfora de la frontera. Una vegada més, l'habitant de la frontera, atès el caràcter marcadament ambivalent d'aquesta vivència, pot interpretar la seva experiència de manera radicalment oposada. Des d'una hermenèutica estrictament nihilista, l'existència de la persona és una existència que s'autointerpreta exclusivament des de dins els límits immanents que la frontera li delimita:

«[...] totes les coses retornen i nosaltres amb elles; nosaltres hem estat ja mil vegades i totes les coses amb nosaltres; l'existència, tal com és, sense sentit i sense finalitat, sinó inevitablement retornant sense un terme final en el no-res.»¹⁶

En canvi, des d'una perspectiva cristiana, Crist és aquella persona que, habitant en la frontera, va madurant humanament des de l'experiència que estar en la frontera li provoca. Jesús realitza màximament les potencialitats de la vida humana amb les seves paraules, els seus gestos i actituds. Els evangelis són, en primera instància, el relat del procés d'humanització de Jesús. Però l'hermenèutica existencial que els evangelis ens presenten de la persona de Jesús va molt més enllà d'aquest primer nivell de reflexió. Pels evangelistes, Jesús és el símbol perfecte de la metàfora de la frontera. En Jesús el límit que estableix la frontera i allò que irromp de més enllà d'aquest límit es fusionen de manera indissoluble. En Jesús la immanència finita i la transcendència infinita es concentren en un punt fent possible l'aspiració de plenitud existencial que tota persona anhela quan s'instal·la en la frontera. Tota la simbologia elaborada per la cristologia no és més que l'esforç per dir aquesta realitat. El Déu fet home, l'encarnació del Logos, la unió hipostàtica de la naturalesa divina i humana en Jesús..., constitueixen el progressiu desenvolupament d'una

---

16 F. NIETZSCHE, *Der Wille zur Macht*, § 1066-1067.15 Ibid., pàg. 78.

crisologia de la frontera en un intent de trobar el sentit de l'existència que el nihilisme és incapaç d'experimentar.

En tercer lloc, la història i l'Església entesa des d'una eclesiologia de comunió que integra el caràcter escatològic de la comunitat. Estrictament parlant, l'hermenèutica nihilista implica la constatació de la impossibilitat de la història si per tal entenem un projecte de realització de la humanitat. La història no és altra cosa que un epifenomen del món, única realitat que existeix i que es va manifestant a partir de les diferents realitzacions de la voluntat de poder:

«Sabeu què és el món? [...]. Un cúmul immens de força, sense principi ni final [...]. Un món del crear-se eternament a si mateix, del destruir-se eternament a si mateix, un més enllà del bé i del mal, sense cap finalitat, llevat que es consideri com a finalitat la felicitat mateixa del cercle.»¹⁷

Des d'un punt de vista menys radical que el mostrat per Nietzsche, la immanència històrica se'ns presenta com una tensió d'espera i d'esperança vers el futur de la humanitat, un futur obert a la tasca de la llibertat de l'home.¹⁸ La fenomenologia de l'esperança històrica ens mostra el moment de negativitat inherent a tota realització concreta que ens obri un horitzó il·limitat vers allò encara no aconseguit. El procés històric de la humanitat avança cap a una plenitud absoluta que no pot ser mai assolida a partir de l'evolució de les estructures intrahistòriques.

Situats en la frontera desplegada per la història, l'hermenèutica cristiana ens dóna l'opció d'esperar la possible obertura de la història a una esperança escatològica que, quan es realitzi, farà que pugui ser viable la plenitud de l'individu i de l'espècie humana.

---

17 F. NIETZSCHE, *Der Wille zur Macht*, § 1066-1067.

18 Una anàlisi més detallada d'aquesta qüestió es troba a J. ANDREU, «Tecnología y sentido. Hacia la realización de la dignidad humana», *Actas 43 Congreso de Filósofos Jóvenes*, Palma de Mallorca del 26 al 28 d'abril de 2006; E. BLOCH, *El principio esperanza*, Madrid 2004.

En aquest sentit, l'eclesiologia de comunió és l'anticipació en el món dels anhels que, una vegada més, és besllumen i traspuen des de la frontera de la història.

6. A mode de conclusió: l'evangeli com a vivència de la frontera

Per concloure aquestes reflexions, primer faré un breu recorregut per alguns dels espais en els quals es pot viure la fe cristiana en temps de nihilisme i de la manera com es pot proposar l'evangeli en un context com el descrit.¹⁹ Una vegada explicitats aquests espais, n'afegiré d'altres que es desprenen del que hem anat dient fins ara.

Per viure la fe cristiana en temps de nihilisme la primera indicació que se'ns proposa és la recerca de la Presència (de Déu) en l'experiència de la seva absència. En aquest sentit són aclaridores les reflexions de J. Martín Velasco quan afirma:

«Forma part de la religió la seguretat que, en el fons de l'obscuritat, del sofriment, fins i tot dut a l'extrem del nihilisme, brilla alguna llum per a qui, per no haver perdut la confiança, segueix aferrant-se a la Presència, encara que sigui experimentada sota la forma de l'abandonament i expressada en el llenguatge de la pregunta, del lament i de la queixa.»²⁰

A partir de la presa de consciència de l'absència, de l'experiència de buidor, d'una buidor freda i silenciosa, la persona pot anar fent un recorregut de purificació interior que li permeti prendre consciència de la seva humanització. Es tracta, doncs, de viure un procés existencial de transformació i conversió d'un mateix que ens instal·li de manera conscient en la frontera en i des de la qual

---

19 Una vegada més prendré d'estudi de referència el llibre de G. AMENGUAL, *La religió en temps de nihilisme*, Barcelona 2003, pàg. 85- 186.

20 J. MARTÍN VELASCO, «Dios en el universo religioso», dins *Interrogante: Dios. XX Foro sobre el Hecho religioso*, Sal Terrae, Santander 1996, pàg. 47.

anam construïnt la nostra vida i no deixar-nos arrossegar per la superfície de les coses.

En la mesura en què tot aquest dinamisme es posi en marxa començarà, de manera simultània, una recerca de Déu en la pròpia interioritat. Aquesta recerca serà implícita al principi, però, progressivament, anirà madurant i fent-se de cada vegada més manifesta:

«Parlam de retorn a l'interior en el sentit de *personalitzar* la recerca i la fe, d'arrelar-les en un mateix; en la fe i en la recerca de Déu no es tracta de teories ni de pràctiques, sinó de configuració de la pròpia existència. Personalitzar la fe té com l'altra cara de la medalla fer que la pròpia persona sigui segons la fe, segons l'evangeli: personalitzar la fe és evangelitzar la persona, que els valors del Regne siguin tan ben assumits que esdevinguin vertaderament els meus valors i criteris.»²¹

A mesura que aquest procés de personalització, d'humanització, va essent experimentat per la persona, es va explicitant quelcom que les principals tradicions religioses i espirituals, inclosa la cristiana, sempre ens recorden: cercam Déu perquè prèviament hem estat trobats per Ell. Déu és el rerefons en, des de i pel qual podem anar madurant com a persones humanes. El procés d'humanització és paral·lel a l'experiència de descoberta de la presència interior de Déu en el cor de la persona.

Finalment, tot aquest recorregut ha de ser acompanyat per una transformació ètica de la persona. Aquest procés de conversió, moltes de vegades progressiu però alhora radical, es mostra en la dimensió pràctica de la persona. L'habitant de la frontera dóna testimoni d'allò que viu, esdevé testimoni de la Presència en l'absència. En aquest sentit, el lloc privilegiat d'aquest testimoniatge és la conversió al proïsme:

---

21 G. AMENGUAL, *La religió en temps de nihilisme*, Barcelona 2003, pàg. 103-104.

«[...] l'amor a Déu funda i fonamenta l'amor al proïsme i ens hi capacita. No desvalorem l'obertura a Déu. Si aquesta és autèntica, es donarà de veritat l'obertura al germà; l'obertura al misteri ens ajuda a deixar amarraments i a aspirar amb gosadia a l'alta mar, ens dóna el despreniment de nosaltres mateixos, la confiança i l'audàcia per obrir-nos a les necessitats dels altres.»²²

En definitiva, viure Déu en i des de la frontera posa en marxa un dinamisme de personalització que es comprova en l'amor al proïsme, que, alhora, no fa més que confirmar i aprofundir el caràcter fronterer de la persona del qual hem partit.

Consell, 16 de juny de 2013

---

22 Ibid., pàg. 120.

EL PAPER DE CÀRITAS AL SI D'UNA ESGLÉSIA EVANGELITZADORA

Per Càritas Diocesana de Mallorca

1. Plantejament del tema

És un orgull per a Càritas Mallorca que la direcció de la revista *Comunicació* ens convidi a aportar, en un article escrit a batec dels quatre cors que componen el logotip de Càritas, reflexió i experiència nascudes del quefer diari de compromís transformador d'una societat en vistes a una implementació de la justícia com a imperatiu evangèlic i essència eclesial de la caritat.

En el Primer Pla Estratègic de Càritas Mallorca (2009-2013) es defineix la missió de Càritas Diocesana de Mallorca com el mandat de promoure, orientar i coordinar l'acció de la caritat i la justícia social de l'Església de Mallorca, tenint una especial dedicació a l'atenció de les persones més vulnerables, empobrides i excloses. I afegeix a continuació, com a concreció del tema que en aquest article volem explicitar, que aquest servei neix de la fidelitat a l'Evangelí de Jesús i vol respondre als reptes que planteja la nostra societat. I és més endavant quan incideix en la dimensió evangelitzadora de la caritat des del cor de la comunitat diocesana feta cors de grups parroquials o arxiprestals d'acció social compromesos des de la fe en aquesta tasca: "Càritas, des de la seva pròpia dimensió eclesial i conscient del mandat apostòlic de la comunicació de béns materials i relacionals entre totes les persones, vehicula una dimensió de servei de l'Església de Mallorca, compromentent a la

mateixa Església en el compliment dels deures d'universalització de la justícia. Així doncs, l'acció social de Càritas serà memòria permanent de la caritat en el quefer pastoral dels arxiprestats i parròquies i d'altres moviments eclesials.”¹

I és que sense la consciència d'eclesialitat, Càritas no tendria sentit de ser ni fer. Quan l'any 2011 Càritas Mallorca va celebrar el cinquantenari de la seva erecció va voler fer patent els seus anys de compromís eclesial en nom de la comunitat diocesana i de compromís social a favor de la societat mallorquina i tots els seus ciutadans. L'historiador Pere Fullana ho expressava molt gràficament en un llibre titulat *Una llarga història de servei. Càritas Mallorca 1961-2011* quan escrivia: “Aquest llibre vol reflectir els grans trets d'una llarga història de servei. Respon al desig de Càritas Mallorca de fer un balanç dels seus cinquanta anys d'història. És a dir, una mirada en el temps, feta des del 2011, com a memòria i reconeixement a una trajectòria, a un estil i a un projecte evangèlic protagonitzat per diverses generacions de cristians illencs que han construït aquest univers d'entrega, de treball i d'acompanyament als més necessitats, inspirats sempre per l'esperit de Jesús, seguint la doctrina social de l'Església i els signes de la història.”²

Vet aquí, doncs, com Càritas Mallorca, amb el testimoniatge expressat en el seu Pla Estratègic d'aquests darrers temps, així com el bagatge històric de més de cinquanta anys d'organització al servei dels més desfavorits, ha tengut i té més que clar que el ser i fer d'una Església anunciadora de la Bona Nova no s'es realitza només a través de paraules explícites, sinó també amb gestos de caritat i compromisos de transformació social. I moltes d'aquestes accions de servei fraternal són conseqüència d'una fe celebrada i pregada al si de senzilles i esforçades comunitats cristianes.

---

1 Pla Estratègic de Càritas Mallorca 2009-2013, pàg. 5.

2 *Una llarga Història de Servei. Càritas Diocesana de Mallorca (1961-2011)*, pàg. 185.

2. Eco de les XVI Jornades de Teologia de la Caritat: la força evangelitzadora de la caritat

Des de molt de temps enrere, Càritas Espanyola ha tengut esment d'organitzar unes jornades de teologia de la caritat que en la seva essència volen ser dies de reflexió compartida entorn del mateix contingut teològic de l'exercici de la caritat al si de l'Església. Aquestes jornades sempre s'han caracteritzat per ser punta de llança en la reflexió compromesa d'una Església oberta als signes dels temps i fonamentada sobre l'evangeli de Jesús de Natzaret. Al llarg d'aquests anys la Confederació de Càritas ha cercat temes de reflexió i confrontació prou suggerents per crear espais on la riquesa teològica i l'experiència ampla del quefer diari en la recerca del treball per la justícia poguessin complementar-se en la creació d'un pensament sòlid i profund i projectar-se en accions conseqüents per tal de testimoniar amb gestos i fets el sentit de la reflexió i la inapel·lable necessitat d'una praxi compromesa.

Aquesta primavera passada, com en altres ocasions, Salamanca fou la seu de les XVI Jornades de Teologia sobre la Caritat i el lema que encapçalava tot el treball era "*La força evangelitzadora de la Caritat*". Què millor, doncs, que fer-nos eco d'aquestes jornades per poder explicitar amb lletra clara i ferma la demanda rebuda des de *Comunicació*?

La revista de teologia i pastoral de la caritat que publica Càritas Espanyola, *Corintios XIII*,³ en el darrer número conté totes les aportacions fetes a les Jornades, des de les quatre ponències que foren el pal de paller d'aquells dies de primavera fins a la taula de comunicacions i de testimonis que complementaren de manera admirable i aclaridora el contingut teòric passat pel sedàs de l'experiència pròpia. Hi hagué participació de Càritas Mallorca amb la presència, com a moderadora de la Taula de Comunicacions, de Margalida Maria Riutort, aleshores secretària general de Càritas diocesana i avui directora, i la comunicació del

---

³ *Corintios XIII* Julio-Septiembre 2013 / núm. 147.

P. Llorenç Fernández CO titulada “Me siento evangelizador en el servicio de la caridad: experiencias en la comunidad parroquial de San Pablo”.

Al llarg de les Jornades es féu present en distints moments de les ponències així com de les comunicacions i els testimonis, l’aportació de Càritas Internationalis al Sínode dels Bisbes sobre la nova Evangelització de l’any 2012 titulada “*L’acció caritativa i social de l’Església, dimensió constitutiva de la nova evangelització*”, volent expressar que el testimoni de la caritat de Crist mitjançant obres de justícia, pau i desenvolupament forma part de la nova evangelització. En aquest document, i més en concret, es denunciaven algunes claus mal enteses i que es donen també sovint entre nosaltres a l’hora d’entendre l’acció social com un apèndix a l’acció de l’Església més catequètica i sacramental. Així es denunciava que l’exercici de la caritat no és ni considerat ni valorat suficientment com un element constitutiu de l’evangelització. També es denunciava el fet que no es doni a la caritat la centralitat que ha de tenir en l’evangelització ni tampoc que es consideri l’exercici organitzat de la caritat com un cau privilegiat de l’evangelització enmig d’una cultura secularitzada i on estan presents els allunyats de la fe. No és bo que, parlant de nova evangelització, es deixi de parlar de la realitat social de la pobresa i de les causes que la generen així com tampoc no és raonable ni teològicament acceptable que es deixi de prestar atenció a tres elements importants de l’exercici de la caritat: l’animació de la caritat enmig de la comunitat cristiana; la importància eclesial de l’exercici organitzat de la caritat, i aquí hi ha el paper de les Càritas en la seva dimensió internacional, diocesana i parroquial; i el testimoni evangelitzador dels que dediquen la seva vida al servei dels pobres, ja sia des del seu exercici de voluntariat com també des de la seva professionalitat tècnica. Finalment i emprant el llenguatge mateix adoptat per textos oficials de l’Església en relació amb la nova evangelització no convé que en els “patis dels gentils” o en el “deserts culturals” la Paraula sigui només audible sinó també curativa, és a dir, no es tracta només d’anunciar, proclamar i celebrar la Bona Nova de

l'amor de Déu, sinó que cal testimoniar-la curant les nafres dels més sofrents.

Quines són les propostes que es poden extreure de les Jornades de Teologia sobre la Caritat i expliciten *la força evangelitzadora de la caritat*? Vet aquí l'enunciat i la descripció d'algunes que creiem des de Càritas Mallorca essencials:

1a. L'acció sociocaritativa de l'Església és una dimensió constitutiva de l'evangelització. No hi ha proclamació de l'Evangelí sense una mà de Càritas que sigui estaló a l'anunci de la Bona Nova. No hi pot haver, per tant, comunitat cristiana sense una acció, més o manco organitzada, de la caritat. És plaent veure que a la majoria de parròquies de la nostra Església local de Mallorca, hi ha persones o grups constituïts que vetllen per fer present el compromís de treball per la justícia des de l'atenció i acollida a les persones en situació de més necessitat.

2a. Cal subratllar la centralitat de la diaconia com a manera privilegiada d'evangelitzar. Creiem que el contingut del servei gratuït, fet amb cor i als darrers, per tal de restaurar la dignitat de la persona més desconsiderada, és en si mateix portaestendard de l'acció evangelitzadora. Així com Jesús curava més enllà d'una proclamació explícita del Regne, el Regne era ja la mateixa acció curativa del germà necessitat.

3a. Cal apostar per una eclesiologia de la caritat que evangelitza des de i en la dimensió social. Si l'Església és assemblea reunida en comunitat, conté en si mateixa la dimensió social: en ella i entorn d'ella hi ha persones que es poden trobar experimentant la pobresa que els fa dèbils i vulnerables. Serà des d'aquesta mateixa dimensió social des d'on s'ha de treballar el ser Església de Jesús i serà en el compromís social on es mostrarà que el Regne de Jesús ja hi és present.

4a. S'ha de donar molta d'importància a l'exercici organitzat de la caritat per tal que s'expliciti el testimoni evangelitzador

de l'Església. Per això va néixer Càritas com una organització d'avui al si de l'Església, adaptant-se a les demandes precises de cada moment. Avui la tècnica i la ciència social es posen també dins Càritas Mallorca al servei de la persona i exercitant-lo amb professionalitat també es fa anunci d'un compromís fraternal, encàrrec de Jesús als seus deixebles d'ahir i d'avui.

5a. S'han de valorar com a agents d'evangelització els qui exerceixen el servei de la caritat a l'Església. No sols els catequistes són agents evangelitzadors, també els agents de Càritas que exerciten dia a dia el treball social fet amb responsabilitat i entrega, des de la gratuïtat del voluntariat o des de la mateixa professionalitat tècnica o des de l'exercici ministerial corresponent, constitueixen el col·lectiu eclesial que explicita la dimensió evangelitzadora de la caritat.

6a. S'ha d'animar a viure una espiritualitat de la caritat en clau evangelitzadora. Per això a Càritas Mallorca diem que hi ha exercici organitzat de la caritat perquè hi ha pobres i perquè hem estat ungit per l'Esperit per donar la bona nova als pobres. És el mateix Esperit, que va ungir Jesús per enviar-lo a anunciar l'Evangeli als pobres, el qui condueix els seus deixebles vers la missió de continuar l'obra salvadora entre els més abandonats.

7a. El servei de la caritat ha de ser el motor de la missió i el seu signe de credibilitat. Davant una persona necessitada d'ajuda material i psicològica, ens mourem en la immediatesa per reconèixer-la en la seva dignitat de fill de Déu i mirarem d'atendre'l en la seva necessitat, serà llavors quan farem creïble que resar el Parnostre té sentit i és conseqüència del deure en el servei de la caritat.

3. El procés Assembleari de Càritas Mallorca i el compromís transformador des de l'Evangeli

Celebrats els 50 anys de Càritas Mallorca, des de la mateixa institució ens proposarem un temps de reflexió i discerniment per afrontar millor els reptes dels nous temps sobrevinguts amb la

crisi econòmica i social, feta crònica i profunda, i una Església de Mallorca amb el canvi de Bisbe al seu capdavant i atalaiant nous horitzons i desafiaments pastorals.

Es volia començar un temps d'aprofundiment i de recerca de la pròpia essencialitat i això suposava posar el gran col·lectiu d'agents de Càritas en peu de reflexió, debat i consens. Fou a inicis del curs passat quan es va posar en marxa l'anomenat Procés Assembleari 2012-2013 de Càritas Mallorca. Volíem que fos el cos de la mateixa assemblea dels agents de Càritas el que marcàs el contingut i la forma de dur a terme aquest aprofundiment i recerca. Per altra banda, érem conscients que la celebració d'una assemblea era insuficient per poder afrontar les metes proposades, i fou llavors quan pensàrem que més que una assemblea es tractava de tot un procés assembleari. I es posà en marxa a la recerca d'un lema que fou tan clar com exigent i ens diguérem: facem que el procés sigui per a Càritas Mallorca un *compromís transformador*.

Al llarg d'un any, d'octubre a octubre, s'han treballat tres grans temes: la identitat de Càritas Mallorca, l'espiritualitat a Càritas en vistes a la missió i la nova organització per un treball més coherent, integrat i corresponsable. Des del veure volíem retrobar l'essencialitat de Càritas, amb un jutjar més adequat volíem recuperar l'espiritualitat de la caritat i des de la voluntat d'actuar ens plantejàvem una renovada organització.

Han estat més de 450 els agents de Càritas que d'una manera o altra han participat al llarg d'aquests mesos: qüestionaris treballats per grups parroquials, arxiprestals o constituïts a propòsit del procés, jornades il·luminadores de l'essència i de l'entorn de Càritas, documentació complementària per a reflexionar..., han suposat hores de treball personal, jornades de convivència i diàleg i debat en grup.

S'ha arribat a un *Document de treball sobre el Qüestionari Tres*,⁴ que marca principis de fonamentació, objectius de proposta i línies

---

⁴ Document de treball sobre les respostes dels participants al Qüestionari 3, pàg. 1-6.

d'actuació. I és des d'aquest document que volem extreure el que és més explícit quant a la fonamentació del quefer de Càritas dins una Església que vol ser evangelitzadora.

1. A l'apartat on es planteja l'anàlisi de la realitat, s'especifica que els diversos agents de Càritas han de ser capaços de fer una lectura creient i evangèlica de la realitat compartida des de la mateixa comunitat per tal que aquesta anàlisi proporcioni exigència de coherència en el ser de la comunitat i exigència de treball conseqüent en el dia a dia. Evidentment aquesta anàlisi demandarà unes accions significatives a prioritzar. I la primera acció fa referència a la centralitat de la persona, fonamentada en el mateix Evangeli, tal com el Model d'Acció Social de Càritas⁵ ens proposa quan diu que “la persona, en tant que posseïdora de la màxima dignitat possible, en tant que ésser integral i social i en procés de fer-se en la societat i de fer societat, esdevé eix i centre fonamental de la nostra acció”. A més de donar relleu a la persona, una altra acció a prioritzar és la d'incrementar al si de la comunitat cristiana la coordinació en el treball tant a nivell intern de la mateixa comunitat com amb elements externs per tal de mostrar el sentit comunitari de la coparticipació com a vertader valor evangèlic.
2. A l'apartat sobre les persones ateses per Càritas sorgeix de bell nou el sentit més genuí de la persona humana com a receptora d'empatia, de respecte, d'escolta activa i de constància per part dels agents de Càritas que acullen, atenen i acompanyen. Aquestes qualitats consensuades com a qualitats del bon artesà tenen tot un contingut evangèlic que la pràctica d'aquelles fa que sia evangelitzadora. Planes i planes dels evangelis estan plenes de gestos de Jesús mesells d'empatia cap als petits, de respecte vers tothom, d'escolta activa als més sofrents, de constància en la denúncia de la injustícia. La praxi diària d'aquestes qualitats donarà el to evangelitzador d'una acció abeurada en el mateix missatge de Jesús. I és

---

⁵ Model d'Acció Social. Càritas Espanyola. Apartat 1, núm. 1.

aquí on els agents proposen com a praxis concretes l'actitud d'igualtat com a reconeixement de la dignitat de l'interlocutor i la gratuïtat i eficiència de l'encontre. La majoria d'agents insisteixen a prendre temps suficient per escoltar, per aprendre de l'altre i donar continuïtat a un acompanyament mutu. Per a les persones ateses, trobar-se amb interlocutors que practiquen aquestes actituds des del nom de Càritas no és rebre un missatge profundament evangelitzador?

3. A l'apartat en relació amb els agents es planteja el tema de la formació i se'ls demana un llistat de temes per al propi aprofundiment personal i per a l'exercici més adequat de l'acció caritativa. I és aquí on es pot destacar que entre altres temes de formació que fan referència al treball diari o al coneixement de l'entorn, alguns destaquen pel seu component específicament evangelitzador: així es demana més coneixement de la doctrina social de l'Església, l'aprenentatge de la fe com a itinerari personal i compartit en comunitat, l'aprofundiment en el coneixement de l'Evangelí i la nova aposta eclesial i evangelitzadora del Papa Francesc. Tota aquesta temàtica proposada fa caure en el compte que Càritas en l'apartat de formació no pot deixar de banda alguns temes de to expressament evangelitzador.
4. El document de treball al seu apartat quart fa referència a Càritas com a element constitutiu de la comunitat cristiana i aquí sí que es formulen propostes molt concretes per fer explícit el significat de la dimensió caritativa de l'Església. Algunes de les propostes van en el sentit de referència a la mateixa vida parroquial, on es demana que el grup de Càritas es faci present i pugui dir una paraula en les celebracions litúrgiques d'alguns temps especials com Nadal i Pasqua, així com la presència propositiva del grup d'acció social amb el grup de catequistes i al si del consell parroquial. També insisteixen els agents que l'acció caritativa de la comunitat parroquial ha de poder ser donada a conèixer a través de mitjans senzills però valorats, com un full parroquial o una revista del poble,

enfortint mitjans evangelitzadors. I en referència a la projecció de la vida parroquial vers l'exterior proposen afavorir espais on es comparteixin criteris i accions de tipus social i on cada entitat des del seu carisma pugui sensibilitzar la ciutadania del quefer a favor dels més apreciats des de l'evangeli de Jesús: els pobres. Finalment el testimoni coherent i responsable de la comunitat en l'ajuda oferta als més necessitats es considera una acció molt important a dur a terme.

5. El darrer apartat del document citat fa referència a la relació de Càritas amb la societat i aquí és on es destaca la força de la significació de la paraula Càritas que com a organització eclesial és prou valorada per la ciutadania i l'opinió pública. Els agents valoren molt positivament i com a impacte evangelitzador que Càritas Mallorca sigui tractada amb reconeixement i respecte per la majoria de mitjans de comunicació pel seu compromís i la seva fiabilitat. I a l'hora de prioritzar accions públiques per dur a terme des de Càritas, la majoria d'agents es decanten per fer una denúncia coherent, valenta, sincera i permanent davant polítiques concretes o accions de la mateixa Església que no estan d'acord amb els valors evangèlics. Testimoniar la dimensió creient, fent Regne de Déu en accions de justícia, de solidaritat, de comunicació de béns, és també una proposta d'acció pública per part de Càritas per tal de mostrar el rostre evangelitzador de l'Església.

El treball que queda a fer per aquest curs és elaborar un nou Pla Estratègic 2014-2018 a partir de tota la reflexió feta amb el Procés Assembleari i també tenint en compte una avaluació del pla que acaba. Sens dubte que amb la participació de moltes persones de Càritas, com voluntaris, professionals contractats, preveres i altres agents de pastoral, elaborarem un pla estratègic que respongui en el moment present al repte evangelitzador que l'Església ha d'afrontar.

4. Conclusió: l'eclesialitat de Càritas Mallorca a la llum del Papa Francesc

Per a Càritas Mallorca aquests primers mesos de pontificat del Papa Francesc ens han suposat una alenada d'aire fresc i innovador en la incidència de la dimensió social i caritativa de l'Església des de la seva proclama evangelitzadora. Voldríem destacar de les diverses intervencions i els gestos del Papa Francesc algunes pautes que ens poden ajudar a una acció més compromesa en la transformació de la societat a favor de la justícia i la solidaritat a partir del missatge evangèlic de Jesús.

Quan el mes de maig, amb motiu de la festa del Corpus, Càritas Mallorca publicà la seva *Memòria 2012 Compromís transformador*, a la contraportada vàrem creure oportú donar a conèixer una de les primeres intervencions clares i lúcides del seu pontificat sobre el quefer caritatiu de l'Església. Aquestes són les paraules del Papa Francesc que transcrivíem: *“Custodiar tota la creació, la bellesa de la Creació és custodiar la gent, preocupar-se per tots, per cadascú, amb amor, especialment pels infants, els ancians, els pobres, els qui són més fràgils i que sovint es queden a la perifèria del nostre cor... Francesc d'Assís és l'home de la pobresa, l'home de la pau, l'home que estima i custòdia la Creació... És l'home que ens dóna aquest esperit de pau, l'home pobre... Ah, com voldria una Església pobra i per als pobres!”*⁶

L'aposta del Papa Francesc per una Església pobra i per als pobres, la seva primera celebració del Dijous Sant a una presó per joves a Roma, el seu primer viatge anant a Lampedusa i afrontant amb energia el drama de la immigració, les seves intervencions a favor de la pau a Síria, les seves advertències contra la vanitat i la cobdícia al si de la mateixa Església, el seu estil personal tan senzill utilitzant automòbils de baixa gamma o vivint a la Residència de Santa Marta..., estan fent de la proposta evangèlica de la sobrietat i del compromís social un valor en alça.

---

⁶ MEMÒRIA 2012 Compromís transformador. Càritas Mallorca.

Les seves paraules i els seus gestos estan ajudant que molts catòlics tinguin avui especialment presents els pobres, la solidaritat i les perifèries; així es com ho destaca el prevere Dwight Longenecker en un article sobre la pobresa i els catòlics: “El Papa Francesc es pren seriosament el seu vot jesuïta de pobresa i el seu nom pres de Sant Francesc, que estimava la ‘Dama Pobresa’. L’opció del Papa per la pobresa no és un amor al sacrifici en si mateix ni una obsessió per l’austeritat, sinó més aviat un desvestir-se interior per posar Déu i els altres en el centre de la pròpia vida. El darrer gest que es pot destacar del Papa ha estat separar de la seva diòcesi el bisbe de Limburg (Alemanya) al llarg d’una investigació per un desemborsament de 31 milions d’euros de la diòcesi per a la reconstrucció de la seva residència.”

També el Papa Francesc ha parlat de Càritas i a Càritas, i les seves paraules ressonen al si de la gran família de Càritas Mallorca com una veu de presa de consciència de cada un dels seus agents a fer de Càritas un gresol eclesial que evangelitzi per la seva acció i la seva identitat. En la recepció que el Papa féu al Comitè Executiu de Càritas Internationalis, el 16 de maig, amb el seu President i Arquebisbe de Tegucigalpa al front, els deia: *“Tenguin esperança mirant el futur. Perquè quan miram només enrere sempre quedam empresonats per la dificultat de les tribulacions, els problemes i tot el que ens fa sofrir. Gràcies per tot el que fan. Institucionalment Càritas és part essencial de l’Església. Una Església sense Càritas no existeix. I Càritas es la institució de l’amor de l’Església. L’Església es fa institució en Càritas. Per això Càritas té una doble dimensió: una dimensió d’acció social i una dimensió mística, és a dir, present en el cor de l’Església. Per tot això Càritas és la carícia de l’Església al seu poble. La carícia de la Mare Església als seus fills, la tendresa, la proximitat. En aquest sentit, vull dir-los que els agents de Càritas són els testimonis primaris i institucionalitzats de l’amor de l’Església”*.⁷

Quan Càritas Mallorca treballa està fent Església diocesana al bell mig de la nostra societat, per tant el missatge evangelitzador de

---

⁷ <http://www.aciprensa.com/noticias/papa-francisco-caritas>.

Càritas està present en cada una de les seves accions de servei a favor de les persones més desemparades i necessitades de consol, d'escolta, de tendresa, d'acompanyament.

Per tot això, i tal com el títol d'aquest article per a *Comunicació* expressa “*EL PAPER DE CÀRITAS AL SI D'UNA ESGLÉSIA EVANGELITZADORA*”, la gran família de Càritas Mallorca vol ser un element essencial de l'Església de Mallorca que amb la seva acció social i mística pròpies comunica la Bona Nova de Jesús, curant les ferides dels més sofrents de la nostra societat.

ELS MOVIMENTS ESPECIALITZATS DE L'ACCIÓ CATÒLICA. REFLEXIONS TEOLÒGIQUES I HISTÒRIQUES

Per Dr. Miquel Gual Tortella - Dr. Joan Josep Matas Pastor

1. Introducció

El moment eclesial que vivim obliga a fer una seriosa reflexió sobre el nostre passat immediat per tal de discernir, des de la distància dels anys, encerts i errors d'aquells moviments que naixien amb la voluntat de ser unes mediacions per a l'evangelització del món modern. Si el plantejament sobre la qüestió segueix sent actual és perquè en els inicis del nou segle XXI, el repte i desafiament de l'evangelització continua essent la primera preocupació pastoral de l'Església. Un fet que ens remet a aquella idea del papa Pau VI a l'*Evangelii Nuntiandi*, on afirma que la vocació pròpia de l'Església és l'evangelització: “Una vegada més volem confirmar –diu el papa–, que l'evangelització de tots els homes constitueix la missió essencial de l'Església [...] Evangelitzar constitueix l'esmentada vocació pròpia de l'Església, la seva identitat més profunda. Ella existeix per evangelitzar” (1). Si el pensament modern manifestava la seva inquietud religiosa a través d'interrogants i, fins i tot, de la negació del fet religiós, la situació actual potser sigui més dramàtica encara pel que fa a la fe, ja que no sols no la qüestiona, sinó que la ignora. L'actual situació emergent, i no la nostàlgia, és la que ens obliga a reflexionar sobre aquells moviments apostòlics que, en un altre marc històric, varen donar els seus fruits evangelitzadors.

Abans de seguir el camí proposat volem dir que avui es parla de dos tipus de moviments, distinció que sembla prou aclaridora (2), ja que ens permet veure quin és el punt de recolzament preferit per uns i per altres. Així, mentre uns, coneguts també com a “nous moviments”, s’inclinen per valorar la *presència* en el medi, una temptativa que naix com a resposta a la situació de crisi i d’absència de cristians en els àmbits més vius i concrets de la societat, els altres entenen la seva presència en el medi de forma més humil; “la mediació és compresa com la distància entre la fe i la història” (3), d’aquí el nom de “Moviments de la Mediació”.

En les darreres dècades hom ha pogut constatar que la línia dominant i oficialment aplaudida per la major part de la jerarquia de l’Església ha estat aquella que impera entre els moviments de “presència” sobre els de la “mediació”, un canvi d’òptica que es produïa amb el pas del pontificat de Pau VI al de Joan Pau II. La història d’ambdós personatges, prèvia a la seva arribada a la càtedra de Pere, pot explicar-nos perfectament l’orientació d’un i d’altre pontificat. Així, mentre que Pau VI, amb la seva experiència com a consiliari de la FUCI (el moviment d’estudiants catòlics italians), potencià els moviments de la “mediació”, com era la JOC i altres moviments especialitzats que segueixen la mateixa orientació teològica, així com també la seva metodologia, Joan Pau II, en canvi, amb una història personal i eclesial totalment diferents, ja des del principi del seu pontificat s’escorà vers un catolicisme de presència, una opció que el feia ser crític amb l’orientació que la Conferència Episcopal Espanyola d’aquelles hores havia assolit davant el canvi que vivia el nostre país; un fet amplament exposat i explicat per E. Juliana en la seva darrera obra titulada *Modesta España* (4), on l’autor conta la tensa trobada entre el papa Wojtyla i el cardenal Tarancón, una trobada que serví per posar de manifest les dues concepcions sobre la presència de l’Església en el món i en la política.

La nostra aportació, com indica el títol, vol centrar-se sobre els “Moviments de la Mediació”, dividint la recerca en dues parts;

per un costat volem recordar quina fou, des dels seus inicis, la teologia subjacent, i dir també el perquè de la metodologia oferta pel fundador, l'abbé Cardijn, als jocistes, ja que ambdues coses són determinants per comprendre el tipus de presència que aquests Moviments volen tenir en el medi. En segon lloc, i de forma ja més concreta, oferim una ullada sobre la història de l'Església que és a Mallorca per descobrir-hi la modesta presència que hi tingueren i que encara hi tenen els esmentats Moviments, la qual cosa ens permetrà conèixer la seva aportació a favor de la tasca evangelitzadora a ca nostra.

2. La teologia dels moviments especialitzats

És ben sabut que la pastoral dels medis socials és una iniciativa relativament recent dins l'Església. El desenvolupament de la societat industrial i la urbanització, tingudes ja en els inicis del segle passat, provocaren profundes enclotxes entre les formes de vida i les classes socials, el temps que la lluita entre les mateixes classes socials es feia més resistent. De forma simultània amb aquests esdeveniments socials, la classe obrera s'allunyava, cada cop més, de l'Església (5). D'aquesta manera, la nova situació social obligava l'Església a prendre postures més adequades i adaptades al moment, trobant-se amb la necessitat d'assegurar una presència cristiana en els nous medis socials que s'anaven estrenant.

Els Cercles d'Obrers Catòlics, iniciativa desenvolupada per l'Església cap al final del segle XIX, constitueix el que podria ser un primer intent pastoral de presència en el medi obrer, si bé no s'ha d'oblidar que tot es desenvolupava en un ambient encara molt paternalista. Només la iniciativa de Cardijn cap a l'any 1925, dirigida a l'apostolat dels joves obrers, seria el revulsiu perquè l'Església prengués consciència no solament de la especificitat dels medis socials que calia evangelitzar, sinó també del fet essencial sobre el qual Cardijn tant insistia, "que els apòstols dels joves

obrers havien de ser els mateixos joves”; un principi que s’aplicà a tots els altres moviments especialitzats que seguiren les passes de la JOC. Per tant, la iniciativa dels obrers catòlics enfront dels problemes de la classe treballadora, tal com patrocinava la JOC, pot ser considerada com a generadora d’un tipus renovat de comportament cristià i d’una nova manera d’entendre la pastoral obrera, el qual comportament constitueix en si mateix una novetat en relació amb la manera d’actuar que mantenia l’Església de l’època (6).

L’experiència pastoral centrada en el medi tingué una gran acollida en països europeus, com França. Aquest plantejament pastoral en cap cas pretenia reduir l’activitat eclesial al medi com a única via per anunciar l’Evangeli. No obstant això, dues intuïcions en posaven de relleu la importància: per una part, la voluntat de trobar en el Crist la unitat de tot, ja que és tota la creació que tendeix, com diu Sant Pau, vers el punt omega (Rom 8, 18 seg.). Per altra part, el medi, comprés com a àmbit cultural, es convertia en lloc d’aculturació de l’Evangeli; és a dir, sense negar les particularitats de cada ambient, aquests eren tractats com a petits nuclis culturals per evangelitzar. Així, seguint les passes de la JOC, anaren sorgint altres moviments, cada un d’ells centrat en el seu propi medi, com són la JARC, la JEC (MUEC), el MPC, entre d’altres.

El fet de valorar l’indret que hom viu com a punt de partida, explica que els Moviments de la mediació o especialitzats comparteixin una mateixa premissa teològica: *l’encarnació del Verb de Déu* (7). D’aquesta forma, el fet central de la història de la revelació es converteix en el seu paradigma, cercant que l’acció del militant esdevingui, en ella mateixa, tot un procés d’aculturació de la fe, a través de la interiorització de la Paraula i de la seva explicitació, anunciada com l’Evangeli de Déu en el medi concret. D’aquí la necessitat dels militants cristians de familiaritzar-se, des de la primera hora, amb la Paraula de Déu a través de la seva lectura, ja que només quan la Paraula ha estat covada en el cor de

la persona, aquesta pot convertir-se en testimoni de la Bona Nova en el seu medi.

L'opció per una vida encarnada en una realitat que no sempre és la pròpia, no sols es converteix en quelcom d'exigent, sinó que sovint provoca decepcions. Aquesta és l'experiència que narra el pare Martelet en relació amb els primers capellans obrers de França. Els preveres de la Missió de París, amb la voluntat de respondre al repte de l'evangelització en una societat cada cop més laica, optaren també per una vida més encarnada en el món dels allunyats, com era el món obrer. Amb el seu saber estar al costat dels obrers ben aviat descobriren que la seva arriscada presència no sols no aconseguia suprimir el mur que separava la classe treballadora de l'Església, sinó que pogueren constatar que darrere aquell mur s'hi desenvolupava un nou univers de sentit. En efecte, en aquells moments, en el món obrer la creença religiosa ja s'havia transformat en increença, donant pas a un nou univers de sentit, el qual ja no era alimentat per l'esperança cristiana de la salvació, tampoc no es vivia una situació de desesperança, sinó que allà es trobaren amb persones reconstruïdes per altres doctrines filosòfiques que els havien servit de suport per a la seva reedificació personal i col·lectiva (8).

La teologia de l'encarnació, per tant, ens mostra com el Crist, a través del seu abaixament, es va vincular a determinades circumstàncies socials i culturals de les persones amb les quals convivia. És evident, doncs, que aquest ha de continuar sent el camí que ha de seguir una pastoral que vol ser missionera. Avui, el concepte de medi o ambient, amb molta freqüència, és substituït pel de cultura; per això, en la seva ponència sobre evangelització, el darrer Sínode celebrat a Mallorca, davant l'accelerada secularització de la societat, va manifestar-se obertament a favor de la inculturació de la fe (9). És cert que més que en altres èpoques s'ha pres consciència que la persona no pot viure aïllada del seu entorn, sinó que hom creix amb els altres i gràcies als altres; és a dir, col·lectivament. Especialment les persones creuen i pensen

dins el marc d'una cultura dominant, de manera que aquesta cultura els configura, alhora que elles també són portadores de nous elements que enriqueixen la mateixa cultura. Un fet que ens fa veure la necessitat d'evangelitzar les cultures i les subcultures; un procés d'inculturació que no fa més que reflectir la tendència encarnatòria de la salvació cristiana.

L'antic general dels Jesuïtes, el pare Arrupe, definia aquest procés dient que la inculturació és el moviment encarnatori de la vida i del missatge cristià en una àrea cultural determinada; de tal manera, que aquella experiència concreta es transforma en principi d'inspiració i, al mateix temps, es converteix en font i origen d'una nova creació (10). En definitiva, diu el Sínode, amb el terme inculturació, pròxim al de l'encarnació, es vol significar la necessitat d'expressar la fe i la vida cristiana en les diverses cultures, medis i ambients, tenint en compte que al costat del ràpid procés de secularització cal posar-hi el naixement d'uns valors universals que es poden trobar per tot arreu, gràcies als mitjans de comunicació que uneixen els extrems més oposats de la terra. D'aquesta manera, l'anunci de l'evangeli no humilia mai cap cultura, sinó que quan hi és rebut purifica i enalteix la cultura que l'acull.

El Concili Vaticà II en el seu decret *Ad Gentes*, assenyala unes passes que no convé oblidar en cap acció evangelitzadora; o bé com diu Martín Velasco, en cap dimensió evangelitzadora, ja que aquest autor sosté que més que d'una acció s'ha de parlar de la dimensió evangelitzadora com a característica de l'Església. Les passes, doncs, assenyalades pel Concili, que cal valorar en un procés d'evangelització, són:

1. *La presència en el món.* Una presència que ha de ser, en primer lloc, física; però no sols física, sinó també presència empàtica amb el medi o realitat i amb la pròpia cultura; en definitiva, una presència cordial i participativa. El Vaticà II ho expressa amb aquestes paraules: "Cal que l'Església sigui present en aquestes comunitats humanes per mitjà dels seus fills que

conviuen amb elles o hi són enviats [...] Que descobreixin amb alegria i reverència les llavors del Verb que hi ha amagades”(11).

2. *Diàleg*. És evident que només una presència que sap obrir-se a les diferències, no per condemnar-les sinó per enriquir-se a través del diàleg, podrà ser valorada com una presència fecunda. És en aquest sentit que cal interpretar la doctrina conciliar quan afirma que “així com el mateix Crist esbrinà el cors dels homes i els conduí a la llum divina mitjançant un diàleg verament humà, així mateix els seus deixebles, profundament amarats de l'Esperit de Crist, cal que coneguin les persones entre les quals viuen i que convisquin amb elles, a fi que aquestes, pel camí d'un diàleg sincer i pacient, coneguin les riqueses que Déu ha atorgat als Gentils” (12).

3. *Col·laboració*. Un diàleg que no s'obri a la col·laboració amb els qui volen també un món nou, més just i fraternal, més prest o més tard restarà abocat al tancament sobre un mateix; és per això que el Concili anima el militant cristià a “treballar i col·laborar amb tots els altres per ordenar rectament els afers econòmics i socials” (13). El Vaticà II, a l'hora de concretar aquesta col·laboració ofereix, endemés, un ventall molt ample, esmentant Instituts privats o públics, organitzacions internacionals o religions no cristianes. És difícil, avui, imaginar una missió evangelitzadora que no parteixi d'uns espais, no necessàriament confessionals, que permetin noves presències evangelitzadores. Això suposa que el procés evangelitzador ha de partir de més lluny, ja que les vies a través de les quals es transmetia la fe, com eren la família i la societat d'antany, ja han deixat de ser, en realitat, vies de transmissió.

4. *Testimoniatge*. En efecte, evangelitzar no és transmetre ni una doctrina ni una altra moral; tampoc consisteix a contar una notícia sortida d'una o altra agència d'informació, sinó oferir a altres l'experiència personal de trobada amb qualcú que ens ha deixat una petjada tan forta que és capaç d'obrir un nou horitzó de sentit per a la persona. De fet, només el qui ha viscut una

experiència amb un altre es pot convertir en vehicle de la persona que ha trobat; de tal manera que, veient-lo a ell, es descobreixen trets de l'altre. D'aquí que Jesús esperàs el moment de l'adéu per demanar als seus deixebles d'anar per tot arreu per fer deixebles seus; un encàrrec que cap Apòstol hauria comprès en el moment de la seva crida, ja que aquesta només era el moment inicial d'un procés de maduració i de trobada amb Jesús de cara a la missió que havien de realitzar en l'absència del Mestre (14).

5. *Estil de vida.* Això no vol dir que el procés evangelitzador s'acabi amb l'estil de vida; molt probablement el que hem posat com a darrer pas haurà d'acompanyar totes les passes del qui és enviat en missió. Però, quin ha de ser l'estil de vida de l'evangelitzador? La resposta, evidentment, només pot ser aquesta, l'estil de l'evangeli. És evident que Jesús, per anunciar el Regne de Déu, no es revesteix de grans poders, ni de grans plataformes de poder. El model és el de la petita llavor que es transforma en un arbre capaç de donar cabuda a molts d'ocells, o el de la petita quantitat de ferment que és capaç de transformar la pasta. És cert que en moltes ocasions el testimoniatge cristià no es revesteix amb les vestidures que volia el Mestre; d'aquí la necessitat de saber mantenir, sense por ni vergonya, una actitud d'autocrítica permanent, ja que si l'estil de vida no acompanya la paraula i la confessió creient, aquestes es tornaran estèrils.

Per concloure, doncs, voldríem repetir aquelles paraules que el pare Vanhoye ens deixà escrites: que l'Encarnació del Verb inclou en la seva historicació el misteri de la Creu: la mort i la resurrecció del Senyor (15); i el camí del deixeble, com afirma Jesús a l'Evangeli, no pot ser diferent del que ha fet el Mestre.

3. La metodologia dels moviments especialitzats

Des dels inicis de la JOC, els Moviments Especialitzats optaren per una metodologia ben concreta, la qual s'ha de veure i entendre en coherència amb la teologia subjacent a

ells mateixos, teologia que, anteriorment ja hem definit des de l'òptica de l'Encarnació. Per tant, segons el seu plantejament no s'ha de partir d'una "política catòlica", ni tampoc d'una "cultura catòlica", cosa més aviat pròpia d'altres moviments, sinó que, en contra del que molts encara voldrien i desitgen, els Moviments Especialitzats valoren i prioritzen la fecunditat de la fe, la qual postula unes mediacions concretes i adaptades al seu objectiu primer: l'aculturació de la mateixa fe en aquells indrets allunyats de l'Església (16).

La premissa metodològica, per tant, es troba en el primat de l'experiència humana i del pensament crític (17), unes conviccions que travessen tota la Revisió de Vida, cercant, en el seu moment central, uns criteris humans i cristians, que il·luminin el fet analitzat i disposin la persona en vista a una nova presència transformadora en el medi. La RdV, per tant, es converteix en l'instrument que ajuda a trobar-se amb la realitat a través dels petits fets aportats pels membres del grup. Són fets viscuts per cristians de base; esdeveniments de la vida quotidiana que, malgrat la seva simplicitat, permeten assolir nivells profunds d'anàlisi cercant les causes que els han provocat, així com també les conseqüències que se'n deriven. Així, el mètode de RdV es transforma en un valuós instrument que permet fer una lectura creient de la realitat; llavors, la vida, contemplada i llegida des de la fe, esdevé lloc teològic.

Malgrat que parlem de la vida de cada dia, cal reconèixer que aquesta no sempre és senzilla ni fàcil, sinó que sovint es transforma en un quefer complex, sobretot la vida social. A causa de la seva freqüent, complexitat es fa més necessari una anàlisi acurada de la mateixa vida si hom vol abastar-la amb profunditat. El fet que la vida sigui densa i opaca no justifica cap renúncia, sia del tipus que sia; renunciar al seu coneixement més profund no seria humà ni cristià; només restant sempre oberts a la realitat de l'entorn serà possible descobrir-hi signes positius, signes d'alliberament i de salvació (18).

La vida, endemés, resulta profunda per aquell que no es queda en la superfície ni en la simple anàlisi sociològica. És evident que quan parlem de la profunditat de la vida no volem referir-nos als grans fets que ocupen les primeres planes dels periòdics o els titulars televisius; sinó que estam parlant del misteri que habita en allò que és petit i insignificant. La mirada creient de la realitat, lluny d'apartar-nos de tot el que és humà i exigü, ens ajuda a descobrir en la debilitat de la història la presència alliberadora de Déu; per això, res de la pròpia persona no és menyspreable, ja que cada vida personal, si sabem llegir-la, esdevé lloc de la revelació de Déu.

El mètode que estam comentant, doncs, en el seu primer moment, educa per a aquesta obertura a la vida i per a restar pròxims a la realitat, malgrat que aquesta se'ns presenti de forma complexa i profunda. Per això, com diu J. M. Rubio, la RdV ajuda:

- a) A estar atents a la vida de cada dia, superant la mirada immediata i superficial del primer moment.
- b) A escoltar i a aprendre a acollir la vida sense prejudicar-la ni rebutjar-la.
- c) A constituir-la en punt de partida del procés d'anàlisi que seguirà en el dia a dia.
- d) A valorar-la com el lloc de la revelació de Déu.

Després d'aquestes afirmacions, un cop més es pot constatar la coherència que es dona entre la teologia i la metodologia dels Moviments Especialitzats, ja que la vida, fins i tot en els seus trets més petits i insignificants, és compresa com el lloc habitat per Déu; i, des de la resurrecció de Jesús, el creient hi descobreix un nou dinamisme capaç de renovar la persona i, a través seu, les mateixes estructures socials.

Si en un primer moment la RdV condueix a la contemplació tant de la vida personal com del seu entorn, en els passos successius possibilita, igualment, la trobada del subjecte amb ell mateix; un pas que ve a sumar-se al moment de l'anàlisi del fet que es revisa i que expressa les reaccions que el mateix fet ha despertat

en la persona com sentiments de coherència o de contradicció, judicis ètics, etc. També és el moment de confrontació amb la paraula de Déu, moment culminant de tot el procés de revisió, en el qual es pretén profunditzar en la vida de fe, no tant partint de formulacions teològiques com de la realitat viscuda. Per a la vida de fe, la referència a Jesús és doblement obligada; en primer lloc, perquè ell és, per a nosaltres, un testimoni únic pel que fa a l'experiència de Déu i, segonament, perquè va ser a través de la seva humanitat que va trobar i va viure la relació amb Déu, al qual invocava com a Pare i així ens ensenyà també a nosaltres a fer-ho.

De fet, la referència a Jesús és un judici global sobre l'esperit del món, entenent per tal esperit el tancament a la seva paraula: “Us ben assegurat que els qui escolten la meua paraula i creuen en el qui m’ha enviat, tenen vida eterna; i en el judici no seran condemnats perquè ja han passat de la mort a la vida” (Jo 5,24). I en un altre indret de l’evangeli, Joan, a través d’una metàfora, insisteix encara: “La condemna ha arribat per això: quan la llum ha vingut al món, els homes s’han estimat més la foscor que la llum, ja que les seves obres eren dolentes” (Jo 3, 19). Des del que estam dient, es pot afirmar que en el moment de jutjar de la RdV, el cristià recull la seva experiència humana i la confronta amb l’experiència humana de Jesús per tal de veure si hi ha semblances o aspectes que criden a la conversió personal. És el moment en el qual el grup s’obri a la plegaria i el moment on la lectura creient de la realitat es veu il·luminada per la vida i experiència de Jesús a través d’un o altre passatge evangèlic, aquell que sembla més adient per il·luminar el fet que s’està revisant.

Quan hom ha après a fer del mètode de RdV una manera de veure i contemplar la realitat, tant personal com social, aleshores, la persona ha trobat una ajuda per viure cada petita acció com una expressió de la seva fe en Jesucrist i a viure-la, endemés, amb esperança i en clau de resurrecció.

Potser no hem insistit a bastament en un fet que és essencial pels Moviments, que aquests es defineixen com a moviments evangelitzadors. És evident que el ressò del concepte “evangelització”, avui, o el que es tenia en els inicis de la JOC, no és el mateix. L’Europa d’antany no vivia, i amb dificultat s’hauria pogut imaginar, la descristianització que es viu actualment. Malgrat en el començament del segle passat l’Església ja vivia la fuga massiva de col·lectius com el del món obrer, en la majoria d’Estats europeus encara dominava el règim de cristiandat. És per aquest motiu que es pot afirmar que la intuïció de Cardijn rompia els esquemes d’una pastoral tradicional, centrada, principalment, en l’administració dels sacraments i l’organització de grups de formació i de catequesi sempre entorn de les parròquies. La novetat, en canvi, de la JOC en primer lloc, i després dels altres Moviments que sorgiren seguint els seus passos, aportaven, com a novetat pastoral, que tant el jove com l’adult havien de ser evangelitzadors, començant a ser-ho en el medi on passaven la major part del temps, com era la fàbrica, la professió, la universitat, etc., avançant-se, així, a la idea d’Església que presentaria posteriorment el Vaticà II; la idea d’una Església entesa com el poble de Déu, un poble que tot ell és enviat en missió, perquè ell és el subjecte de l’eclesialitat.

Plantejades així les coses, és lògic que la RdV que Cardijn havia donat als jocistes, amb tota la pedagogia que inclou en vista al seu creixement tant humà com cristià, esdevingués aquell instrument que els conduïa a un nou plantejament i a assolir noves accions davant la vida. Per això, es pot afirmar que la metodologia dels Moviments per ella mateixa ja condueix els militants a ser actius en el seu entorn; és a dir, que l’objectiu final de la RdV és l’acció transformadora; un dinamisme, la base del qual es troba en el fet de l’Encarnació del Verb de Déu i de l’anunci que va venir a fer del Regne del seu Pare. Precisament, perquè el Regne de Déu ja és present aquí, entre nosaltres, però encara no hi és d’una manera plena, l’actuar cristià esdevé l’objectiu final; dit altrament, el vertader compromís cristià no és altre que el compromís amb el

Regne orientat vers l'alliberament i la transformació personal per poder, així, canviar l'entorn.

Cal precisar, no obstant això, que l'acció formulada al final de la RdV no pretén solucionar o arreglar el problema del fet que és objecte d'anàlisi; sense pretendre immediateses, l'acció va encaminada a respondre a la situació que era present en el moment inicial de la RdV. En aquest sentit es pot afirmar que l'actuar és un indicador del to que ha dominat en el conjunt de la revisió. El compromís, per altra part, sovint serà petit i, fins i tot, aparentment podrà semblar insignificant, però el més important és que estigui a l'abast dels militants, de la seva consciència i capacitat. No serà mai de més recordar aquelles paràboles de Jesús on compara el creixement del Regne a accions humils i reduïdes (21), a les quals haurien d'acompanyar sempre, per tal de fer-les creïbles, aquestes notes, com ara: **la gratuïtat**, que no cerca cap contrapartida o benefici propi; **l'oblit d'un mateix**, en el sentit de voler sortir d'un mateix per donar quelcom de la pròpia vida; **l'autenticitat**, que mostra el que és més profund de la persona i revela les motivacions que condueixen a l'acció concreta i, finalment, que l'acció sigui **transformadora i educativa**, ja que l'educació sempre fa referència a la transformació de la persona i a la manera d'autorealitzar-se des d'ella mateixa. Tenint en compte totes aquestes perspectives, la RdV pot jugar un paper important en la construcció de la persona i del creient (22).

4. Evolució històrica dels moviments especialitzats de l'Acció Catòlica a Mallorca

A finals dels quaranta i, sobretot, en els anys cinquanta assistim a l'esvaïment de l'etapa triomfalista del nacionalcatolicisme en la qual les organitzacions del laïcat associat s'estan encallant i necessiten mètodes i models associatius i d'organització renovadors. La renovació vindrà de la mà dels moviments especialitzats de l'Acció Catòlica. El seu principi bàsic era que

la vida cristiana era inseparable de l'acció evangelitzadora, i que l'evangelització estava necessàriament lligada a la transformació de la societat d'acord amb l'Evangeli. La formació per a l'acció en un ambient concret defugia del model d'Acció Catòlica general en la qual l'acció era estrictament parroquial. Com es va anar implantant aquest nou model a la nostra Diòcesi?

El punt de partida el trobam quan l'any 1932 el moviment juvenil obrer (JOC) arribà a Catalunya. A Mallorca, l'any 1934, a una assemblea sacerdotal celebrada a Lluc els dies 19 a 21 de setembre, el sociòleg Mn. Bartomeu Quetglas Gayà va presentar la ponència "El prevere davant l'apostasia de la classe obrera", suggerint que tal vegada a Palma podia haver-hi algun grup autònom de joventut obrera, federat amb l'organisme general de Joventut Catòlica (23). No obstant això, a l'assemblea sacerdotal de l'any següent (Lluc, 15-17 de maig de 1935), entre les conclusions de la ponència "Acció catòlica; coordinació interior; manera de connectar i adherir altres associacions", presentada per Mn. Josep Rossell Santomà, s'aprovà, entre d'altres coses, que no es constituïria una Joventut Obrera Catòlica autònoma, sinó seccions de Joventut d'Acció Catòlica per a la formació de l'obrer. Es tractà, doncs, d'una decisió clerical que negava qualsevol possibilitat de certa autonomia dels laics. Allò que la salvació de l'obrer vindria del mateix obrer era considerat perillós i un míssil a la línia de flotació a l'apostolat del mandat jeràrquic que fonamentava l'Acció Catòlica d'aquells moments.

Acabada la Guerra Civil, l'Església, a tot l'Estat espanyol, entrà en una dinàmica ambigua, que s'ha designat amb el nom de nacionalcatolicisme. A la nostra Diòcesi, l'Acció Catòlica s'anà recuperant de l'ensorrament del trienni bèl·lic. Cada una de les quatre branques reconstruí els seus quadres dirigents i reorganitzà per als seus socis activitats religioses i formatives com dies de recés, tandes d'exercicis espirituals, cercles d'estudi, entre d'altres. També participava activament en manifestacions de religiositat popular com processons i missions populars.

Les branques adultes d'Acció Catòlica emprengueren campanyes com les de santificació de festes, de moralització de les platges, amb la fundació dels *Clubs Playas*, de qualificació moral d'espectacles, de decència en el vestir, entre d'altres. Col·laboraren en la fundació dels secretariats parroquials de Caritat i en la fundació de Càritas diocesana.

Les branques de joves i al·lotes dugueren a terme activitats culturals, recreatives i esportives, extensives als no associats, amb finalitats proselitistes. La branca de joves destacà per una notable activitat. Van fundar una Escola de Dirigents, per a la formació de responsables, i l'Obra Atlètico-Recreativa *Águilas*, per ocupar el temps lliure del jovent amb activitats culturals i esportives i per atreure nous socis.

Tota l'Acció Catòlica, especialment la branca dels joves, rebé una nova empenta en el pontificat del bisbe Joan Hervàs i Benet (1947-1955), una de les preocupacions pastorals prioritàries del qual era l'Acció Catòlica. En els anys cinquanta cresqueren i es consolidaren els Cursets de Cristiandat, estesos avui per tot el món. El fenomen *curstillista* va commoure tota l'illa i va provocar una forta divisió entre seguidors i detractors. Des de 1958, i durant alguns anys, els joves i al·lotes d'Acció Catòlica, amb la col·laboració d'altres associacions de joves, organitzaren Setmanes de Joventut, amb unes conferències a la Seu que arribaren a reunir 14.000 joves, i acabaven amb una missa multitudinària a la plaça de toros.

L'any 1947 es fundà a la nostra Diòcesi, per iniciativa de Mn. Bartomeu Quetgles, el moviment de la Germandat Obrera d'Acció Catòlica (GOAC), d'obrers adults, plantada a l'Estat espanyol pel dirigent obrerista Guillem Roviroso, en la mateixa línia apostòlica de la JOC belga. Hem de tenir present que la història oficial dels moviments especialitzats s'encetà a la fi de l'any 1947 quan a la revista *Ecclesia* es publicaren les normes generals per a l'especialització obrera de l'Acció Catòlica Espanyola. Aquest reglament havia estat aprovat per la direcció central de l'Acció

Catòlica Espanyola el 4 de maig de 1946. Amb aquesta normativa s'atribuïen el desenvolupament i el funcionament de les noves organitzacions especialitzades en el si de les quatre branques existents. Així doncs, es crearen la Joventut Obrera Masculina, la Joventut Obrera Femenina, la Germandat Obrera Masculina i la Germandat Obrera Femenina d'Acció Catòlica. Com podem observar, es tractà d'una iniciativa jeràrquica que va suposar un reconeixement a la diversitat d'ambients dins la unitat de l'Acció Catòlica Espanyola i un intent de l'Església d'accedir a la classe obrera.

Per tal de no rompre amb la parroquialitat, la Germandat Obrera Masculina d'Acció Catòlica abans esmentada es constituí provisionalment dia 11 de juliol de 1946 com a Centre Interparroquial Especialitzat Obrer. Aquest centre fou constituït per un grup d'obrers que es posaren en contacte amb el ferroviari Andreu Fornés Font, aleshores vocal obrer del consell diocesà dels homes d'Acció Catòlica i resident a la parròquia de la Soledat de Palma. En el moment de la seva creació, el centre comptava 155 afiliats. Segons la documentació trobada a la Casa de l'Església, quatre anys després, el 22 d'agost de 1950, el centre ja comptava la gens menyspreable xifra de 1.281 afiliats (24).

Pel que fa a l'apostolat obrer també hem d'esmentar la constitució del centre interparroquial d'homes d'Acció Catòlica de la Companyia de Ferrocarrils de Mallorca el dia 29 de gener de 1947 (25). De la seva primera junta directiva voldria destacar la presència de Mn. Miquel Bonnín Forteza com a consiliari. Aquest, el 26 d'abril de 1944 havia rebut el nomenament episcopal de director de cultura religiosa del personal de la Companyia de Ferrocarrils de Mallorca (26). L'objectiu bàsic del centre fou el desenvolupament de la caritat entre els mateixos obrers de la companyia per tal que s'adonassin de la seva dignitat i vàlua com a persones. Per tal d'assolir l'objectiu crearen un secretariat de caritat que es finançava a través de donatius i la quota mensual dels socis, que era d'una pesseta. D'altres activitats eren conferències,

exercicis espirituals, reunions de dirigents, cercles d'estudi i excursions. Cal apuntar que el centre especialitzat ferroviari, l'any 1961 es transformà en Germandat Ferroviària de Mallorca, amb seu a la parròquia de Sant Jaume de Palma, essent-ne el principal impulsor i consiliari el mateix Miquel Bonnín.

No podem deixar d'assenyalar que a començament dels anys cinquanta, en el si de l'Església mallorquina hi havia certa sensibilitat social que afectava no sols alguns sacerdots, sinó també alumnes del Seminari diocesà. L'any 1950, el seminarista Joan Crespí Coll obtenia un dels premis del LI Certamen Científic i Literari amb el treball titulat *La Acción Católica y los obreros. Estudio comparativo sobre la Acción Católica especializada obrera en España y la JOC belga*. Hem d'afegir que durant el curs 1949-1950, Guillem Roviroa, de la GOAC de Barcelona i, posteriorment, consiliari nacional del moviment, havia dictat una conferència als seminaristes sobre l'especialització de l'Acció Catòlica. D'aquests inicis també cal destacar la visita del president nacional, Manuel Castañón, el dia 9 de març de 1950 per a impartir una conferència a Lluçmajor i per a presidir la primera revisió comarcal amb els centres de Palma i dels pobles.

Pel febrer de 1951 es reuniren amb el bisbe Hervàs els consiliaris dels vuit centres de la GOAC que ja hi havia a Ciutat, i varen constituir el Cercle Sacerdotal d'Estudis Socials, presidit per Mn. Quetgles (27). L'any 1955, el consiliari nacional, l'esmentat Guillem Roviroa, dirigí personalment un curset d'iniciació de militants a la parròquia del Molinar. La GOAC femenina, iniciada modestament l'any 1947, va créixer notablement a partir de l'any 1954.

No obstant això, les dificultats metodològiques i organitzatives internes dels centres i la manca d'organització i reconeixement a nivell diocesà esdevingueren obstacles gairebé insuperables per a la branca adulta obrera de l'Acció Catòlica. Les dificultats i la incomprensió per a la implantació de la nova metodologia de la revisió de vida i l'enquesta són una constant quan

es fa una lectura atenta de les actes del moviment. Si observam el tema de les enquestes entre 1954 i 1960 podem apuntar que van des de temes més generals, com la grandesa i la negació de l'home, a temes més concrets com l'economia familiar i la creació d'equips d'empresa. De totes maneres, la revisió de vida es realitzà en molt poques ocasions i quan es feia quedava ben palès que era una qüestió polèmica i es reflectia a les actes de manera breu i sense atorgar-li gaire importància. Dels equips d'empresa, com el de Jumasa de Santa Catalina, voldria destacar la seva capacitat d'anàlisi i el grau de compromís amb les problemàtiques socials de Mallorca a finals dels anys cinquanta.

L'any 1957, el Consell Nacional de la Joventut d'Acció Catòlica Espanyola optà per la ideologia i la metodologia de la JOC. En conseqüència, l'any 1959 s'iniciaren a Mallorca els moviments especialitzats dels joves: Joventut Obrera (JOC), Joventut Agrària (JARC), Joventut de Medis Independents (JIC) i Joventut Estudiantil (JRC). Els moviments equivalents a les al·lotes començaren entre els anys 1960 i 1963, i l'any 1964 es fusionaren amb els dels joves. L'any 1965 es va fer un congrés conjunt dels quatre moviments, en el qual participaren 19 centres de Ciutat i 38 de la Part Forana. Les branques d'adults, homes i dones, excepte els obrers, no s'interessaren mai per aquests moviments.

En el procés d'implantació de la nova metodologia i mentalitat dins les branques juvenil de l'Acció Catòlica hem de destacar el paper de Mn. Josep Estelrich Costa (Sant Joan, 1922). Aquest ocupà el càrrec de viceconsiliari diocesà dels joves d'Acció Catòlica des de 1956 fins l'octubre de 1957, mes i any en què va dimitir l'aleshores consiliari, Mn. Miquel Amer Quetglas. Llavors, Mn. Estelrich n'ocupà el càrrec fins l'any 1965.

De la Memòria del curs 1957, llegida a la XVIII Assemblea diocesana dels joves de l'Acció Catòlica de Mallorca, podem extreure com ja s'apuntava a l'especialització quan entre les activitats esmentades s'hi proposà per encàrrec del Consell superior una

enquesta sobre la preocupació dels joves en els diferents ambients, així com l'assistència d'un representant del Consell diocesà a les Jornades Nacionals d'Apostolat Rural celebrades a Madrid de l'1 al 3 de novembre d'aquell any (28).

La revista *Proa* (1946-1961), publicació mensual que des de març de 1957 es convertí en òrgan d'expressió dels Consells diocesans dels joves i homes de l'Acció Catòlica de Mallorca, a partir del mes d'abril de 1959, es féu ressò del canvi d'orientació cap a l'apostolat especialitzat. La necessitat de crear equips integrats per militants compromesos i capaços de fer-se presents en els seus ambients era el que es reclamava des de diverses editorials i articles d'opinió apareguts a la revista. Sens dubte, els organismes diocesans de l'Acció Catòlica Espanyola i el Bisbat de Mallorca tractaren de reproduir de forma mimètica les normatives i directrius marcades pels organismes estatals i de la Conferència de Metropolitans.

Tot plegat, després de dues jornades per a consiliaris i dues per a militants celebrades a finals de l'any 1959, la Unió diocesana dels joves d'Acció Catòlica de Mallorca comptabilitzà la formació i el funcionament d'un total de 18 equips de joves militants de diversos ambients. D'aquests, onze pertanyien a parròquies de Ciutat –El Terreno, dos equips a Sant Jaume, Sant Miquel, Sant Nicolau, Sant Sebastià, Santa Catalina Tomàs, Santa Creu, Santíssima Trinitat i dos a l'Escola de Magisteri–, i la resta distribuïts a les viles següents: Felanitx, Lluçmajor, Manacor, Pollença, Sant Joan, Santa Maria i Sóller (29).

Alguns equips de militants que nasqueren en el si de l'Acció Catòlica i a l'aixopluc de la parròquia varen aprofundir en la nova metodologia de l'especialització i anaren assolint un grau d'autonomia i d'independència respecte de la parròquia i la jerarquia. El cas més clar i evident d'aquest procés fou el de la JOC i JOC/F de Mallorca. Per a facilitar-ne l'anàlisi en dividirem la trajectòria en dues grans etapes. Una primera, que aniria de 1959 fins a 1964, caracteritzada per la creació de grups de

militants obrers a barris obrers de Palma i a viles de Mallorca amb tradició industrial i per la vertebració inicial de l'organització a nivell diocesà a través de la coneixença mútua entre grups i la conscienciació de ser un moviment estatal i internacional. La segona etapa, de 1965 a 1972, que fou la de la consolidació del moviment i la desfeta provocada pel cop de timó jeràrquic de 1968 amb la consegüent fuga dels militants i consiliaris cap a altres organitzacions socials i polítiques allunyades de l'Església.

L'any 1959 existien els grups de Palma, Inca, Lloseta, Lluçmajor i Sóller com a joves obrers. L'any següent és fundà el moviment de la JOC femenina amb grups a Palma i Felanitx, integrats per al·lotes empleades de la llar. Aquest mateix any, un grup de treballadors militants dels equips de la JOC de Sant Magí i de Lloseta viatjaren a València per participar en unes jornades de formació de militants. Podem dir que aquest fou el primer contacte de joves obrers de la JOC de Mallorca amb militants de la Península.

La consciència de moviment es començà a assolir a partir de l'any 1961 arran de la celebració a Can Tàpera d'uns exercicis espirituals per a militants dels moviments especialitzats dels joves de l'Acció Catòlica dirigits per Mauro Rubio, consiliari nacional de la Joventut d'Acció Catòlica Espanyola i exconsiliari nacional de la JOC. També entraren en contacte i es reconegueren com a JOC els grups de joves obrers de Sant Magí, Establiments i Lloseta.

A la finalització de les IV Jornades diocesanes de consiliaris de la Joventut d'Acció Catòlica celebrades al santuari de Santa Llúcia del 3 al 6 de setembre de 1962, l'equip de consiliaris integrat per Mn. Josep Estelrich Costa (consiliari de la JACE), Mn. Pere Barceló (consiliari de la JOC), Mn. Ferran Mir (consiliari de la JIC) i Mn. Joan Trias (consiliari d'Aspirants) redactaren un manifest en què expressaven que el principal problema per a la implantació i consolidació de l'especialització era la manca de consiliaris preparats que volguessin acceptar la responsabilitat, el compromís i el sacrifici que suposava la metodologia activa.

Hem de tenir en compte que el mètode duu implícit un major protagonisme i una major autonomia del seglar, cosa mai vista, que xocava frontalment amb el principi del mandat jeràrquic interioritzat pel clergat ja en la seva etapa de formació en el Seminari.

En aquesta primera etapa s'establiren forts i estrets vincles amb la JOC de Catalunya, que s'iniciaren l'any 1962 quan un grup de joves treballadors mallorquins participaren en unes jornades de formació de la JOC a Caldetes (Barcelona). Aquests lligams es reforçaren quan el mes de febrer de 1963 visità Mallorca Manuel Murcia, Responsable de Zona de la JOC catalana. Això significava que la JOC mallorquina començava a ser valorada pels responsables i dirigents del moviment.

L'any 1964, la JOC de Mallorca és convidada per la direcció nacional al XVII Consell nacional de Barcelona i al *Rallye* Europeu d'Estrasburg. Però la manca de recursos i d'una estructura organitzada coherent i sòlida impedeix la participació en aquests dos esdeveniments. Cal afegir que el mes d'octubre d'aquell mateix any, un representant de la JOC de Mallorca, juntament amb altres responsables d'altres moviments de la Joventut d'Acció Catòlica, participà en les XXXI Jornades nacionals de la Joventut d'Acció Catòlica Espanyola celebrades a El Espinar de Segòvia. Aquestes jornades foren el punt de partida de la vertebració d'una sòlida estructura diocesana del moviment. Així doncs, es prengué la decisió de formar una Comissió diocesana, al capdavant de la qual s'hi va situar Francesc Vera Mula.

Malgrat l'escassa participació jeràrquica i l'hostilitat o si més no la indiferència de la immensa majoria del clergat mallorquí, l'any 1964 suposà l'articulació diocesana del moviment. Així doncs, per una banda es constatà l'existència de dos grups consolidats de la JOC –Lloseta i Establiments–, contactes amb un grup de Lluçmajor i dos grups d'iniciació en barris obrers de Palma com la Vileta i els Hostalets. Per altra banda, la JOC femenina comptava els grups de Palma i Felanitx. Cal apuntar

que l'any 1964 començaren de forma sistemàtica les relacions de la JOC de Mallorca amb la de Catalunya com a àmbit natural de vincle.

La segona etapa (1965-1972), de desenvolupament i crisi de la JOC de Mallorca, es caracteritzà per una intensificació de les relacions amb Catalunya a través del Comitè Federal de Zona i també per una desarticulació progressiva del moviment a partir de l'abandonament de molts militants que pensaven que havien cremat una etapa de la seva vida. Alguns d'ells foren els iniciadors de sindicats de classe clandestins, de l'associacionisme veïnal i de les anomenades Plataformes Anticapitalistes. D'altres abandonaren la lluita obrera, però mantingueren el compromís social en entitats del que anomenam "tercer sector".

Des del punt de vista organitzatiu i numèric, l'any 1966 la JOC comptava tres grups a Palma –Sant Josep Obrer, Hostalets i Residència Sant Pere–, un a Establiments, la Vileta, el Rafal i Lluçmajor, dos a Lloseta i un grup de soldats que eren jocistes peninsulars que feien el servei militar a Mallorca. Entre tots els grups sumaven 32 militants. Val a dir que es tenien contactes amb grups de la Real, Son Sardina i Inca. Pel que fa a la JOC femenina, aquesta comptava dos grups a Palma i un a Felanitx i Lloseta. Això suposava un total de 24 militants.

L'assistència sistemàtica de militants de la JOC als congressos nacionals els permeté reforçar, en primer lloc, la identitat juvenil, en segon lloc, el sentiment de pertinença a un moviment obrer d'Església i, finalment, la consciència de la dona respecte al seu protagonisme en el si del moviment obrer. La campanya nacional de 1965 de la JOC femenina "Amb el nostre treball també es construeix el món" és un bon exemple de recuperació de la identitat femenina no sotmesa a cap tipus de tutela masculina.

L'any 1966 per primer cop a la nostra Diòcesi es posà en funcionament la campanya de venda del calendari jocista per part dels militants. El seguiment dels resultats d'aquesta campanya

són un bon termòmetre per a conèixer el grau d'implantació, la difusió i la influència del moviment. Doncs bé, el document "Venta del Calendario Jocista 1966" ens indica que 32 militants de la JOC i la JOC/F de Mallorca varen vendre cinc-cents calendaris repartits de la manera que a continuació exposam: 90 venuts per quatre militants del Sagrat Cor de Palma; 90 venuts per tres militants de la Soledat; 40 venuts per dos militants de Lloseta; 20 venuts per quatre militants de la Vileta; 100 repartits per quatre militants de la parròquia de Sant Josep Obrer; 90 per quatre militants de Sant Francesc de Paula; i, finalment, 70 venuts per onze militants de Felanitx (30).

El mes de desembre de 1966, Francesc Vera Mula –membre del Comitè diocesà de la JOC de Mallorca– fou elegit responsable de la JOC de la Zona de Catalunya i Balears i, per tant, membre del Comitè executiu de la JOC espanyola. Val a dir que en fou responsable fins a les acaballes de 1970 i, per tant, fou testimoni de la crisi i desfeta del moviment.

L'any 1967 s'arribà al punt culminant de la conscienciació que la JOC de Mallorca pertanyia a un moviment internacional d'ampli abast. El motiu fou l'assistència de militants mallorquins a dos esdeveniments internacionals i la seva posterior difusió. Aquests foren la trobada de la joventut francesa *París-67* i el sepeli del fundador de la JOC, Mons. Joseph Cardijn, a Brussel·les.

Les relacions i els lligams entre la JOC de Balears i la de Catalunya es consolidaren quan Mn. Guillem Ramis Moneu, consiliari de la JOC de Mallorca entre 1966 i 1972, entrà en contacte amb els grup de consiliaris de les diòcesis catalanes. De la correspondència de Guillem Ramis amb José Maria de la Hoz, Salvador Bardulet i Jordi Bertran, que fou el qui l'introduí en el grup, podem veure sobretot la soledat en què feren la seva feina i, sobretot, el compromís social no sols amb el grup de militants, sinó amb l'entorn social i laboral en què treballaren.

En un document d'informació privada per a dirigents de la JOC de Catalunya i Balears de 25 de desembre de 1967 s'exposaven

les tensions internes i externes que generava la participació dels militants en moviments o grups que propugnaven la justícia i la millora de la classe obrera. En aquest cas es tractà de la seva participació als anomenats Comitès d'Amnistia. Evidentment, aquest compromís xocà frontalment amb les autoritats polítiques del règim.

La resposta que donà el document a l'assumpte abans plantejat no podia ser més clara i contundent. La JOC com a moviment podia i tenia el deure –conjuntament amb altres persones i moviments, malgrat que no fossin cristians– de denunciar situacions on es vulneraven els drets fonamentals de la persona. Ara bé, s'havien de tenir en compte els aspectes que a continuació assenyalam: conservar la pròpia personalitat del moviment JOC; no participar en cap interès de partit, tant en el que és temporal com en el que és ideològic; no s'havia de produir cap condició d'obligatorietat; no signar cap escrit en comú, ja que podia interpretar-se com una fusió; i, finalment, que cada grup redactàs el seu propi document (31).

La qüestió del compromís temporal dels militants dels moviments especialitzats ens permet entrar de ple en l'anomenada crisi, ruptura i tancament d'aquests. En referència a l'esmentada crisi, la JOC de Mallorca elaborà un document emmarcat en el context de les respostes diocesanes als qüestionaris preparatoris de les VII Jornades nacionals de l'Acció Catòlica Espanyola (8-11 de juny de 1967). Aquestes feren ben palesa la ruptura entre els bisbes i els seglars sobre com s'havia de conduir l'Acció Catòlica. De les conclusions podem extreure l'absència de diàleg i la ruptura irreversible entre la jerarquia i els moviments (32). El document en qüestió fou signat el dia 27 de maig de 1967 poc després de la reunió secreta a Àvila dels equips nacionals de JOC i JOC/F en la qual es decidí negociar els punts d'enfrontament amb els organismes centrals de l'Acció Catòlica Espanyola abans de rompre relacions.

La resposta de la JOC de Mallorca s'articulà en dotze punts que podem resumir en quatre idees. En primer lloc, el concepte

d'Església que ells veien era més tost una Església de bisbes i clergat i, per tant, no una Església integrada per tot el Poble de Déu, d'acord amb la línia conciliar. De fet, la jerarquia no apareixia com un servei clar i nítid a l'Església, sinó més aviat en una línia d'excessiva tutela i control jeràrquic. En segon lloc, constataven la minoria d'edat del militant seglar al qual se li suprimia la responsabilitat de dirigir l'organització i se'l privava d'elaborar els plans de treball. En tercer lloc, es qüestionen el paper dirigent i fiscalitzador dels consiliaris, quan en els moviments eren un més del grup. I, en quart lloc, constataren la manca de diàleg amb el món ateu, el qual és condemnat.

Després de la celebració de les VIII Jornades nacionals de l'Acció Catòlica Espanyola, la crisi entrà en un compàs d'espera en el qual es detectà una manca de diàleg real entre la jerarquia i els dirigents dels moviments. Alguns d'aquests darrers insistien en la necessitat d'abandonar l'estructura de màxima vinculació a la jerarquia i eren partidaris de la supressió dels lligams que feien de l'Acció Catòlica un apostolat gairebé clerical.

El 1968 fou un any difícil per a la JOC a tot l'Estat espanyol, sobretot a partir de l'entrada en vigor dels nous estatuts de l'Acció Catòlica Espanyola el mes de març i que foren el punt de partida de la fallida dels moviments especialitzats. Varen tenir lloc dos congressos extraordinaris. Un a Madrid el mes de maig i l'altre a Segòvia el mes de juny. Ambdós es feren quasi de forma clandestina, no per por a les forces d'ordre públic, sinó més aviat per por a la persecució que els caps de la jerarquia catòlica sotmetien als dirigents més compromesos del moviment. Així doncs, el mes d'agost un grup de 29 militants de la JOC i JOC/F de Mallorca enviaren una carta al bisbe Rafael Álvarez Lara (23 març de 1965 - 17 febrer de 1972) en què com a militants cristians li exposaven els problemes i la manca de sintonia amb la jerarquia. De fet, denunciaven la manca d'implicació del sacerdot amb la societat que l'envolta i la manca de compromís per a la seva transformació (33). Arran de la carta d'aquest grup de militants compromesos,

el 3 de setembre, un grup de tres sacerdots que treballaven en l'apostolat obrer enviaren una carta al bisbe pregant-li un reconeixement i suport a la tasca en què s'havien compromès. També expressaven una crítica al clergat mallorquí per la manca de testimoniatge clar respecte al món dels més pobres (34).

La crisi generalitzada dels moviments especialitzats a tot l'Estat espanyol afectà també els de la nostra Diòcesi, encara no prou consolidats. Així doncs, la destrucció dels moviments especialitzats va tenir lloc entre 1968 i 1972: el moviment d'estudiants morí l'any 1968, el moviment rural va desaparèixer entre 1968 i 1969, el de medis independents s'extingí l'any 1970 i, finalment, el de joves obrers es va desfer l'estiu de 1972.

La desfeta de l'especialització coincidí amb l'arribada de Teodor Úbeda Gramage al Bisbat de Mallorca. Aleshores la Diòcesi no comptava amb cap instrument de coordinació de la diversitat d'associacions de laics existents. Mentrestant començaren a renéixer de bell nou els moviments especialitzats. Segons Mn. Josep Estelrich Costa, la cronologia és la que segueix: el Moviment d'Universitaris i Estudiants Cristians (MUEC) inicià el seu ressorgiment l'any 1975; els dos Moviments Cristians de Pobles, d'adults i joves, ho feren el 1979; la JOC també va reprendre el seu camí l'any 1979; el mateix any s'inicià el Moviment d'Infants i Joves d'Acció Catòlica (MIJAC) per a nins i adolescents de zones obreres; a finals de 1981 es constituí el primer equip del Moviment Cristià de Professionals, i l'any 1982 començà a fer les primeres passes el Moviment d'Acció Catòlica Obrera (ACO), per a adults del món obrer (35). La revifalla de l'especialització s'explica per les relacions dels seus impulsors, tant seglars com consiliaris, amb els moviments existents a Catalunya.

5. Conclusions

Ha arribat l'hora de fer un balanç històric. Per a molts militants, la JOC esdevingué una escola d'aprenentatge dins la

vida i per a la vida. A més a més, els atorgà un grau d'autonomia i d'independència molt elevat. El dirigent Francesc Vera Mula assenyalà la seva fascinació pel concepte de lluita de classe i que només els obrers per si mateixos es podien salvar. Encara més, la revisió de vida i el treball en equip els havia fet sentir com a persones realitzades i útils en aquest món.

Val a dir que foren molts pocs els consiliaris que es comprometeren plenament amb la dinàmica dels moviments. Aquest compromís fou un camí interior que hagueren de recórrer lentament i en solitari per la manca de comprensió per part de la immensa majoria del clergat de la nostra Diòcesi. Sense anar més enfora, Guillem Ramis Moneny no rebé mai un nomenament oficial per part del bisbe de la Diòcesi que li donàs suport davant els ulls del clergat.

El compromís temporal d'alguns militants féu que participassin en la lluita sindical clandestina. A les reunions clandestines de Na Burguesa (1967), la Vileta (1969) i Establiments (1970) per a formar les primeres Comissions Obreres de Palma, hi participaren militants de la JOC. També varen participar en la creació de les Plataformes Anticapitalistes. Posteriorment, alguns d'ells les abandonaren per considerar que havien caigut en un dirigisme antidemocràtic per part del Partit Comunista; tot això entrava en contradicció amb el que havien après a la JOC sobre la llibertat de consciència de la persona.

La pregunta que sorgeix espontàniament, després d'aquestes primeres conclusions, és òbvia: Per què costà tant i encara, avui, costa tant l'arrelament dels Moviments Especialitzats dins l'àmbit pastoral de les diòcesis? La resposta, evidentment, no pot ser simple ni tampoc podem entrar en la recerca d'una sola causa, sinó de tot un conjunt de causes que són les que podrien explicar el nostre interrogant. En primer lloc, pensam que no es arriscat dir que la intuïció de Cardijn s'avançava a moltes d'aquelles idees que molt més tard elaboraria el Vaticà II sobre la teologia del laïcat

i de la concepció de l'Església com a poble de Déu. El militant jocista de les primeres hores havia assolit que l'evangelització no era només tasca de la jerarquia, sinó que sols la presència de l'obrer creient en el medi podria fer possible que la paraula evangèlica ressonàs dins aquells ambients que ja vivien allunyats de l'Església i que havien trobat un nou horitzó de sentit per a les seves vides fora de les ensenyances cristianes. Si a tot això s'hi afegim que, per unes circumstàncies ben concretes, la recepció del Vaticà II va ser voluntàriament frenada, amb la creença, per part d'un nombre considerable de jerarques, que el Concili havia anat massa lluny en alguns aspectes, tindrem l'explicació i coneixerem el perquè durant tot el llarg pontificat de Joan Pau II, en detriment de la pastoral dels Moviments Especialitzats, es fomentà el creixement d'altres moviments que hem definit com a moviments de presència.

Malgrat tot, l'actitud positiva que manifestam davant els Moviments Especialitzats no volem que enterboleixi la visió crítica que en tenim. Amb la perspectiva que ens dóna la història, potser s'hagi de considerar com a punt feble el fet que molts de militants formats a través de la metodologia de la RdV han donat més fruit fora de l'Església, amb la seva presència ben activa dins grups de barris, sindicals, culturals, etc., que no dins la mateixa Església. L'explicació que hi trobam potser que sigui triple: per una part, el fet que, normalment, els grups s'entretenen més en l'anàlisi del fet, cercant-ne les causes i conseqüències, que no a jutjar i actuar, que configuren el desenvolupament global del mètode; en segon lloc, la manca de guies, en aquest cas parlariem de consiliaris, disposats a ajudar-los a trobar una mística per dur endavant el seu compromís temporal; i, darrerament, la dificultat que molts experimenten a l'hora de restar oberts als petits fets de vida interpretats com a signes del pas de Déu per la nostra història.

Sigui com sigui, el que sí que ens sembla clar, arribats en aquests moments finals de la nostra reflexió, és que l'Església

d'aquest inici d'un nou segle, no pot deixar morir el carisma que Cardijn va saber posar a l'abast de la mateixa Església universal, en vista a l'evangelització dels més allunyats. Pot ser que les actuals circumstàncies eclesials ens obliguin, sense més ajornaments, a fer un nou plantejament davant l'herència que ens han deixat els Moviments, sense cap mena d'historicisme i corregint el que calgui corregir, ja que no hi ha dubte que el primer i principal repte de l'Església, avui, segueix sent el de la nova evangelització; és a dir, fer creïble als homes i dones del nostre temps el missatge de Jesús; perquè, "com creuran en ell, es demana Pau, si no n'han sentit parlar? I com en sentiran parlar, si ningú no l'anuncia? I qui el podrà anunciar, si ningú no és enviat?". La resposta a aquestes qüestions paulines segueix sent el nostre desafiament pastoral.

NOTES

- (1). PAU VI, EN, 14.
- (2). ROVIRA BELLOSO, J. M. (1987), *Fe i Cultura al nostre temps*, Barcelona, Saurí, pàg. 109-117.
- (3). TONINI, G. (1985), *La mediazione culturale*, Roma, pàg. 40.
- (4). JULIANA, E. (2012), *Modesta España*.
- (5). MARTELET, G. (1984), *Deux mille ans d'Eglise en question*, París, Du Cerf, pàg. 17-18.
- (6). MARTÍ, C. (1978), "Discernimiento y revisión de vida", a *Concilium*, núm. 139.
- (7). ROVIRA BELLOSO, J. M, op. cit., pàg. 18.
- (8). MARTELET, G. op. cit., pàg. 18.
- (9). SÍNODE DIOCESÀ DE MALLORCA (1998), "L'Evangelí que dona sentit a la vida", pàg. 24.
- (10). *Ibidem*, pàg. 25.
- (11). CONCILI VATICÀ II (1965), "L'activitat missionera de l'Església", núm. 11-12.
- (12). *Ibidem*, 11.
- (13). MARTÍN VELASCO, J. (2011), "Evangelizar en tiempos de increencia", pro manuscripto.
- (14). Cf. Mt 28, 19.
- (15). ROVIRA BELLOSO, J. M., op. cit., pàg. 110.

- (16). Idem anterior, pàg. 114.
- (17). Ibidem, pàg. 110.
- (18). RUBIO, J. M. (2006), *Para vivir la revisión de vida*, Pamplona, Verbo Divino, pàg. 87.
- (19). Ibidem, pàg. 89.
- (20). MAZZILLO, G. “La Revisión de Vita como lugar teológico”, a *Itinerari*, 1989/2, Torino, citat per RUBIO, J. M., op. cit., pàg. 90.
- (21). Cf. Mt 13, El capítol de les paràboles.
- (22). RUBIO, J. M., op. cit., pàg. 134.
- (23) BOOM, any LXXIV, núm. 18, 30 setembre 1934, pàg. 383. Citat a ESTELRICH COSTA, J. (1998), “Nota històrica sobre el laïcat a l'Església de Mallorca”, dins DDAA. *El laïcat a l'Església de Mallorca. Reflexions i propostes*. Publicacions de la Delegació d'Apostolat Seglar, núm. 1, Palma de Mallorca, pàg. 71.
- (24) Arxiu de la Cúria Diocesana (ACD). Secció d'Acció Catòlica, “Relació d'afiliats i familiars del Centre Interparroquial Obrer Germandat Obrera Masculina d'Acció Catòlica”, 22 folis mecanografiats.
- (25) ACD. Secció d'Acció Catòlica, “Interparroquial de Ferroviarios”, lligall 133, “Acta de constitución provisional del Centro Interparroquial de Hombres de Acción Católica de la Compañía de Ferrocarriles de Mallorca (29 de Enero de 1947), 1 foli mecanografiat.
- (26) Arxiu Municipal de Sa Pobla. Fundació Joan Soler. Arxiu personal de Mn. Miquel Bonnín Forteza, “Nomenament episcopal director de cultura religiosa del personal de la Companyia de Ferrocarrils de Mallorca”, 1 foli mecanografiat.
- (27) BOOM, any XCI, núm. 3, març 1951, pàg. 196 i núm. 6, juny 1951, pàg. 344.
- (28) Arxiu personal Mn. Josep Estelrich Costa. *Unión Diocesana de los Jóvenes de Acción Católica de Mallorca. Memoria del curso (1957)*. Palma de Mallorca, XVIII Asamblea diocesana, 9 febrer 1958, pàg. 3.
- (29) *Proa*, núm. 264, gener 1960, “Información. Consejo Diocesano de los Jóvenes”, pàg. 2.
- (30) Arxiu personal de Francesc Lladó. *Venta del Calendario Jocista 1966*, 1 quartilla mecanografiada.
- (31) Arxiu personal Guillem Ramis Moneny. *Información privada para dirigentes*. JOC Catalunya-Baleares, 25 desembre 1967, 3 folis mecanografiats.
- (32) MURCIA SANTOS, A. (1995), *Obreros y obispos en el franquismo*, Madrid, Ediciones HOAC, pàg. 448.
- (33) Arxiu personal Guillem Ramis Moneny, “Al señor Obispo de Mallorca”, agost 1968, 3 folis mecanografiats.

(34) Arxiu personal Guillem Ramis Money, “Carta al nostre bisbe”, 3 setembre 1968, 2 folis mecanografiats.

(35) ESTELRICH COSTA, J. (1998), “Nota històrica sobre el laïcat a l'Església de Mallorca”, dins DDAA. *El laïcat a l'Església de Mallorca. Reflexions i propostes*. Publicacions de la Delegació d'Apostolat Seglar, núm. 1, Palma de Mallorca, pàg. 73.

**“NO ÉS VERITAT QUE EL NOSTRE
COR S’INFLAMAVA MENTRE ENS
PARLAVA PEL CAMÍ I ENS OBRIA EL
SENTIT DE LES ESCRITURES?”
(Lc 24,32)**

Per Antoni Vadell Ferrer

UNA MIRADA A LA NOSTRA SITUACIÓ (Veure)

No ens podem atrevir a fer una proposta pastoral o catequètica sense mirar el nostre context, la situació que vivim com a Església de Mallorca. Si bé permeteu que m’excusi tot començant, ja que aquesta anàlisi inicial no està realitzada amb el rigor científic que caldria, però pens que pot ser també un punt de partida vàlid.

Sempre que ens atrevim a mirar el context algú comenta que som pessimistes. No m’agradaria transmetre aquesta impressió, però estic convençut que hem de prendre consciència que el moment actual és molt delicat, i no podem caure en impressions simplistes o ingènues, fetes moltes de vegades des de la por a donar nom a la realitat.

La nostra mirada al context hauria de néixer de l’esperança que brolla de la trobada amb el Crucificat-Ressuscitat, que ens permet estar atents, escoltar, vigilar, com diu el profeta Jeremies: “El Senyor em va comunicar la seva paraula. Em digué: -Què veus, Jeremies?- Vaig respondre: -Veig una branca d’ametler, l’arbre vigilant-. El Senyor em digué: -És cert això que has vist. Jo també vigil perquè es compleixi la meva paraula” (Jr 1,11-12).

Els mediterranis coneixem l'ametler. Ens meravella veure els camps de Mallorca blancs amb la fina capa dels pètals de la flor d'aquest arbre. Sembla un prodigi de la natura, per gener i febrer, en ple hivern, veure el primer arbre florir, la primera flor que treu. De la mateixa manera que l'ametler s'avança vigilant a la primavera, també Déu s'avança i té cura dels esdeveniments del món, i en ple hivern ja mostra la vida i la bellesa de la primavera. Convé estar molt atents, perquè qualche cosa nova està naixent.¹

Quin és l'interlocutor que tenim davant?

Mirar el context és sobretot mirar la persona que tenim davant, el subjecte que viu en aquest context, a Mallorca, avui. Per això és interessant contemplar l'itinerari de transformacions que ha seguit el subjecte, l'home i la dona, a partir de la modernitat, que ens presenta Gabriel Amengual al seu llibre *La religión en tiempos de nihilismo*. Prenem quatre figures de la mitologia que ens serviran per a explicar-lo.

Prometeu és l'heroi que lluita per robar el foc als déus i donar-lo als homes. Lluita amb els déus i es proclama autònom. Representa l'home dels grans ideals de la modernitat i la secularització, propi dels anys seixanta i setanta. És l'època dels grans projectes.²

Prometeu es transforma en *Sísif*, l'heroi que amb tota la seva força aconsegueix pujar la pedra al cim, però quan ho ha aconseguit, la pedra torna a rodar muntanya per avall. Representa l'home cansat de tanta lluita i de tant d'esforç, quan experimenta la impossibilitat dels grans projectes i de les grans utopies. Es tracta de l'home desencantat de la postmodernitat.³

Tot han estat il·lusions de joventut. Tornem a la vida quotidiana, cerquem el plaer de la vida privada. Apareix aquí *Narcís*, el jove que queda bocabadat amb la seva pròpia figura, que no veu més enllà d'ell mateix: és l'home centrat en ell mateix, com un nin, com un etern adolescent.⁴

---

1 Cf. G. AMENGUAL, *La religión en tiempos de nihilismo*, Madrid, PPC, 2006, 5.

2 Cf. *Ibid.*, 67-68.

3 Cf. *Ibid.*, 68.

4 Cf. *Ibid.*, 68-69.

L’home-narcís no té projectes ni ideals; ha lluitat contra Déu i està desencantat. Déu ha mort, però algú ocupa el seu lloc. Serà *Dionís*, un déu pagà, que no imposa ni creences ni normes sinó que convida a la celebració de la vida, d’aquesta Vida que neix i reneix contínuament. L’home-narcís celebra la vida a l’estil de Dionís, sense sentit ni objectiu, sense culpa ni responsabilitat, sense reprimir els instints.⁵

Aquest itinerari de l’home que trobam com a subjecte interlocutor de la nostra època, també el podem trobar a l’Església. Aquest itinerari que hem dissenyat per descriure el camí de l’home contemporani, també ens serveix per a explicar la trajectòria de molts agents de pastoral de la nostra Església, i concretament de la nostra Diòcesi.

Els anys del postconcili Vaticà II són els anys de *Prometeu*. És l’època dels grans ideals que es viuen amb eufòria. L’Església s’ha de renovar per a dialogar amb el món. Són anys de molt de treball pastoral, anys de molta creativitat. Tot es renova: la litúrgia, la catequesi, el mode d’organitzar les parròquies i la mateixa Diòcesi; es potencia que els laics participin activament, especialment la dona; el prevere abandona molts d’elements del seu estat clerical, etc.

Però a poc a poc, ve la crisi. Constatam cada dia que molts d’homes i dones que participen de les nostres activitats, deixen de freqüentar la comunitat, se’n distancien sense expressar-ho i, en molts de casos tal volta, sense que hi hagi motius. Sembla que l’Església ha perdut credibilitat i confiança; es mostra impotent per a modular els criteris i els comportaments; no suscita interès entre els joves... Són molt pocs els joves que entren al Seminari o opten per la vida consagrada. Tot això provoca una sensació d’humiliació en una institució que durant segles ha desenvolupat un paper més rellevant i atractiu, més valorat i reconegut, entre la nostra gent.⁶

---

5 Cf. E. BUENO DE LA FUENTE, *España, entre cristianismo y paganismo*, Madrid, San Pablo, 2002, 263-272.

6 Cf. *Ibíd.*, 139.

Sembla que tant d'esforç no ha servit de res. Sembla que tot acaba. És l'Església de *Sísif*, cansada, desanimada, falta d'il·lusió, de passió i d'esperança. Com aquells apòstols, cansats de la missió, que quan decideixen passar a l'altra vorera, convidats per Jesús, els sorprèn la tempesta enmig del llac (Mc 4,35-41). Tal volta esperàvem una altra cosa.

La gran temptació que pot experimentar l'Església pot ser, en aquests moments, un narcisisme subtil. Replegar-nos en nosaltres mateixos. Tancar-nos per por a l'exterior, per complex d'inferioritat, per sentir-nos en estat de retirada, vençuts. Enyorant les seguretats de l'Egipte de la Cristiandat, potser siguem incapaços de llançar-nos a caminar pel desert de l'Èxode cap a la Terra Promesa intentant redescobrir la nostra identitat com a poble.

Qualque cosa nova està naixent: ja està en marxa

Davant aquesta situació del moment actual a vegades podem adoptar dues actituds que, segons el nostre punt de vista, no ens ajuden a situar-nos i a respondre adequadament com a Església. Una actitud molt freqüent és la nostàlgia. N'hi ha molts que encara viuen al 1968, en els anys utòpics dels seixanta i setanta. Altres enyoren encara l'època de la cristiandat, quan tothom girava entorn de l'Església, i desitgen que aquesta situació es repetesqui de nou; o en molts de casos sembla que pressuposen, molt subtilment, que encara tothom és cristià i catòlic.⁷

No es tracta de comparar si uns temps foren millors que altres, o de lamentar-nos que el moment que vivim sigui pitjor: tots tenen la seva pista d'accés a Déu i a la fe cristiana, i tots necessiten també conversió.⁸

És necessari que coneguem el nostre interlocutor, l'home d'avui, a qui volem servir i anunciar l'Evangelí. Hem de conèixer i estimar la seva història, el seu llenguatge, el seu pensament, els seus modes de viure, els seus desitjos i necessitats.

---

⁷ Cf. G. AMENGUAL, *La religión en tiempos de nihilismo*, o.c., 39.

⁸ Cf. *Ibid.*, 39.

Hem de prendre consciència que estam iniciant una nova època.

“No recordeu més els fets passats, no penseu en les gestes antigues. Faré una nova gesta, que ja comença a despuntar. No us n’adonau? Obriré un camí en el desert, i rierols en l’estepa” (Is 43,18-19).

És molt clar el que deixam; el que no és tan clar és cap on anam.⁹

Ens podem demanar si és possible que tots els que anuncien el final del cristianisme tinguin raó. Per una part no els podem donar tota la raó, en el sentit que arribi un moment que no hi hagi cristians: potser no estam en aquesta situació. Però és possible que els hàgim de donar en part, la raó; en el sentit que el cristianisme es debiliti tant, perdi tanta vitalitat, que quedi marginat. Ja no estam en l’època dels baptismes i els sagraments majoritaris, de l’ensenyament de la religió a les escoles públiques... Què serà de les nostres esglésies? És possible que es convertesquin en grans museus, expressió d’aquells segles d’esplendor. Tal volta encara no estam en aquesta situació tan crua, però en aquests moments ja és pensable. No podem negar que una cultura cristiana s’està trossejant en bocins, i que, per tant, la presència del cristianisme no serà com l’anterior.¹⁰

Vet aquí el nostre gran repte com a Església. No basta una simple renovació dels projectes pastorals. Hem de situar-nos davant una nova època, davant un nou interlocutor. Davant aquest nou context, no podem continuar amb una pastoral que ha servit per a anunciar l’Evangeli en una societat que era sociològicament cristiana. Serà necessari un altre mode d’orientar la pastoral, que respongui a un altre model d’Església, per a servir millor l’home i la dona de la societat actual.

---

9 Cf. *Ibid.*, 17.

10 Cf. E. BUENO DE LA FUENTE, *España*, o.c., 193.

Preguntes que emergeixen de la nostra situació

Què podem fer? Ens preguntam en moltes ocasions... La nostra missió és anunciar l'Evangelí. Com? Per on hem de començar? Amb qui comptam?

Facem ara una pluja de preguntes o afirmacions que emergeixen del nostre context concret, que en moltes ocasions escoltam o formulam en les nostres reunions d'agents de pastoral en les nostres comunitats cristianes:

- Urgeix una nova mentalitat per part dels agents de pastoral. Com provocar un procés de canvi? Com afrontar les pors al nou?
- El context demana una nova manera de transmetre la fe, de fer la proposta de l'Evangelí. Quina és aquesta nova manera? Com hem de dur-la a terme?
- També demana una nova catequesi. Què suposa i significa la iniciació cristiana?
- Es parla molt del primer anunci. Com organitzar una pastoral de primer anunci?
- Una nova evangelització demana un nou perfil d'evangelitzador i de catequista. I per tant també una nova formació, amb noves metodologies catequètiques, però sobretot amb una profunda espiritualitat.
- Ens falten catequistes. Els que tenim, per edat i formació, poden dur a terme una renovació?
- I la manca de vocacions al Seminari? I l'envelliment del clergat? Com ho feim?
- On situam els sagraments? Baptismes, primeres comunions, confirmacions? Edat dels sagraments... Ritus de pas...?

- Té a veure la pastoral del baptisme amb la primera comunió?
- Feim la proposta als nins, però els pares no s’impliquen en el procés.
- I els joves, on són? Com arribar a ells?
- I als adults, com ens hi acostam?
- Un nou perfil de comunitat en una Església en missió...

Es tracta de preguntes que podríem formular com a reptes que ens provoquen un gran interrogant a l’interior de la nostra Església de Mallorca, i que hem de tenir la valentia d’atrevir-nos a formular: podem afrontar el repte de la Nova Evangelització, o més tost cal assumir amb humilitat que només podem mantenir el que feim i esperar...? Fixem-nos que el que més repetim és: “faig el que puc” o “fes el que puguis”, “amb això ja n’hi ha prou”, “això ja és molt”... El cansament i la manca d’entusiasme es fa molt patent als nostres ambients, i cal comptar-hi per no fer una pastoral de somni que no aterri a la realitat... Cal apuntar-nos a una pastoral de l’esperança i no de l’optimisme..., treballar amb realisme i confiança en el Senyor, però donar passes significatives, caminant cap a un futur que potser nosaltres no veurem del tot complet, però caminar decididament... Això suposa molt de silenci, oració, discerniment i decisió. “El procés d’evangelització és transformació en un procés de discerniment; l’anunci exigeix que abans hi hagi un moment d’escola, de comprensió i d’interpretació.”¹¹

---

11 XIII ASSEMBLEA GENERAL ORDINÀRIA DEL SÍNODE DE BISBES, *Lineamenta. La nova evangelització per a la transmissió de la fe cristiana*, 3.

CERQUEM CRITERIS PASTORALS QUE IL·LUMININ LA NOSTRA SITUACIÓ (Jutjar)

“No estam només en una època de canvi, sinó que estam davant un canvi d'època.”¹² En aquest sentit, Routhier diu:

“Lo que cambia no son simplemente los números: número de sacerdotes, de practicantes, de niños que vienen a catequesis, etc. Lo que cambia también es el concepto mismo de la relación de la Iglesia con el mundo o de lo que significa, para una Iglesia, vivir en el mundo e insertarse en la sociedad. Se trata igualmente de la imagen que se tiene de la Iglesia y de lo que significa ser católico.”¹³

És més que evident que no podem continuar amb la mateixa pastoral que ha servit per a anunciar l'Evangelí en una societat sociològicament cristiana. El model de transmissió de la fe, utilitzat entre nosaltres durant segles, per a un tipus de societat i cultura ja passats, està avui esgotat. La situació actual requereix per part de l'Església una nova manera d'orientar la pastoral, i consegüentment, un altre model de catequesi i una altra modalitat per iniciar-ne els nous membres. Estam cridats a pensar un model nou.¹⁴

Lluc Riera afirma que “perquè la catequesi estigui al servei de la fe i de la Iniciació Cristiana, en aquest nou context social i religiós, ha de situar-se en una direcció clarament missionera”.¹⁵

En aquest mateix sentit A. Rouet diu que

“estamos en una situación de misión, que exige otras aproximaciones: no podemos seguir pensando en simples adaptaciones de métodos sin cambiar el marco, i aunque las

---

12 ASOCIACIÓN ESPAÑOLA DE CATEQUETAS (AECA), *Hacia un nuevo paradigma de la iniciación cristiana hoy*, Madrid, PPC, 2008, 22, traducció nostra al català.

13 G. ROUTHIER, *Un passage qui déplace le lieu de l'Église*, a: “Catéchèse” 173 (2003), 34, citat a: ASOCIACIÓN ESPAÑOLA DE CATEQUETAS (AECA), *Hacia un nuevo paradigma*, o.c., 25.

14 Cf. ASOCIACIÓN ESPAÑOLA DE CATEQUETAS (AECA), *Hacia un nuevo paradigma*, o.c., 28

15 L. RIERA, *La catequesis al servicio de la iniciación cristiana*, a: “Teología y Catequesis” 99 (2006) 164, traducció nostra al català.

más hermosas locomotoras de vapor hayan sido construidas precisamente cuando se estaba electrificando la red de ferrocarriles!”¹⁶

Els catequetes espanyols, citant G. Routhier, ens recorden que “nos hallamos en presencia de una humanidad nueva: hombres, mujeres y niños que son otros, parecidos y diferentes... Además, en este ‘nuevo mundo’, se pretende decir que una forma de catequesis, designada por hipótesis como ‘catequesis de mantenimiento’ ya no funciona o que este modelo, aunque se ajustaba perfectamente al estado anterior de la cultura, hoy se evidencia en desfase y ruptura con la situación presente e inadaptada a los sujetos que quisieran crear, esperar y amar”¹⁷.

Tot i així, deixant de banda els pessimismes, estam convençuts que el moment que vivim se’ns presenta com una oportunitat, un desafiament apassionant. Caminar cap a una Església on el “quantitatiu” s’anirà desplaçant cap al “qualitatiu”. L’Església del futur, i ja la del present segurament, serà més *minoritària*, si bé, pot ser més *llevat*, amb menys poder o presència social, però més *testimonial*. Podrem guanyar molt en *presència evangèlica*.¹⁸

Ens demanam així: ¿com hem de transmetre la fe avui? ¿Quin ha de ser el model per a iniciar els cristians?

Al llarg de la història han estat diverses les modalitats que ha adoptat l’Església per a incorporar nous membres. Tertul·lià deia al segle II: “Cristià no s’hi neix, s’hi esdevé.” En canvi, en l’època de Constantí i l’Edat Mitjana no es podia no ser cristià. I en l’època del Concili de Trento ja es naixia cristià: l’important era saber bé en què es creia i posar-ho en pràctica. Per això aquest

---

16 A. ROUET, “Pour un effort communautaire de la mémoire”, a: *Catéchèse* 154 (1999), 72, citat a : H. DERROITTE, *Por una nueva catequesis. Jalones para un nuevo proyecto catequético*, Santander, Sal Terrae, 2004, 14.

17 G. ROUTHIER, “Un passage qui déplace le lieu de l’Église”, o.c., a: *Catéchèse* 173 (2003), 34, citat a: ASOCIACIÓN ESPAÑOLA DE CATEQUETAS (AECA), *Hacia un nuevo paradigma*, o.c., 24.

18 Cf. ASOCIACIÓN ESPAÑOLA DE CATEQUETAS (AECA), *Hacia un nuevo paradigma*, o.c., 25

Concili donarà molta d'importància als catecismes, per combatre la ignorància religiosa.

Però Henri Derrotte ens recorda que el model tridentí ja no ens serveix avui:

“Nos encontramos en un periodo de cambio de modelo catequético [...]. Estamos cambiando de paradigma. Nos alejamos del modelo tridentino, de sus esquemas de pensamiento implícitos, de sus categorizaciones. Este modelo estaba fundado en la transmisión y la memorización del saber, la exposición de las verdades de la fe, reconocidas como punto focal del creer. Lejos de mí la idea de decir que hoy no tendría que haber conocimientos en el acto de creer, pero me parece que el lugar de la fe –el del nacimiento y su desarrollo– se ha desplazado.”¹⁹

L'Església en els anys 60-70, per respondre al nou context secularitzat que emergia, va deixar de preocupar-se tant pel contingut del missatge catequètic i dedicà molts d'esforços a atendre la persona del catequitzand. Ens ho recorda Jesús Rojano Martínez:

“La catequesis postridentina privilegió una dimensión (el conocer la doctrina) sobre las otras tres (actuar, celebrar y orar), que más o menos quedaban satisfechas en el marco de la parroquia y de la familia. A lo largo del siglo XX, sobre todo a partir de los años 60-70, al constatar el desequilibrio introducido por la situación de la secularización, el movimiento catequético procuró fomentar lenguajes no doctrinales-intelectuales y tener en cuenta elementos pedagógicos, psicológicos (iadaptarse al catequizando!), bíblicos, litúrgicos, experienciales... [...]. Sin embargo, en palabras de Adler, ‘como por un efecto pendular, tanto pegarse al catequizando corría el riesgo de insistir menos en los datos objetivos de la fe’ [...]. Estos bandazos de la

---

19 H. DERROTTE, *Por una nueva catequesis*, o.c., 10-11.

catequesis (o adoctrinamiento sin vivencia o vivencia experiencial con poco contenido doctrinal) tienen mucho que ver con el desconcierto y la sensación de fracaso actuales.”²⁰

Avui estam en un altre moment. Certament la transmissió de la fe no és automàtica. “La persona no neix cristiana, sinó que n’esdevé per la gràcia de Déu, mitjançant la fe i els sagraments d’iniciació, que suposa la decisió lliure de la persona que es converteix al Déu viu i vertader.”²¹

Tal volta hem de prendre consciència que la crisi actual és molt més profunda. Carmen Pellicer adverteix molt oportunament,²² que aquesta crisi de la socialització religiosa no és simplement una crisi d’eficàcia ni una simple conseqüència de la modernitat. Es tracta sobretot d’una crisi de Déu. Una carència d’experiència profunda de Déu, de passió per l’Evangeli... Això suposa que no es pot superar “arreglant” un poc les coses, sinó assumint que les estructures pastorals actuals no provoquen experiències de fe en la majoria dels casos, i que es fa necessari un exercici d’imaginació de futur eclesial. Es tracta d’obrir nous espais que reclamen noves formes de presència.

És per això que deim que avui necessitam partir d’un *nou paradigma* per a la iniciació cristiana que cerqui trobar l’equilibri entre conèixer, celebrar, pregar i actuar. I evidentment, “el nou paradigma d’iniciació cristiana necessàriament implica un nou paradigma pastoral [...]. Sense un canvi de paradigma pastoral, els esforços de renovar el paradigma d’iniciació, cauran segurament en sac buit o seran diluïts en els antics esquemes de transmissió de la fe”.²³

---

20 J. ROJANO, “¿Por qué fracasan los itinerarios de educación en la fe?”, a: *Misión Joven* 376 (2008) 49-50.

21 SECRETARIAT INTERDIOCESÀ DE CATEQÜESI DE CATALUNYA I LES ILLES BALEARS (SIC), *Projecte global de Pastoral Catequètica. Orientacions i línies d’acció*, Barcelona, 2000, núm. 17.

22 Cf. C. PELLICER, “La socialización religiosa. Qué puede aportar hoy la familia”, a: *Iglesia viva* 231 (2007) 3, 29.

23 L. M. BENAVIDES, “Hacia nuevos paradigmas en la catequesis de iniciación cristiana”, a: *Didascalía* 61 (2007) 602, 9, traducció nostra al català

El nostre gran desafiament, com a Església, es pot concentrar en tres preguntes: Com néixer avui a la fe cristiana? Com engendrar creients –deixebles de Jesús– en la nostra societat actual? Com crear comunitats cristianes al segle XXI?²⁴

El *Nou Paradigma per a la iniciació cristiana* es pot definir com “un pas de la reproducció a la recomposició, substituint la transmissió de la fe sota la forma d’herència o simple repetició, per la transmissió de la fe sota la forma de **proposta**, dirigida a la persona, que reclama d’ella no sols una acollida sinó una aprovació personal mitjançant una **elaboració personalitzada** sense perdre els trets característics d’un cristià feel”.²⁵

Si bé, en l’Església, i també en la nostra Diòcesi, ens trobam amb inèrcies tan fortes que fan difícil qualsevol intent de renovació. En moltes ocasions quan es presenta un projecte innovador, aquest ja és condemnat abans que s’iniciï.

Un nou paradigma demana noves condicions

Quines són les noves condicions que necessita el nou paradigma pastoral per un nou context?:²⁶

- **El subjecte o àmbit per a la gestació del nou cristià.** Un ja no és cristià pel fet de pertànyer a una societat cristiana. L’àmbit on un és engendrat en la fe serà la comunitat cristiana, i el grup d’iniciats, en què el catequista tindrà una missió particular.

Un nou rostre de comunitat cristiana viva i compromesa, acollidora i amb calor de llar.

Una nova configuració del grup d’iniciats que s’assembla menys a la taula d’una aula i més al taller d’una experiència. Es tracta de l’espai i el temps de l’aprenentatge i de l’assaig de viure com a deixeble de Jesús.

---

24 Cf. ASOCIACIÓN ESPAÑOLA DE CATEQUETAS (AECA), *Hacia un nuevo paradigma*, o.c., 28-29.

25 *Ibid.*, 35, traducció nostra al català. Vegeu també J. MARTÍN VELASCO, *La transmisión de la fe en la sociedad contemporánea*, Santander, Sal Terrae, 2002, 69; així com CONFERENCIA EPISCOPAL FRANCESA, “Proponer la fe en la sociedad actual” (1996), a: D. MARTÍNEZ, P. GONZÁLEZ, J. L. SABORIDO, *Proponer la fe hoy. De lo heredado a lo propuesto*, Santander, Sal Terrae, 2005, 57.

26 Cf. ASOCIACIÓN ESPAÑOLA DE CATEQUETAS (AECA), *Hacia un nuevo paradigma*, o.c., 36-40.

Un nou perfil de catequista-animador; més que ensenyant és guia, animador, acompanyant.

- **La iniciació és més un *procés* que un o diversos *cursos*.** La paraula *cursos* fa referència a lliçons. En canvi, *procés* es refereix a camí a recórrer. Així mateix la paraula *procés* suposa també la possibilitat de distintes portes d’entrada a l’experiència cristiana, de diversos programes, d’itineraris diversificats i de distintes ritmes.

- **Un nou llenguatge cristià** que comença per l’actitud d’escolta, més indicatiu que imperatiu, provocatiu, que genera preguntes, inculturat, narratiu...

- **L’anunci i la catequesi mantenen un estret lligam amb la litúrgia.** Iniciam en el misteri. *Transmetre la fe en Crist significa crear les condicions per a una fe pensada, celebrada, viscuda i pregada: això implica inserir-se en la vida de l’Església.*²⁷

Es tracta de descobrir i valorar la litúrgia com un element fonamental en la iniciació cristiana. És a dir, la litúrgia també és part del *procés*, i ha de trobar el mètode per tal d’iniciar en la celebració, no ensenyant i només explicant des de la catequesi, sinó vivint, practicant, celebrant...

- **Predomini de la pedagogia iniciàtica i l’acompanyament.**

La pedagogia iniciàtica, la podem definir sobretot com donar la mà a algú, o a un grup, perquè comenci a viure una experiència i hi entri. No es tracta de dir què cal fer, sinó fer el que es diu. No es tracta de proposar el que cal viure, sinó de viure el que es proposa.

---

27 XIII ASSEMBLEA GENERAL ORDINÀRIA DEL SÍNODE DE BISBES, *Lineamenta. La nova evangelització per a la transmissió de la fe cristiana*, 11.

L'acompanyament personal per tal d'aconseguir la ree-laboració personalitzada de la fe.

El gran objectiu de la iniciació cristiana és l'encontre amb Crist. Com ha afirmat el Papa Benet XVI: “No es comença a ser cristià per una decisió ètica o una gran idea, sinó per la trobada amb un esdeveniment, amb una Persona, que dona un nou horitzó a la vida i, amb això, la direcció decisiva...” (*Deus caritas est*, 1).

- **El primer interlocutor de l'anunci i la catequesi és l'adult.**²⁸ Si el bisbe enviàs una comunitat a evangelitzar una illa poblada, però que no ha sentit parlar mai de Jesucrist, per qui començaríem a fer la proposta de la fe? Als adults, no? Primer aniríem a ells i des d'ells i amb ells als nins i joves. Una pastoral missionera ens posa a davant l'adult. És a l'adult que cal fer primerament l'anunci de l'Evangeli, i quan l'adult n'hagi descobert la bellesa, el demanarà per als seus fills. D'aquí la importància no tan sols de demanar la col·laboració dels pares en la iniciació cristiana dels seus fills, sinó de considerar-los a ells subjectes d'iniciació o de reiniciació.

És en aquesta clau que cal valorar i potenciar a la nostra Diòcesi l'experiència del *Catecumenat d'adults*, com a experiència catequètica pastoral d'una Església en missió.

Algunes transformacions en l'àmbit catequètic pastoral

Proposam alguns accents per anar transformant la nostra pastoral catequètica:

- **Cuidar la pastoral del primer anunci**

Xavier Morlans defineix el *primer anunci* com “aquella activitat o conjunt d'activitats que tenen per objectiu pro-

---

²⁸ En aquest sentit, el Directori General per a la Catequesi, als núm. 171-176, situa la catequesi d'adults com a referent per a tota acció catequètica d'altres edats.

posar el missatge nuclear de l’Evangeli als qui no coneixen Jesucrist, als qui havent-lo conegut s’allunyaren d’ell, i als qui creient que ja el coneixen suficientment viuen una fe cristiana rutinària, amb la intenció de suscitar en tots ells un interès per Jesucrist que pugui dur a una primera adhesió o a una revitalització de la fe en Ell”.²⁹

Aquest estil pastoral parteix sempre com a premissa de no donar mai per suposat que els nostres interlocutors han rebut el primer anunci de la fe, i molts, tot i haver-lo rebut, potser necessiten redescobrir-lo de nou. Fixem-nos que l’objectiu o la finalitat del primer anunci és suscitar interès per Crist i possibilitar una primera adhesió o revitalització de la fe. Només en aquest moment, quan la persona s’interessa (té un desig inicial) per Jesucrist i per l’experiència cristiana hi pot haver condicions per a començar un veritable procés d’iniciació cristiana.

Si és així, intuïm que molts de processos de catequesis de primera comunió, en el millor dels casos, són ocasions de primer anunci, però segurament en molts de casos no susciten aquesta primera adhesió, només es queden en la celebració d’un ritu, però no inicien a la vida cristiana.

El mateix Morlans concep el primer anunci com un *principi organitzatiu o un estil pastoral*³⁰ que hauria d’amarar tots els nostres àmbits pastorals. Això suposa estar molt atents, aprendre a estar presents en la societat de tal manera que les persones que van cercant sentit, espiritualitat, interioritat, trobin en els cristians i en l’Església companys possibles i creïbles en el seu camí de recerca.³¹

---

29 X. MORLANS, *El primer anuncio. El eslabón perdido*, Madrid, PPC, 2009, 29, traducció nostra al català.

30 Cf. *Ibid.*, 26

31 Cf. CONFERENCIA EPISCOPAL DE BÉLGICA, *Hacerse adulto en la fe. La catequesis en la vida de la Iglesia (2006)*, Santander, Sal Terrae, 2010, núm. 109.

- **Cuidar la infraestructura humana i espiritual.**³² Suposa el primer pas, previ al primer anunci, ja que consisteix a disposar favorablement la persona per a reconèixer i acollir, amb llibertat i responsabilitat, el do gratuït que Déu li ofereix. Això suposarà conrar la interioritat, aprenent a mirar en profunditat la vida, les persones, el món, un mateix...; provocar i despertar preguntes; viure determinades experiències profundes humanament que possibilitin l'obertura i la connexió amb l'experiència creient; educar l'obertura a la transcendència...

En aquest sentit Francesc Torralba fa una distinció entre tres cercles concèntrics: espiritualitat, religiositat i confessionalitat.³³ El filòsof català diu que una persona pot ser espiritual, sense ser necessàriament religiosa ni confessar cap credo. El que no pot passar és que una persona confessi un credo, es digui cristià, sense haver despert el seu sentit espiritual. Potser molts dels nostres processos catequètics eduquen la confessionalitat, donant per suposada l'existència del subjecte espiritual; però això és donar molt per suposat. Si no hi ha subjecte espiritual, la confessionalitat queda en conceptes i ritus, però manca experiència i vivència.

- **Apostar per la Iniciació Cristiana**

La Conferència Episcopal Italiana presenta aquesta definició d'Iniciació Cristiana que consideram molt completa:

“Per **iniciació cristiana** es pot entendre el **procés global** a través del qual una persona esdevé cristiana. Es tracta d'un camí difús en el temps i marcat per l'escolta de la Paraula, la celebració i el testimoni dels deixebles del Senyor, a través del qual

---

32 Cf. ASOCIACIÓN ESPAÑOLA DE CATEQUETAS (AECA), *Hacia un nuevo paradigma*, o.c., 48.

33 Cf. F. TORRALBA, *Inteligencia espiritual en los niños*, Barcelona, Plataforma Actual, 2012, 53-63.

el creient segueix un aprenentatge global de la vida cristiana i es compromet a una opció de fe i a viure com a fill de Déu, i és associat, amb el Baptisme, la Confirmació i l’Eucaristia, al misteri pasqual de Crist en l’Església.”³⁴

En aquest procés global d’iniciació es tracta que el catequitzand *practiqui la vida cristiana*. Més que aprendre què és ser cristià, el procés d’iniciació ha de ser una experiència de praxi de la vida cristiana. No que la vegi només, que la palpi i en sigui informat, sinó que l’exercesqui. Ha d’aprendre a viure, a desenvolupar la vida en l’escolta del Senyor i en l’amor fratern, ha d’aprendre a practicar obres de caritat; ha d’adquirir l’hàbit de la pregària...³⁵

REPTES PER A LA NOSTRA DIÒCESI DE MALLORCA (Actuar)

Proposam alguns reptes que constitueixen pistes o perspectives d’estudi i de treball per al futur.

1. *El primer anunci*

Un dels elements essencials és la urgència del primer anunci. Ens repetim que estam en una època missionera i que les nostres terres són terres de missió; si bé, el primer anunci, en molts dels nostres contextos pastorals, està per estrenar i aprofundir. No podem parlar d’iniciació o de catequesi si no la fonamentam en la proposta del primer anunci. Es tracta d’una proposta feta des de la llibertat i que convida a la decisió lliure. Quan la persona mostra un desig de conèixer més Jesucrist, li podem oferir un

---

34 UFFICIO CATECHISTICO NAZIONALE, *Il catechismo per l’iniziazione cristiana dei fanciulli e dei ragazzi. Nota per l’accoglienza e l’utilizzazione del catechismo della CEI*, Roma, 15 giugno 1991, 7, citat a: *Enchiridion della Conferenza Episcopale italiana. Decreti, dichiarazioni, documenti pastorali per la Chiesa italiana*, Vol. 5 (1991-1995), Bologna, Dehoniane, 1996, 231-325. Traducció nostra de l’italià.

35 Cf. M. DEL CAMPO, “La iniciación cristiana. Perspectivas catequéticas y pastorales”, a: “Actualidad Catequética” (1999) 182, 68.

procés d'iniciació. Tampoc no podem parlar d'evangelització si no arribam, o almanco si no està en els nostres desitjos i plans pastorals, arribar a l'anunci explícit de l'Evangeli.

Caldria invertir temps per tal de descobrir i estudiar tot el que suposa la pastoral del primer anunci, i quines transformacions s'han de realitzar en els nostres àmbits i activitats pastorals.

Una pastoral de primer anunci suposa també cuidar el que hem anomenat la *infraestructura humana i espiritual*. L'àmbit de les escoles cristianes, entre les quals les diocesanes, serien un àmbit on conrar aquesta infraestructura. S'educa la intel·ligència espiritual a les nostres escoles? O només es tenen en compte les altres intel·ligències múltiples? Des de quin model antropològic educam?

2. Una proposta d'iniciació cristiana global

Seria molt convenient que l'Església de Mallorca tengués un marc d'iniciació cristiana global, una proposta de com s'inicien els cristians a la nostra Diòcesi, tant els nins i els joves com els adults.

Entenem la iniciació com un *procés global* com dèiem anteriorment. Moltes vegades les nostres catequesis estan orientades de la manera següent: s'ensenya un tema, es diu el que cal fer per viure'l, i al final es fa un moment de pregària, per tal que les coses ensenyades siguin celebrades o pregades. En moltes ocasions l'anunci, la celebració i la vida es presenten com compartiments aïllats, quan en realitat, en cada sessió, en cada itinerari, s'haurien de contemplar i integrar conjuntament totes les dimensions de l'acte de fe.

Caldrà preveure un procés d'iniciació com un itinerari personalitzat que es desmarca de la concepció escolar de la catequesi entesa com a cursos. Caldrà preveure la possibilitat de distintes portes d'entrada en l'experiència cristiana, de diversos programes, d'itineraris diversificats i de distintes ritmes.

Aquesta proposta demana un nou perfil de catequista i per

tant una formació que s’adeqüi a aquest perfil.

També ens convindrà discernir, estudiar, reflexionar, contrastar i decidir sobre quan i les condicions com se celebren els sacraments d’iniciació.

Fixem-nos que no es tracta de reestructurar el que tenim. El que apunt és una proposta totalment nova, distinta del que feim actualment, perquè el context és totalment nou.

***3. La participació i implicació de la família:
proposta de la “catequesi de família” per part de la
Delegació de Pastoral Catequètica i Litúrgica del
Bisbat³⁶***

El projecte de *Catequesi de famílies* no està acabat, l’anam fent a partir del que ens diu la pràctica catequètica a les parròquies on l’estam experimentant, i l’objectiu final és que esdevengui el projecte d’un Itinerari d’Iniciació Cristiana de Famílies, que tengui en compte des del baptisme d’infants, amb el seu corresponent despertar en la fe en família, fins a la recepció dels altres dos sacraments d’iniciació cristiana. I que alhora tengui una continuïtat amb una pastoral d’adolescents i joves i familiar.

Volem respondre a un dels reptes que tenim a la nostra Església: la transmissió de la fe, i ens adonam que els processos catequètics de nins que fins ara estam duent a terme són digníssimes preparacions per a rebre la primera comunió, però no assegurin, com ja hem dit abans, que iniciïn a la vida cristiana; segurament perquè en família no es viu la fe, perquè els pares són els primers que necessiten el primer anunci de l’Evangeli.

És per això que aquest projecte vol afavorir l’itinerari catequètic dels adults (pares i mares), sense que això suposi deixar de considerar el procés de fe dels nins.

---

³⁶ Vegeu el blog de la Delegació de Pastoral Catequètica del Bisbat: www.catequesimallorca.com; concretament trobam el projecte i l’itinerari de catequesi de famílies a: <http://catequesimallorca.wordpress.com/about/catequesis-de-familia/proyecto/>.

Fixem-nos que parlam de “catequesi de famílies” i no “catequesi familiar”. La catequesi familiar que es va realitzar durant uns anys en bastants de les nostres parròquies partia de la idea que els pares han de ser els catequistes dels seus fills. El que nosaltres proposam no és catequesi familiar, en tant que, als pares, no els considerarem catequistes dels seus fills, sinó subjectes interlocutors del primer anunci de la fe. No farem als pares la catequesi infantil que després hauran de reproduir a ca seva, sinó que l’itinerari de catequesi dels pares serà una proposta de la fe en clau adulta, diferent a la proposta que farem per als nins. Volem, per tant, parlar d’una *catequesi de famílies* que es dirigeix als pares directament, i no tant a aquests perquè després la facin als nins.

Aquest projecte suposa un canvi de mentalitat pastoral per part de les nostres comunitats parroquials, i d’una manera molt especial, per part dels catequistes i preveres. I no tan sols un canvi de mentalitat; la *catequesi de família* demana deixar inèrcies i comoditats i anar per feina. En molts de casos, quan proposam aquesta experiència a algunes parròquies, ens adonam que no hi ha condicions per a dur-la a terme; però també en molts de casos, hi ha simplement peresa i aburgesament per part dels agents de pastoral. Això també caldrà tenir-ho en compte.

4. Iniciació - pastoral infantil/juvenil/familiar - pastoral vocacional

Un altre dels reptes que se’ns obri és la relació entre els processos d’iniciació cristiana i la pastoral infantil-juvenil-familiar i vocacional. No poden ser projectes separats. Tal volta el futur passa per fer un projecte conjunt de pastoral infantil, juvenil i familiar que giri entorn del procés d’iniciació cristiana, i en el cor del procés hi hem de situar necessàriament la recerca vocacional.³⁷

---

³⁷ En aquest sentit, crec que val la pena tenir en compte el que ens diu el Directori General per a la Catequesi (1997), al núm. 274, que ens anima a fer un *Projecte diocesà de catequesi*, com a oferta global d’una Església particular que integri, de manera articulada, coherent i coordinada els diferents processos catequètics oferts per la Diòcesi als destinataris de les diferents edats. Per això recomana el directori oferir un doble servei:

- Per una banda, un **procés d’iniciació cristiana, unitari i coherent, per a nins, adolescents i joves**, en íntima connexió amb els sagraments de la iniciació ja rebuts o per rebre i en relació amb la **pastoral educativa**. El plan-

Una pastoral infantil, juvenil o familiar que no tengui en compte la iniciació cristiana no serà pastoral. Més diria: la iniciació entesa com a procés global ha de ser el paradigma de tota pastoral. Per altra part, d’un procés d’iniciació cristiana que no compti amb un entorn pastoral concret en la comunitat cristiana, on queda inserit tal procés? I després del procés d’iniciació, quina proposta feim als joves?

En el cor de la iniciació cristiana i de la pastoral juvenil hi ha la vocació. Si no acompanyam les persones: els nins, els joves i les famílies, en la recerca de la pròpia vocació, de la crida del Senyor, em deman: a què iniciam? O quin tipus de pastoral és la nostra?

Aquest plantejament passa per una coordinació o reestructuració de les nostres delegacions diocesanes a partir de consensuar criteris pastorals i optar més per una pastoral de criteris, més que limitar-se a una pastoral d’activitats. Com a delegat diocesà de Pastoral Catequètica, trob a faltar que ens trobem per consensuar criteris, més que per preparar activitats o actes. És curiós que a final de curs Secretaria General ens demana el calendari del curs que ve, no se’ns demana mai el projecte de la Delegació o la memòria.

5. Aquests reptes s’han de concretar en els àmbits on sigui possible

Cal ser realistes i optar pel possible; però optar decididament. Una pastoral iniciàtica que contempli la família, tengui una

---

tejament de la iniciació cristiana va molt més enllà del concepte reduït que es té moltes vegades de la catequesi, reduint-la a la catequesi infantil, al marge moltes vegades o paral·lela a la pastoral educativa.

- Per l’altra, **un procés de catequesi per adults**, potenciant el Catecumenat.

En aquest sentit, al núm. 275 ens convida que aquests processos de catequesi no s’organitzin per separat, sinó que estiguin ben coordinats.

I al 278 ens diu que la **pastoral educativa** (escolar, infantil, familiar, juvenil) ha d’establir la necessària coordinació entre els diferents “llocs” on es realitza l’educació en la fe. Així exhorta l’Església particular que integri en un únic projecte de pastoral educativa els diferents canals i mitjans que té al seu càrrec l’educació cristiana dels nins, adolescents i joves. És important que aquestes diverses accions educatives, segons el directori, tenguin la **mateixa inspiració de fons**.

I en el mateix núm. 278 ho acaba d’aclarir dient que és de summa importància per a una Església particular comptar amb un projecte d’iniciació cristiana que integri les diferents tasques educatives i tengui en compte les exigències de la nova evangelització.

proposta seriosa per als joves..., no es pot dur a terme en tots els àmbits de la nostra realitat diocesana. No podem esperar que tothom estigui a punt per a iniciar noves experiències. Cal optar per experimentar, per arriscar-nos allà on intuïm que és possible organitzar i viure la pastoral d'una altra manera.

Des d'una pastoral de primer anunci potser hem de pensar en nous àmbits, en nous "atris de gentils", o espais de trobada amb els allunyats. Una parròquia és i pot ser un gran àmbit de primer anunci, sempre que se li doni aquesta orientació. Per això, no pot ser per a totes les parròquies. Però cal pensar en nous àmbits, com les escoles, la universitat, noves presències enmig de la ciutat, la pastoral de la caritat, de la salut, els santuaris, la valoració del patrimoni..., així com moviments clarament de primer anunci.

Allà on sigui possible caldrà començar per la formació i/o l'acompanyament dels agents i dels catequistes.

6. Noves comunitats...³⁸

Una pastoral missionera és una pastoral clarament comunitària. Dins un context de missió, on el cristianisme no és el centre de la societat, el cristià, el catequista, experimenta la necessitat de la comunitat. M'impresiona cada vegada que la veig la pel·lícula *De Dioses y hombres*. Aquella comunitat de monjos és una llum d'Evangelí dins la societat d'Algèria, un context hostil al fet cristià. Fixem-nos que ells necessiten escoltar junts la Paraula, celebrar la litúrgia, i viure en comunió profunda (que s'expressa en aquell darrer sopar), per poder mantenir-se fermes, i alhora estar oberts a les persones que els envolten, des de la caritat i el servei (dispensari, mediadors de pau...).

El cristià que viu a Mallorca avui té la mateixa necessitat de pertànyer a una comunitat, a un grup amb qui compartir la vida i la fe. Aquesta comunitat no necessàriament ha de ser una comunitat reglada: una parròquia, una congregació religiosa...

---

38 Cf. ASOCIACIÓN ESPAÑOLA DE CATEQUETAS (AECA), *Hacia un nuevo paradigma*, o.c., 65-71.

Cal pensar en nous formats que conjuguin la comunió i la missió. En aquest àmbit cal ser atrevits i creatius en l’experimentació.

A vegades es poden fer estructuracions pastorals magnífiques, fent un mapa d’unitats de pastoral que no tengui en compte la configuració dels nuclis comunitaris. A vegades, en canvi, no es fan reestructuracions pastorals per tenir massa en compte els capricis d’un reducte comunitari o les inseguretats o els capricis d’un prevere... Fixem-nos que la pastoral exigeix profundament el discerniment, amb tot el que significa aquesta paraula.

7. La pastoral demana el suport de l’economia

En moltes ocasions comentam que l’Església sempre ha comptat amb el “voluntariat” per a la pastoral, i és cert, i alhora molt positiu. Però no ens enganyem; l’Església sempre ha comptat amb una plantilla de personal remunerat que ha estat el clergat. Als capellans se’ls ha format per a la pastoral i se’ls ha remunerat perquè puguin viure amb dedicació plena a Ella. Ara ens trobam que ens manquen vocacions, que no tenim capellans per atendre els reptes pastorals. Ens dedicam a una pastoral de manteniment del que hi ha, que no evangelitza, i no tenim forces humanes per afrontar els reptes de futur.

Si ens limitam a mantenir no evangelitzarem, i ens exposam que al futur el cristianisme mori a Mallorca. Cal apostar decididament, no en tot, però sí en el possible, cal iniciar nous projectes... i per això no basta el voluntariat. Aquest és necessari, però es necessita personal en plantilla. I per què no tenir-hi laics? Ja n’hi ha de formats, i altres per formar. Es tracta d’una nova manera d’organitzar la pastoral, una nova manera d’acompanyar i guiar la Diòcesi.

Per concloure

M’agradaria acabar amb una frase de Francisco Javier de Vitoria: “La fe del segle XX ja no es recolza en una convicció unànime, evident i pública, ni en un sentiment religiós generalitzat,

previs a l'experiència i a la decisió personals. La crisi de la seva transmissió està donant pràcticament la raó a unes sàvies, i molt repetides i poc escoltades paraules de K. Rahner: *El cristià del futur o serà místic, és a dir, una persona que ha experimentat alguna cosa, o no serà cristià.*³⁹ Possiblement sigui aquesta la línia d'experimentació que urgeix avui. “-No és veritat que el nostre cor s'inflamava dins nosaltres mentre ens parlava pel camí i ens obria el sentit de les Escriptures?” – diuen els deixebles d'Emaús després de l'encontre amb el Senyor (Lc 24,32). El cristià és el que viu des d'aquest ardor apassionat que provoca l'encontre amb Jesucrist, i és aquesta la calidesa, la que neix de tal encontre, que s'ha de viure en les nostres comunitats parroquials, en les nostres escoles, a les nostres llars, en els nostres equips de catequistes, en els nostres grups de nins i joves. És en aquest *ardor relacional* en què som iniciats.

---

39 F. J. VITORIA, “Dilatar el umbral de la fe. La mistagogía de la experiencia”, a: *Iglesia Viva* 231 (2007) 3,37, traducció nostra al català.

EL PROJECTE EVANGELITZADOR DE JESÚS: LA SINAGOGA DE NATZARET (Lc 4, 14-22)

“A proclamar l’any de gràcia del Senyor”
(Lc 4,19).

Per Francesc Ramis Darder

1. Situació de la narració en el conjunt de l’evangeli

L’Evangeli de Lluc comença amb dos preludis: els relats de la infància de Jesús (Lc 1-2) i el ministeri de Joan Baptista juntament amb les temptacions de Jesús en el desert (Lc 3-4). El primer anuncia la identitat de Jesús: Ell és el Messies, el Senyor (Lc 2,11), sostingut en les bones mans del Pare (Lc 2,9). El segon, concretament en el relat de les temptacions, especifica el tipus de messianisme representat per Crist; Ell és el Messies, però no portarà l’alliberament amb una aparença enlluernadora o amb un poder absolut, ens salva des de la vida humil i compartida, el servei i entrega (cf. Lc 4,1-13).

L’episodi de la sinagoga de Natzaret apareix a un indret especial. Se situa a continuació dels relats de la infància i constitueix, ahora, la porta d’entrada a la primera secció de l’evangeli: el ministeri de Jesús a Galilea (Lc 4,14-9,50). Podríem afirmar que

la perícopa objecte del nostre estudi sintetitza els elements dels dos preludis i presenta, d'avançat, el que serà la primera part de l'evangeli. El ministeri de Jesús a Galilea comença amb el missatge programàtic de Jesús a la sinagoga de Natzaret (4, 14-22). I després, en diferents trets, al llarg de tota la secció, es van delineant les conseqüències d'aqueix programa. Vegem els grans eixos en què es desplega el missatge programàtic del Senyor i els grans temes de la primera secció:

* Les narracions de miracles

Els miracles no són signes prodigiosos per impressionar l'auditori. Són la manifestació palpable de l'alliberament que Jesús ha vingut a atorgar als pobres i als febles. En aquesta secció es concentren la majoria dels miracles de Jesús: Curació d'un endimoniat, de la sogra de Pere i altres curacions anònimes (Lc 4,31-41); curació d'un leprós i d'un paralític (Lc 5,12-26); l'home de la mà paralytzada (Lc 6,6-11); curació del servent del centurió i el fill de la viuda de Naïm (Lc 7,1-17); la tempestat calmada, l'endimoniat de Gerasa, l'hemorroïsa i la resurrecció de la filla de Jaire (Lc 8,22-56).

* Els relats de vocació

Observem que els relats de vocació estan entremesclats amb les narracions de miracles. Com diem abans, l'objectiu dels miracles rau a motivar en qui els presencia la decisió pel seguiment de Crist. Per això ambdues castes de narracions, miracles i relats de vocació, presenten una certa alternança. Els relats específics de vocació són: la vocació dels quatre primers deixebles (Lc 5,1-11); la crida de Leví (Lv 5,27-28); elecció dels Dotze (Lv 6,12-16), les multituds que van rere Jesús (Lv 6,17-19). Als deixebles que han acceptat seguir-lo, Jesús els mostrarà la duresa del camí: "Si algú vol venir amb mi, que es negui a ell mateix, que prengui cada dia la seva creu i que em segueixi" (Lc 9,23).; però també els

presentarà el goig del seguiment: “Us ho asseguro: alguns dels qui són aquí no tastaran la mort sense haver vist el Regne de Déu” (Lc 9,27).

* Acceptació o hostilitat vers la crida de Jesús

L'acció de Jesús suscita la vocació dels que conviuen amb el mestre, però també provoca el rebuig dels qui tenen el poder polític i religiós. La crida no deixa lloc a la indiferència, implica l'adhesió o el absolut. Els que més fàcilment accepten el missatge són els pobres, els marginats i tots aquells que el sistema social rebutja: els pecadors a casa de Leví (Lc 5,29-32); la multitud del poble (Lc 6,17-19); la pecadora perdonada (Lc 7,36-50); les dones (Lc 8,1-3); els seguidors de Joan Baptista interessats (Lc 7,18-30). Al contrari, la bona nova troba reticències i adversitats en els qui tenen un paper directiu: la gent de la sinagoga (Lc 4,23-30); els fariseus i els escribes (Lc 5,30-39).

* Paraules de Jesús

La paraula de Jesús és com la llavor sembrada en el cor humà (Lc 8,4-15), brosta quan la terra que la rep és bona. L'enfrontament de Jesús amb escribes i fariseus no és casual. Sorgeix per dues raons. Per una banda, el fet de manifestar-se en favor dels febles suposa no estar a favor dels qui dominen en el sistema vigent. I per l'altra, el que Jesús proclama constitueix una interpretació particular de l'Antic Testament que s'oposa amb la interpretació dels fariseus. Jesús afirma la benaventurança per als pobres, els famolencs, els que ploren, els que són odiats i injuriats (Lc 6,20-23). Profereix la malaurança contra els rics, els que estan associats, els que riuen, els benpensants (Lc 6,24-26). Predica l'amor als enemics, la misericòrdia i l'honradesa (Lc 6,27-49).

* La personalitat de Jesús

Tot deixeble es topa amb la paraula del Senyor. Aquesta paraula no és neutra, imposa la decisió en qui l'escolta: o opta per Jesús com els primers seguidors, o el rebutja com els escribes i fariseus. Als que decideixen seguir-lo, Jesús no els oculta cap dificultat. En el primer anunci de la passió, els diu: "Cal que el Fill de l'home pateixi molt [...], ha de ser mort i ha de ressuscitar el tercer dia" (Lc 9,22); la cita remarca la creu i la passió de Jesús, encara que també refereix la resurrecció final. Jesús no es limita a anunciar un missatge radical; ell mateix el duu a terme, el pateix en la pròpia persona. Més endavant apareix el fragment de la transfiguració (Lc 9,29-36). El primer relat de la passió presenta l'aspecte sofrent de la vida de Jesús, però deixa entreveure l'esclatxa de la resurrecció. El relat de la transfiguració mostra en tota la plenitud l'aspecte gojós i triomfant de Jesús. La mort i la sepultura no tenen la darrera paraula, la darrera paraula resta sempre en els llavis del Déu de la vida. En definitiva, el discurs a la sinagoga de Natzaret actua com a frontissa entre la introducció i la primera secció de l'evangeli. Recull el contingut del pròleg: Jesús és el Senyor que està en les bones mans de Déu Pare; i, des d'aquesta certesa, anuncia el gran missatge, la Bona Nova de la salvació.

2. Lectura del text

Amb la força de l'Esperit, Jesús tornà a Galilea, i la seva fama s'estengué per tota la comarca. Ensenyava en aquelles sinagogues i tothom el lloava.

Anà a Natzaret, on s'havia criat, entrà a la sinagoga, com tenia per costum el dissabte, i s'aixecà a llegir. Li donaren el volum del profeta Isaïes i, desplegant-lo, trobà el passatge on hi ha escrit:

“L’Esperit del Senyor reposa damunt mi,
perquè ell m’ha ungit.
M’ha enviat a portar la bona nova als pobres,
a proclamar als captius la llibertat
i als cecs el retorn de la llum,
a posar en llibertat els oprimits,
a proclamar l’any de gràcia del Senyor.”

Plegà el volum, el tornà a l’ajudant i s’assegué. Tota la sinagoga tenia els ulls fits en ell. I ell començà a parlar-los:

- Avui, davant vosaltres, s’ha complit aquesta escriptura.

Tothom es declarava en contra, estranyats que esmentàs solament les paraules sobre la gràcia.

(No totes les versions tradueixen igual el darrer verset. Algunes tradueixen com nosaltres i d’altres s’inclinen per dir: “...admirats de les paraules de gràcia que li sortien de la boca”, o alguna frase semblant. La traducció que presentam, creiem que és la més ajustada al sentit del text, però no vol dir que sigui l’única possible.)

3. Elements del Text

a. Natzaret

Natzaret era un llogaret poc important, situat a la província de Galilea, al nord de Palestina. Durant el regnat d’Herodes el Gran (40-4 aC), la zona, propera al llac de Genesaret, experimentà un gran desenvolupament. El monarca jueu féu construir ciutats de nova planta, com la magnífica de Tiberiades, ubicada a la vora del llac. L’ingent tasca urbanística propicià que molts de jueus

del sud emigrassin a Galilea per treballar en la construcció. Els emigrants vivien en els ravals que circumdaven l'urbs. Els habitants de Natzaret no eren estranys a aquesta dinàmica social. N'hi havia que treballaven al camp, però la majoria ho feia en la construcció o en les pedreres, de les quals extreien la pedra per edificar les noves ciutats.

Durant el segle I Galilea era una regió de contrastos. La cultura grega havia penetrat en les ciutats i impregnava l'ambient de l'època; en canvi, els llogarets romanien aferrats al judaisme tradicional. Aquesta confrontació cultural i religiosa causà més d'un aldarull. La història ens conta la rebel·lió de la població jueva, i la duresa amb què els romans sufocaren la revolta, crucificant multitud de jueus als afores de la ciutat de Sèforis. Al llogaret de Nazaret comença Jesús el seu ministeri. Quan el text explica que s'hi havia criat, indica les característiques socials que influïren en la seva educació: viure en un llogaret en què la majoria eren emigrants, treballadors de la construcció o de les pedreres; participar en l'espiritualitat jueva contraposada a l'ambient liberal de les ciutats hel·lenitzades; recordar la repressió romana contra els intents jueus de sublevació; etc.

b. La Sinagoga

El centre de la religió israelita el constituïa el Temple de Jerusalem. L'any (587 aC) el rei Nabucodonosor el destruï i se'n dugué els jueus captius a Babilònia. Els exiliats no podien celebrar el culte perquè no disposaven de Temple. Aleshores començaren a reunir-se el dissabte, en petits grups, per llegir i comentar la paraula de Déu. Aquestes reunions per a comentar la paraula originaren, amb el temps, les sinagogues. Una sinagoga era un edifici en què es trobaven els jueus cada dissabte per llegir la Sagrada Escripura i pregar plegats. Habitualment constava de dos pisos. En el pis superior se situaven les dones; no participaven directament en el

culte, sinó que el seguien a través d'una gelosia. En la part baixa se situaven els homes majors d'edat, que participaven plenament de la celebració. Amb el temps arribà a organitzar-se l'ofici sinagoga. S'hi llegia sempre un fragment del Pentateuc i llavors qualche pàgina dels Profetes. Acabada la lectura es feia una homilia que intentava actualitzar l'Escriptura en la realitat quotidiana. La celebració concloïa amb una pregària i una invocació al Senyor. A més de la funció celebrativa, la sinagoga tenia un important paper catequètic, era un lloc d'instrucció per als barons en tot el que representava la fe jueva. De la mateixa manera que les activitats del Temple eren orientades pels sacerdots i el grup saduceu, les tasques sinagogals depenien del fervor fariseu.

Jesús, com tot jueu practicant, es dirigeix el dissabte a la sinagoga; com diu el relat “Li donaren el volum del profeta Isaïes, i desplegant-lo [...]. Plegà el volum, el tornà a l'ajudant...” (Lc 4,17.20). Adonem-nos d'un detall: Jesús no “obre” i “tanca” el volum, sinó que “el desplega” i el torna a “plegar”. A la sinagoga no s'utilitzaven llibres tal como els coneixem avui, s'utilitzaven “rotlles”. Els llibres bíblics s'escrivien damunt pergamí; consistia en una sèrie de pells d'animals cosides entre si, sobre les quals s'escrivia un text. Quan el text estava escrit, es plegava entorn de dos braços de fusta, i quan s'havia de llegir es desplegava.

c. La lectura de Jesús

A la sinagoga Jesús rep el llibre del profeta Isaïes, el desplega i procedeix a llegir-lo. Transcriurem ara dos textos. El text del profeta Isaïes que apareix llegit per Jesús a la sinagoga, i el text d'Isaïes escrit en el llibre del mateix profeta. Cal que ens fixem en les petites diferències entre l'un i l'altre.

* Text d'Isaïes llegit per Jesús a la sinagoga: Lc 4,18-19.

< L'Esperit del Senyor reposa damunt mi,
perquè ell m'ha ungit.
M'ha enviat a portar la bona nova als pobres,
a proclamar als captius la llibertat
i als cecs el retorn de la llum,
a posar en llibertat els oprimits,
a proclamar l'any de gràcia del Senyor.>

* Text del llibre d'Isaïes: Is 61,1-2.

< L'Esperit del Senyor reposa damunt mi,
perquè ell m'ha ungit.
M'ha enviat a portar la bona nova als pobres,
A curar els cors desfets,
a proclamar als captius la llibertat
i als presos el retorn de la llum,
a proclamar l'any de gràcia del Senyor
el dia que el nostre Déu farà justícia.>

Substancialment tots dos textos diuen el mateix, però presenten algunes diferències. Notarem petites variacions per matisos de traducció, però hi veurem també dos canvis importants. Primer: Jesús canvia la forma d'un verset; on Isaïes diu "a curar els cors desfets", ell llegeix "i als cecs el retorn de la llum". Segon: Jesús omet un estic d'un verset: els mots d'Isaïes "el dia que el nostre Déu farà justícia", no apareixen en la lectura de Jesús. Fixem-nos que en el primer canvi, la gent de la sinagoga no protesta. Però, en la segona modificació la gent incrimina Jesús amb duresa: "Tothom es declarava en contra, estranyats que esmentàs solament les paraules sobre la gràcia." Comentem ara els dos canvis:

* Alteració d'un verset

El text d'Isaïes diu “a curar els cors desfets”, mentre l'evangeli de Lluc posa en llavis de Jesús les paraules següents: “i als cecs el retorn de la llum”. Abans de continuar, notem quelcom important dins el relat llucà; la variació del text que acabem d'esmentar no provoca la protesta dels presents a la reunió sinagoga. Per quin motiu el tercer evangeli procedí a modificar el text de la profecia d'Isaïes? El text hebreu de l'Antic Testament començà a fixar-se definitivament a finals del segle I. Ara bé, durant la vida de Jesús, el text presentava una certa fluïdesa. Succeïa quelcom de semblant al que veiem en traduccions modernes de la Bíblia. Totes diuen bàsicament el mateix, però ho expressen amb mots i matisos diferents. Tal volta la versió que llegí Jesús presentava alguns matisos diversos del text llegit actualment per nosaltres. Tot i considerant les possibles variacions del text, ens inclinam a opinar que aquest canvi fou una modificació feta deliberadament per Jesús. Notem, no obstant això, que el text escrit a Isaïes i el llegit per Jesús no són contradictoris. Tots dos descriuen el patiment humà.

El cor –segons el pensament semita– representava el centre de la persona. Hi tenien el seu lloc adient els sentiments i les opcions de l'home: l'amistat, la pregària, la fe, la capacitat d'estimar. Des d'aquesta perspectiva, tenen el cor desfet aquells que han patit per qualsevol motiu; sens dubta la paraula de Jesús és capaç de curar els cors desfets. L'ull és la làmpada del cos, a través seu percebem la realitat. El cec és aquell que no hi pot veure físicament, però metafòricament representa tots els impeditos de veure la realitat de la seva vida o discernir l'esperança en el seu futur. Ambdues expressions són diverses quant a la forma, però molt semblants quant al contingut. Malgrat la semblança de totes dues expressions, quan Jesús en substitueix una per l'altra ho fa per qualche motiu concret; vegem-ho.

Cal remarcar que l'expressió "i als cecs el retorn de la llum" apareix en un lloc molt important de l'AT: els càntics del Servent de Jahvè. Aquests càntics són quatre poemes del llibre d'Isaïes (Is 42,1-7; 49,1-9; 50,4-11; 52,12-53,13). Ens parlen d'un personatge que serà l'alliberador definitiu d'Israel. Però a aquest salvador les coses no li seran fàcils. Per salvar el seu poble haurà de patir l'oprobri i l'escarni; però a la fi triomfarà, i el seu triomf atorgarà a Israel l'alliberament definitiu.

Si ens fixam en el primer d'aquests càntics (Is 42,1-7), notarem que hi apareix un text molt semblant al proclamat per Jesús a la sinagoga, i que inclou la frase: " per obrir els ulls als cecs":

"Jo, Jahvè t'he cridat en justícia,
t'he pres per la mà i t'he format,
perquè siguis aliança dels pobles, llum de les nacions:
per obrir els ulls als cecs,
per treure el pres de la presó,
del calabós els qui viuen a les fosques" (Is 42,6-7).

Jesús ha substituït el que diu Is 61,1: "a curar els cors desfets"; pel que hi ha escrit a Is 42,7: "per obrir els ulls als cecs". Amb aquest canvi Jesús ens revela quelcom de fonamental: ell és l'alliberador definitiu esperat per tot l'AT. L'alliberació que ell proposa no serà el resultat d'un passeig triomfal. Ell, com el Servent de Jahvè, experimentarà l'oprobri, el rebuig i la mort. Però l'experiència de fracàs no serà el final de la seva vida. Igual que el Servent, ell serà rehabilitat per Déu i proposat com a llum de les nacions.

Potser ens hàgim entretingut massa a comentar aquestes figures del text; però pensam que és important. El projecte de Jesús, igual que el projecte cristià, no és simplement un "projecte" redactat damunt paper. És una vida de servei i entrega. Quan Jesús lleix, a la sinagoga, el llibre d'Isaïes, hi veu reflectit el seu propi

projecte. Jesús no es limita a “llegir un projecte”; en incloure-hi aquesta petita frase del primer càntic del Servent, ens està dient que ell mateix es fa projecte. Ell serà el primer en experimentar l’alliberació que predica, i això serà a través del suplici de la creu.

* Eliminació del fragment d’un verset

L’obra d’Isaïes afirma clarament “... a proclamar l’any de gràcia del Senyor el dia que el nostre Déu farà justícia ...” (Is 61,2). En canvi Jesús, quan llegeix, omet la darrera part d’aquest verset. Evita dir “... el dia que el nostre Déu farà justícia”, i es limita a pronunciar la part positiva del text del profeta “... a proclamar l’any de gràcia del Senyor”. L’assemblea sinagoga havia passat per alt el primer canvi del text, però no tolera el segon: “Tothom es declarava en contra, estranyats que esmentàs solament les paraules sobre la gràcia” (Lc 4,22). La reacció del públic ens fa veure que aquesta omissió no és un matís del text, és una omissió realitzada conscientment per Jesús i que altera els ànims dels reunits. Ells sabien que aquest fragment pertanyia a l’obra d’Isaïes, esperaven, amb tota lògica, que Jesús el llegís. Però el Senyor, quan arriba a aquell verset, conclou la lectura i comença a pronunciar l’homilia.

El missatge programàtic de Jesús és en la seva totalitat un missatge d’alliberament: alliberament dels captius, dels pobres, dels cecs, dels oprimits. En el programa de Jesús no hi ha lloc per a la venjança i la condemna; només hi caben la gràcia i la misericòrdia. A parer nostre, quasi sembla lògic que en el programa del Messies no hi hagi lloc per a la venjança. Llavors, per què s’enfurí tant l’assemblea sinagoga quan Jesús eliminà aquest verset?

Les sinagogues estaven en mans dels fariseus. Aquests formaven part d’un moviment religiós que esperava la prompta arribada

del Messies. S'esforçaven, mitjançant un conjunt de pràctiques ascètiques, a accelerar l'arribada del Salvador. El seu notable esforç els duia a considerar-se com el prototip de persona bona i religiosa. L'altra gent que no tenia prou temps per a dedicar-se amb passió a l'ascètica era considerada pels fariseus com a dolenta i perversa. Segons pensaven els fariseus, era a causa de la impietat de la gent que es retardava l'arribada del Regne de Déu.

Els fariseus interpretaven molt particularment el text d'Isaïes Is 61,1-2. Opinaven que tot el que es referia a l'"any de gràcia" es dirigia especialment a ells. Quan arribàs el Messies i instauràs el seu Regne vessaria la gràcia sobre els fariseus, en compensació per l'esforç que havien realitzat per preparar-ne la vinguda. D'altra banda, pensaven que l'expressió "...el dia que el nostre Déu farà justícia" es dirigia en contra de la resta del poble, que per la seva suposada impietat no possibilitava la imminència del Regne. L'espiritualitat farisea és retorçada. Ells es consideren els únics bons i dignes de la presència de Déu. Els altres, a més de no ser prou dignes de rebre el consol diví, són els que impedeixen la presència de Déu. Un fariseu s'alegra per la gràcia i el bé que Déu li atorga; però també està ansiós per comprovar el càstig que Déu imposarà als que no són del seu partit.

Podem suposar l'emoció amb què l'assemblea esperava les paraules de càstig que consten al llibre Isaïes. Jesús no les pronuncia. En el Regne de Déu, que Jesús predica, hi caben tots. El missatge de Crist és notícia d'alliberament per a tothom, i especialment ho és per a tots aquells a qui els fariseus tenien per gent nefasta: els pobres, els febles, els que han perdut el rumb de la vida...

d. L'Homilia de Jesús

Conclusa la lectura, Jesús plega el volum i el torna a l'ajudant de la sinagoga. L'assemblea s'asseu esperant les paraules de

Jesús. La seva homilia és molt breu: “Avui, davant vosaltres, s’ha complit aquesta Escripura.” Dit d’una altra manera: “Tot el que heu sentit proclamar en l’Antic Testament ha arribat avui a la plenitud en la meva pròpia persona.” Aturem-nos un moment en cadascuna de les parts del comentari de Jesús.

* “Avui”

El mot “avui” adquireix una connotació molt especial en el tercer evangeli. Gairebé totes les vegades que hi apareix figura acompanyat de la paraula “salvació”. Llegim alguns versets de l’evangeli com a il·lustració: “Avui, a la ciutat de David, us ha nascut un salvador “ (Lc 2,11); quan Jesús cura el paralític, la gent exclama admirada: “Avui hem vist coses increïbles” (Lc 5 26). Jesús llegeix sempre l’Escripura en dimensió de present, i d’aquesta manera l’actualitza en la pròpia persona. Nosaltres no podem llegir l’evangeli com si es tractàs de quelcom del passat. En llegir-lo hem d’intentar descobrir què vol dir-nos avui, en la situació concreta de la nostra vida.

* “Davant vosaltres s’ha complit aquesta Escripura”

Jesús ha llegit a la sinagoga un fragment breu del profeta Isaïes (Is 61,1-2), i anuncia als jueus que les perspectives d’aquest passatge s’estan complint en la seva persona. Nosaltres, ara, copsarem dos aspectes: d’una banda, intentarem veure el sentit que presentava aquest episodi quan fou redactat en temps d’Isaïes; de l’altra, veurem les expectatives que suscitava entre els jueus del segle I, i el ressò que significà la lectura de Jesús.

– El sentit de Is 61,1-2 quan fou redactat a l’època d’Isaïes

L’any 587 és un moment dur per al poble israelita. Nabucodonosor, rei de Babilònia, destrueix Jerusalem i se’n duu deportats els

habitants de la Ciutat Santa a la capital del seu Imperi. L'exili (587-538 aC) fou un temps de prova en què el poble jueu necessità estar molt atent a la veu de Déu per aconseguir sobreviure en aquella situació desesperada. Al començament de l'exili Déu parla al seu poble a través de la veu del profeta Ezequiel. Al final de l'exili, Jahvè tornà a consolar el seu poble mitjançant la paraula, càlida i apassionada, d'un altre profeta: l'autor de Is 40-55, al que anomenam 'Segon Isaïes'.

El Segon Isaïes il·luminà el poble exiliat amb un missatge de consol; com afirmava: Déu no havia abandonat el seu poble. El sofriment de l'exili era causat per l'oblit constant, per part del poble, de la fe en el Déu alliberador. El Segon Isaïes (Is 40-55) recorda a Israel que Jahvè és l'únic Déu, l'únic alliberador. El profeta convida, enèrgicament, els exiliats a abandonar la idolatria, a adherir-se al Déu vertader i a tornar a Jerusalem.

Déu sempre compleix la seva paraula. L'any 538 aC el rei Cir el Gran conquista la ciutat de Babilònia. Publica un edicte mitjançant el qual permet als jueus tornar a la pàtria (Esd 1,2-4; 6,3-5). Els hebreus hi tornen amb la il·lusió de contemplar la ciutat de Jerusalem. Quan arriben a la Ciutat Santa el desengany no pot ser més gran. Jerusalem és tan sols un caramull de ruïnes. El poble emprèn la tasca de reconstrucció de la ciutat, però les dificultats creixents dificulten l'obra: la població està delmada, els jueus que no havien estat deportats reben malament els nousvinguts (Esd-Neh).

Davant aquest desastre, el Senyor, una vegada més, torna a consolar el seu poble. Un altre profeta al qual anomenam Tercer Isaïes compon els capítols finals del gran llibre d'Isaïes (Is 56-66). El profeta anima els habitants de Jerusalem a reconstruir la ciutat i el temple, i a mantenir-se amb fermesa en el seguiment de Jahvè. Davant la desolació de Jerusalem els predica el consol diví. Però també els diu que l'ajuda de Déu no pot substituir la

responsabilitat humana. Llavors, aquells hebreus segurs de l'ajuda de Déu i disposats a dedicar-hi la vida, recomencen la difícil tasca de la restauració de Jerusalem, i d'un seguiment més fidel del judaisme.

Jerusalem, lentament, va reconstruint-se. El temple i el culte tornen a instaurar-se. Però resta lluny l'experiència real i certa de la presència del Regne de Déu entre els habitants de Jerusalem. En aquell moment, el nostre profeta, comunica als seus oients el contingut de l'oracle que hem llegit (Is 61,1-2). Arribarà un dia en què no hi haurà més desolació ni mort. Arribarà el dia en què el mal que castiga la nostra existència desapareixerà: no hi haurà pobres, ni captius, ni cecs, ni oprimits. Per tot arreu es viurà l'experiència del Regne de Déu; o, dit amb altres paraules, l'any de gràcia del Senyor.

– El sentit de Is 61, 1-2 quan es predicava a Israel durant el segle I.

A partir de la promesa d'Isaïes els jueus començaren a esperar l'arribada del Messies definitiu i la instauració del Regne de Déu. La realitat que els tocava viure era difícil, però comptaven amb l'ajuda de Déu i l'esforç de la pròpia responsabilitat personal. En temps de Jesús l'expectació per la imminent aparició del Messies era immensa. Contínuament apareixien personatges que es proclamaven "messies". Tots els grups religiosos esperaven la imminència del Messies. El Regne de Déu estava a punt de manifestar-se i cada grup intentava accelerar-ne l'arribada per procediments distints. Tots els grups jueus coincidien en una cosa: el Messies vindria amb poder i amb una aparença enlluernadora.

– El sentit de Is 61,1-2 en la interpretació que de Jesús

Jesús afirma que la profecia d'Isaïes es compleix "avui" en la seva persona. Jesús és el vertader Messies, l'alliberador. Però

la seva manera de portar a terme l'alliberació serà distinta a l'esperada pels jueus del seu temps. Ell no és un Messies poderós ni enlluernador. Per marcar la diferència amb els altres "messies" esperats, Jesús canvia una mica el text d'Isaïes. N'elimina tot allò que és refereix a la venjança i en modifica un verset: ell és el Messies, però no és el Salvador poderós i magnífic esperat pels seus contemporanis. Ell és l'alliberador que passa pel sofriment angoixant de la creu. No ens ha d'estranyar la reacció dels seus veïns: "No és el fill de Josep, aquest?" Tothom esperava el Messies, però no podia creure ningú que vingués d'un llogaret desconegut com Natzaret, ni tampoc que fos fill d'un fuster de Galilea. Jesús és el Messies que teixeix el seu ministeri amb la tendresa de la misericòrdia.

4. Síntesi final

L'episodi de la sinagoga de Cafarnaüm ens ha presentat el projecte de Jesús. I mostrant-nos aquest projecte ens ensenya quin ha de ser el projecte de vida cristiana. El projecte de Jesús és prou clar: sentint-se ple de l'Esperit del Senyor, es llança a proclamar la misericòrdia i l'alliberació de Déu. Cristià és aquell que, ple de l'Esperit del Senyor, proclama en el seu entorn, tant de paraula com d'obra, l'alliberació de Jesús. Jesús no es limita a anunciar un pla de vida teòric. Ell es compromet amb la pròpia vida en aquell projecte. Jesús viurà en carn pròpia la narració del profeta Isaïes. Ell serà el Messies humil que des de la humilitat i l'entrega propiciarà la salvació per a tothom. Ell serà el salvador, que apareixerà als ulls dels homes com un fracassat a la creu; però a través de l'entrega de la seva vida ens donarà l'autèntica vida: la Vida nova que brosta el Diumenge de Pasqua. El cristià és aquell que no sols parla, sinó que compromet la vida en les coses que predica. Aquell que, des de l'experiència de la vida compartida, la humilitat i el servei, transmet a tothom la "vida nova" de Jesús i sembra dins el món la llavor de l'Evangeli.

Bibliografia

El nombre d'estudis sobre l'Evangeli de Lluc i el seu horitzó evangelitzador és enorme; aportam només alguns títols per aprofundir-ne la temàtica.

G. AMENGUAL, *La religión en tiempos de nihilismo*, Trotta, Madrid 2006.

ASSOCIACIÓ BÍBLICA DE CATALUNYA, *Llegir la Bíblia en grup: Evangeli segons Lluc*, Claret, Barcelona 2000.

ASSOCIACIÓ BÍBLICA DE CATALUNYA, *Llegir la Bíblia en grup: Llibre dels Fets dels Apòstols*, Claret, Barcelona 2003.

G. BARBAGLIO (ed.), *Espiritualidad del Nuevo Testamento*, Sígueme, Salamanca 1994.

F. BOVON, *El Evangelio según san Lucas vol. I/II*, Sígueme, Salamanca 1995.

J. A. ESTRADA, *Razones y sinrazones de la increencia*, Trotta, Madrid 2001.

J. A. FITZMYER, *El Evangelio segun Lucas*, Cristiandad, Madrid 1986.

J. MARTÍN VELASCO, *La transmisión de la fe en la sociedad contemporánea*, Sal Terrae, Santander 2003.

F. MARTÍNEZ, *La nueva evangelización. ¿Restauración o alternativa?*, Cristiandad, Madrid 1992.

I. MORETA (ed.), *Religions institucionalitzades en una societat laica*, Associació Cristianisme al segle XXI, Barcelona 2006.

F. RAMIS DARDER, *Lucas, evangelista de la ternura de Dios*, Verbo Divino, Estella 1997.

F. RAMIS DARDER, *Hechos de los Apóstoles*, Verbo Divino, Estella 2009.

M. REUS CANALS, *Evangelización y Misión*, Universidad de Deusto, Bilbao 2006.

J. ROLOFF, *Hechos de los Apóstoles*, Cristiandad, Madrid 1984.

PAUTES ECCLESIOLÒGIQUES QUE HA DE TENIR L'EVANGELITZACIÓ. TANT DES DE L'HORITZÓ QUE ABASTA LA CATOLICITAT D'ESGLÉSIA, COM MIRANT L'ESGLÉSIA LOCAL, A MALLORCA

Per Josep Amengual Batle

Podem parlar d'una «nova evangelització»?

Des de fa anys, en totes les esferes de l'Església catòlica, precisem-ho, l'expressió «nova evangelització» s'ha generalitzat. Els documents són de moltes qualitats. Doncs bé, tot i que pot ser una indicació impertinent, m'agradaria poder al·ludir a una qüestió prèvia, que consisteix a precisar el punt de referència que elegim, a l'hora de parlar de la novetat de l'evangelització que l'Església ha d'oferir. Una cosa pot ser nova, si és la primera del seu gènere. Vora aquesta novetat absoluta, n'hi ha moltes de relatives, des del moment que hi ha coses, persones, etc., que presenten quelcom d'una manera innovadora, o que comencen a realitzar una tasca de qualque manera. També ens trobam amb persones noves, com poden ser els immigrants, o els treballadors nous, perquè acaben de contractar-los, etc.

Passant al nostre cas, diríem que, quan hom parla de la nova evangelització pretén oferir un anunci nou de l'Evangelí, per referència a un anunci anterior, que seria el vell. Sense que hagi cercat una informació exhaustiva, senzillament no he acabat de veure l'abast de les novetats en les formes d'evangelitzar, tampoc no he sabut descobrir continguts nous, i no acab de veure que hàgim arribat a col·lectius de persones noves, per tal d'oferir-los l'Evangelí. Si aquestes innovacions s'haguessin donat, crec que

seria més realista plantejar-se parlar d'una «nova evangelització».

Si ens fixam en el rostre envellit de l'evangelització de l'Església, no sabria precisar què és el que cal decantar de la circulació. És que, a més, l'única Església de Jesucrist evangelitzava i evangelitza de moltes maneres, atesa la seva catolicitat. Catolicitat que, des de Pentecostès parla totes les llengües, és a dir s'adreça i es manifesta a tots els pobles. D'aquí que, quant a les formes, parlar d'una sola evangelització, sigui nova o sigui vella, em sembla abstracció.

Si encara avançàssim, i prenguéssim, els molts recursos que es distribueixen, o que hom pot davallar per mitjans informàtics, sovint podríem prendre els de 1970, i canviant-los la data, es distribuirien sense gaire obstacles. Petits assajos com aquest, els conec.

Aquesta relació del que és nou amb el que és vell no emergeix tan simplement. Ha estat precisament el papa Benet XVI que s'ha escairat cap a una línia teològica, segons la qual predomina la continuïtat eclesial, en els ensenyaments doctrinals del concili Vaticà II sobre l'Església. No entrarem en detenció en aquesta temàtica. Però, diríem d'entrada que l'evangelització queda més junyida a Jesucrist, en tots els seus vessants, que no l'Església, les plasmacions de la qual depenen més de les realitats socials, de la concepció sociològica, i en part política, d'allò que és un poble. Hi entren les formes de reunir-se i vincular-se en comunitat, és a dir, en església, la manera de projectar-se al món i el discerniment per a adoptar els estils de regir-se. Si en l'eclesiologia, Benet XVI ha vist més aviat la continuïtat amb el passat, i ha percebut una menor innovació,¹ per a mi encara resulta més ardu copsar una novetat en l'evangelització, comparada amb una d'anterior. Quina? D'on?

Sincerament, hem de replantejar-nos l'evangelització com a

---

¹ Vegeu una obra emblemàtica, en aquest sentit, de David G. SCHULTENOVER, (ed.), *Vatican II. Did Anything Happen?*, New York-London: Continuum 2007. Hi ha traducció al castellà. La introducció és de John W. O'Malley, que té, a més, el capítol més interessant. No entrem en més detalls, ni a esmentar els teòlegs més propers a Benet XIV. En aquest punt, creiem més convinents els plantejaments d'O'Malley. Vegeu tot el número 250 d'*Iglesia viva*, abril-juny (2012), que porta aquest títol general: *A los 50 años del Concilio, ¿Qué celebramos?*

problema primordial de la comunitat de seguidors de Jesucrist, d'una manera catòlica, és a dir, que sigui oberta a tots els pobles, i a tots els temps. Ara, mostrar la successió d'allò que és nou en l'evangelització, per referència a allò que és vell, ho consider molt arriscat.

Una novetat: els ritmes del nostre món

Cal prendre en compte fenòmens totalment nous, com són els canvis de costums i de molts referents, en els nostres dies. Fins i tot en una família, els germans que es duen uns quants anys tenen dificultats de comprendre's. Aquests ritmes afecten molt l'evangelització.

Mirem els ritmes eclesiàstics: els bisbes tenen el deure de visitar les parròquies cada 5 anys. Un cop més m'agrada repetir-ho, els polítics tenen un termini de quatre anys, i els bisbes no mouen fitxa fins que n'ha passat més de mig. En el sínode de bisbes de l'any 1985 hom va començar a parlar d'un Catecisme de l'Església catòlica, que no va ser publicat fins l'any 1992. Entre tant un grapat de països catòlics dominats per l'antiga Unió Soviètica cobraven una llibertat que els duia a una situació anterior indefinida, però llunyana.

El nostre món demana unes esglésies locals dinàmiques, ben preparades bíblicament, teològicament, pedagògicament, i amb gran sentit del moment històric, i que sien capaces de poder transmetre missatges simples, segurs, i clars, amb trets bíblics diàfans, que serveixin als pares catòlics, als catequistes, als professors de religió, per poder emparar elementalment els joves. La doctrina grossa tindrà la funció que cada església local li assignarà. Parlo d'església local en el sentit que li dona la constitució dogmàtica *Lumen gentium*, 26,a, que no la fa equivalent ni de la diòcesi, ni tan sols de la parròquia.²

Hauríem d'aprendre de l'església primitiva, que anava elaborant

---

2 Josep AMENGUAL I BATLE, «Església local i església particular. Una paràfrasi als textos del concili Vaticà II», dins *Revista Catalana de Teologia*, XIII (1988), 135177; ID., *L'Església com a Poble de Déu. Notes d'Eclesiologia*, (Lucus 5), Mallorca: Publicacions del Santuari de Lluç 1993, pàg. 322-351.

les professions de fe de manera molt simple, i tenint present el context religiós i cultural on es feia present. Els missioners, companys de sant Pere Claver, del pare Fiol, del beat Juníper, sabien què volien, amb les doctrines abreujades, i plenes de dibuixos. Un laic, José M^a. Llorente, assetjat d'enemics, en la seva residència improvisada d'Alberto Aguilera 23 (ara 21), de Madrid, l'any 1937 va poder aprofitar la seva memòria per a compondre un catecisme de Ripalda *naif*, per als infants de dues famílies catòliques, que hi vivien clandestinament.³ No arraconarem l'evangelització d'un pare de família creatiu i arriscat, però que, en temps de guerra, per a la doctrina no emprava grans i llargarudes elaboracions. Les Summes o els grans catecismes no són per a les fronteres de la fe. I avui, tot el món ha esdevingut frontera per als cristians.

L'Església i l'evangelització, és a dir, l'Església per a la felicitat

Jesús, un home apassionat per la felicitat humana

Jesús mostrà i realitzà un projecte de la felicitat perquè tota persona arribàs a ser feliç, ja ara i, per suposat, per tal que assolís la felicitat escatològica. Déu no va crear la seva imatge perquè en la terra ho passàs malament. La terra no es l'atri penós, abans d'arribar al cel. El dolor, és a dir, el mal mai no pot ser volgut per Déu. No entrarem en les controvèrsies que hi ha sobre el mal, o sobre la que hom anomena «ponerologia», terme manllevat del grec. Són admirables aquests debats, en els quals s'han immergit teòlegs ben propers a nosaltres; però no arriben a desembocar en respostes satisfactòries, i sobretot, no ens proporcionen pautes que ens serveixin per a l'evangelització. Que esbrinin problemes col·laterals és una manera d'humanitzar la nostra història.

Antropològicament Jesús de Natzaret va ser un home feliç, altrament no hauria estat plenament humà. És a dir, aquell home semblant en tot a tots els altres, exceptuat el pecat, no podia no

---

³ LUIS RESINES LLORENTE, *El Ripalda en viñetas. Un catecismo de la Guerra Civil. Láminas de José María Llorente*, Madrid: PPC 2009.

ser feliç, al màxim. Li hagués mancat allò que dóna ple sentit a la vida. La felicitat no és ni per a Jesús ni per a nosaltres solament un bé escatològic, que hem d'esperar, sinó que és ja una experiència de la vida present, en tot moment de la nostra existència humana. És evident, aquesta felicitat té les seves limitacions, desaparicions i frustracions, pròpies de tot realitat creada, és a dir limitada.

Si llavors ens atansam a la manera com Jesús mirava la humanitat, trobarem un home solidari amb uns homes que semblaven ovelles sense pastor, sobre els quals fitava els seus ulls misericordiosos i compassius.

Una petita mostra de l'Evangeli era la de convidar els seus deixebles a retirar-se, i a reposar, tot mostrant-los el seu cor benèvol i senzill. Era un tast de la bondat de Déu, el Regne del qual anunciava. L'evangelització, per tant, era una alternativa a l'afeixugament imposit amb prescripcions, imposicions, dominacions, exaccions. És important contrastar el tipus de mirada de Jesús sobre la humanitat, car els seus deixebles l'hauran de seguir, també en aquest veure, en aquesta observació.

Aquell home feliç no podia no ser sensible davant la infelicitat històrica de molts, i davant les possibilitats de ser feliços tots, descobrint un Déu que és Pare, que coneix allò que ens manca, i que sempre és disposat a obrir-nos i a vessar els béns de la seva taula. D'aquí que, aquest jueu, posseït per la plena felicitat, va crear un nou missatge per a la humanitat, i el va mostrar com a evangeli, és a dir, com a notícia de la felicitat, per a la felicitat.

El primer fruit d'aquest anunci del Regne de Déu, fet per Jesús de Natzaret, va ser la formació del grup dels Dotze, dels deixebles i, perquè no sempre queda palès, precisarem que hi hem de comptar moltes deixebles. Vora aquests resultats, hi hem d'afegir l'existència de tot un moviment de Jesús, més fluctuant, quant a compromís amb ell, d'homes i dones.

El xoc de la novetat de Jesús, del seu missatge, de les seves propostes el va conduir a la creu, que ell va interpretar com a manera d'estimar Déu, i com a mostra que no renunciava a la nostra felicitat, ans perquè fóssim plenament lliures, s'entregava

a la passió. No renunciar a aquell projecte el dugué a ser crucificat, no per morir i tancar la seva vida, sinó perquè amb aquesta mort els valors del món quedaven capgirats, i així sorgia un món reconciliat, amb la capacitat de viure sota l'amor, i ja no polaritzat per l'ambició i el poder.

Ressuscitant aquell home Jesús, el Pare li donava raó. Tant és així, que, des de l'esdeveniment de Pasqua, Jesús comença a ser reconegut com el Crist, és a dir, com aquell que no solament anuncia el Regne de Déu, sinó que ho havia fet perquè era el Fill de Déu. Per això, mereixia encara més crèdit, és a dir, tot el crèdit, perquè no podia mentir ni enganyar. Aquell home Jesús esdevenia Jesucrist, i començava a ser possible creure en ell. Per aquí sorgeix la comunitat que anomenam església, és a dir, comunitat de creients en Jesucrist redemptor ressuscitat.

D'aquelles persones, engrescades per Jesús, i tornades a reunir pel Ressuscitat, a Pentecostès quedaren congregades com a primera comunitat dels «sants». Eren homes i dones. No és cert que solament experimentassin les forces de les llengües de foc els apòstols. Els reunits eren més, perquè la llista del capítol primer dels Fets dels apòstols en parla de dones i d'homes, que eren amb els Dotze. I ningú pot assegurar que la llista sigui completa. Aquells reunits eren els «sants», o l'inici de l'Església, una santa, catòlica i apostòlica.

Els «sants» és el nom de la primera comunitat, que progressivament es va anomenar església. Quan nosaltres diem que Saule perseguia l'Església, traduïm aquesta expressió dels Act 9,13, segons la qual, Ananies deia al Crist que aquell jueu empresonava «els teus sants de Jerusalem».⁴ Diguem que pot ser que el primer nom de l'Església fos el de «sants».

Aquesta comunitat de «sants», per la santificació de Crist i de l'Esperit, que ofereixen una transformació, i una conversió radicals a tota persona, rep un missatge nou i gojós, que és el de l'Evangeli, i una missió, que és la de l'evangelització. L'Església,

---

⁴ Vàrem reunir una sèrie de textos que expressen un sentit semblant, a *L'Església com a Poble de Déu. Notes d'Eclesiologia*, pàg. 71-72.

tot inspirant-nos en Romano Guardini, esdevingué com la manifestació de la força de l'exalçat sobre la creu. Manifestació que consisteix magníficament en l'evangelització.

Per tant, mirem l'Església com a comunitat evangelitzadora i, de seguida, copsarem com l'Església s'ha d'entendre primordialment a partir del seu origen, i dels plans de Jesucrist, que no començant pels seus projectes, per les seves necessitats. L'absolut és Déu, no l'Església.

Actituds prèvies, per a una Església que vol evangelitzar

En primer lloc, com a membres de l'Església, ens hem de posar en el nostre lloc. Dins el món medieval, extraordinàriament creatiu, ben pocs es varen plantejar la urgència de l'Evangelització. Els cristians estaven evangelitzats, com aquella societat ho podia entendre. Fora dels 60 milions de catòlics, quasi tots de cultura llatina, i germànica, els cristians ortodoxos comptaven poc, i dels musulmans es curaven els croats i poc més. En aquest món sorgiren els dominics i framenors, que crearen escoles de llengües per a evangelitzar els musulmans. I vora ells s'aixecà Ramon Llull.

Avui, l'Església no pot donar per suposat que els batejats són evangelitzats. Ni tampoc podem assegurar que la moral que predica la mateixa Església no necessiti unes revisions ben profundes. Fa uns anys, un degà d'una facultat de Teologia, moralista, es queixava de la peresa de les institucions eclesiàstiques per emprendre una tasca laboriosa per tal de revisar molts d'ensenyaments de moral familiar. La impressió bastant generalitzada és que les respostes es donen per segures, sense un estudi previ del que viu la societat avui, i del que poden oferir les ciències humanes.

L'Església ha de renunciar al domini per a poder evangelitzar

Hi ha uns fets irrenunciabls, com és la convicció que els catòlics seguim Jesucrist, que és el camí, la veritat i la vida. Hem

de donar la vida per ell. Però aquest patrimoni que hem rebut com a Església no fa del catolicisme el senyor de res. L'únic Senyor és Jesús, el qual, ressuscitat i manifestant el seu poder diví, com l'experimentaren els apòstols, deixebles, homes i dones, reberen un encàrrec únic: anar a anunciar, mai a dominar. Jesús té tot el poder com a salvador. L'Església, fora de la comunitat dels creients, no en té cap, de poder.

D'aquí que els seculars i escandalosos enfrontaments amb els poders civils — sovint frívols i fermats per les exigències de l'electorat—, han estat, i en l'Estat Espanyol segueixen essent, un dels grans antidòts contra l'evangelització. Atreure, convidar, entusiasmar, com ho féu Jesús, no és compatible amb amenaçar, acusar, condemnar. Per aquest camí ningú no és evangelitzat. Per raó que puguem tenir els cristians, els que no ho són no tenen motius per a assumir determinades exigències ètiques.

El domini i el poder desacrediten l'Evangeli, són antievangèlics per si mateixos. Més encara, violen la millor tradició de l'Església. Em permet prendre unes frases del meu text, que em serví per a ensenyar Història de l'Església Antiga, a Deusto i al CETEM:

El missatge del Déu fet home i la idea de la *humilitas*, que en darrer terme es fonamenta en l'encarnació, possibilitaren la conversió d'Agustí.⁵

Les raons que dugueren el cristianisme a la victòria foren la fontana d'on brolla l'eficàcia de tots els altres factors.⁶

No cal tenir por a ser fidels a l'Evangeli. La fidelitat a l'Encarnació va ser el secret de l'èxit. Recobrar les actituds dels cristians pocs i perseguits, i aprendre del seu llenguatge, serà una de les claus per a una evangelització creïble, autèntica, i eficaç, en el segle XXI. Tal vegada hom pugui aprendre molt d'un llibret que té com a autor un no catòlic. Mostra com un obscur moviment, com el de Jesús, amb tres segles, i en temps de marginació i fins i

---

⁵ Ovila BRABANT, *Le Crist centre et source de la vie morale chez saint Augustin*, Gembloux 1971, pàg. 8487.

⁶ Karl BAUS, *De la Iglesia primitiva a los comienzos de la Gran Iglesia*, dins H. JEDIN, (ed.), *Manual de Historia de la Iglesia*, I, Barcelona: Herder 1966, I, pàg. 599-600.

tot de persecució, va omplir el món.⁷

D'aquí que una actitud que hem de canviar els catòlics consisteix a dirigir-nos al món com si hi hagués una moral única que fos reconeguda per tothom. No és així, ni entre els batejats catòlicament. Pensar altrament és obrar per imposicions, i sense llibertat no hi ha ni fe ni amor.

Per la via de la imposició l'Església es comporta com si fos una secta, i no una comunitat que rep i anuncia la Salvació de Déu Pare, amb vocació d'universalitat, no proselitista, sinó testimonial i engrescadora. La imposició és una fatal feblesa.

Més incoherent és voler imposar la moral catòlica als que no creuen, o que no vegin que aquesta moral sigui cristiana. Per desastroses que imaginem les situacions, no són pitjors que la coacció moral que podria imposar l'Església, que reconeixem com a mare. Ho confessam en el Credo.

L'Església forma una comunitat que s'ha de sentir gojosa de ser salvada, però fora de l'Església visible existeix la major part de la humanitat, que Déu salva per mitjans misteriosos.

Per tant, com a Església, la catòlica ha d'adorar el Déu viu, i l'infinit espai que té per salvar. No seria cristià, sinó pagà, dictar a Déu com s'ha de comportar, per a realitzar els seus projectes. L'Església és anunciadora de la salvació, però no senyora del missatge ni del projecte de salvació.

I. LA DIMENSIÓ VERTICAL DE L'ESGLÉSIA

En les nostres circumstàncies, per molts problemes que tingui el fet religiós, l'evangelització no existiria si no hi hagués una fe en Déu, Pare, Fill i Esperit Sant. Ben diferent és aquesta realitat del que moltes vegades manifesten fins i tot algunes persones que fan catequesi, les quals diuen que en fan perquè els agrada treballar amb infants, perquè tenen sentiments filantròpics, però no amaguen que de fe van escasses. Sigui el que sigui d'aquestes situacions, que s'han de tractar amb esperit pastoral, el fet és que

---

⁷ Rodney STARK, *The Rise of Christianity. How the Obscure, Marginal Jesus Movement Became the Dominant Religious Force in the Western World in a Few Centuries*, San Francisco: Harper San Francisco 1997. N'hi ha dues traduccions al castellà. Una a Trotta, de Madrid.

l'Església i el seu ministeri evangelitzador són una creació del Déu bondadós. Aquesta realitat pertany a la fe de l'Església.

Aleshores, l'Església, és a dir, tots els que la formam, hem de purificar i fer més sensible en nosaltres la fe, la convicció, la sensació i l'expressió que som en les mans del Pare, perquè visquem la nostra història de la salvació, mentre sortim en missió, per tal que realitzem el seu projecte, que ha de ser el de l'Església. En efecte, Déu vol que tots els homes se salvin i arribin al coneixement de la veritat.

La paradoxa de l'evangelització del Déu totpoderós, perquè és misericordiós

És aquesta una evangelització que té present allò que contemplava Jesús: una humanitat atupada, afeixugada, empobrida, i carregada de normes humanes que amagaven la salvació de Déu.

El missatge de Jesús es condensa en les Benaurances, que no afeixuguen ningú.

Des d'aquest horitzó, el projecte eclesial de l'evangelització s'ha d'inspirar en Jesús que anunciava la Bona nova, i que convidava a no apagar el ble que fumeja ni trencar la canya escardada. O, en altres paraules, molt conculcades, segons les quals hom no pot fer la triadella del blat i de la cugula. Ja la farà Déu en el seu judici, sempre misericordiós.

Per l'altre costat, sovint en l'Església s'imposen els esperits temorencs, que volen defensar Déu dels efectes universals de la seva misericòrdia. Però la fe de l'Església ens mostra que cal deixar que Déu sigui Déu, el Déu ric en misericòrdia, i lent per al càstig. No solament Déu és lent a punir, ans és generós a repartir el que ell és. I demana a l'Església una gran llibertat. En efecte, als esperits calculadors i exactes, els respon: Per ventura tu seràs dolent, és a dir, rigorós, controlador del meu cor, perquè jo som bo? O és que si repartesc allò que és meu, no tinc llibertat per a fer-ho?

L'oració col·lecta del diumenge XXVI durant l'any és corprenedora. Però, comentada amb molts creients, demana una pedagogia especial per ser entesa. Al primer cop, convenç poc la paradoxa que implica que confessem que precisament la grandesa de Déu consisteix a ser misericordiós, és a dir, feble, condescendent, i no imposant el seu poder. I aquí hi ha tota una altra línia d'evangelització, que condueixi a la cordialitat de Déu, i que expressi una infinitud, una omnipotència que es fa misericòrdia. Hem de córrer el risc que aquesta predicació sembli inútil. Però serà alliberadora.

No temem per quan arribarà el moment en què Jesucrist haurà d'entrar en el projecte de la nostra evangelització. No hi ha cap dubte que dogmàticament el nostre accés a Déu és per Jesucrist. Però el projecte de Déu solament és realitzable dins les circumstàncies històriques i personals de cada persona. Aquestes circumstàncies de cap manera es poden entendre com una maledicció de Déu, que és el Senyor de la història. Aquests fets ens mostren que allò que és central en la nostra fe no sempre és el més pedagògic per a accedir-hi. Dit en termes escolàstics, la prioritat ontològica dels objectes de la fe no coincideix amb l'ordre que hem de seguir per a conèixer-los.

D'aquí que, perquè arribem a poder anunciar Jesucrist, haurem de seguir la pedagogia del Beat Ramon Llull expressada en el *Llibre del Gentil i dels tres Savis*. Llull havia observat la situació en què es trobava la humanitat. Uns eren pagans, perquè no coneixien cap déu que se'ls hagués mostrat mitjançant una revelació, plasmada en un llibre. Altres eren creients, en tres formes distintes, segons els tres llibres diversos, donats per Déu. Uns eren jueus, que tenien les Escriptures, segons l'Antic Testament, uns altres eren cristians, i a aquelles escriptures hi afegien el Nou Testament. Finalment hi havia els musulmans, que havien rebut l'Alcorà. Els seus representants eren savis i experts en religió, mentre el pagà no disposava d'un ensenyament. En temps de Llull era impensable el fenomen de l'agnosticisme i de l'ateisme general.

En els nostres dies, l'Església evangelitzadora haurà de prendre un bon compte de les diverses situacions en què es troba la humanitat. Observarem, en primer terme, que la plataforma en la qual hom pot conversar de Déu és més ampla que la que permet anunciar Jesucrist, cal imitar Pau, i anar a aquests areòpags possibles. Per descomptat, mostrar com l'Església és obra de Déu serà una tasca molt posterior. Abans haurem de començar perquè la persona es posi en camí, pel qual, al llarg d'un recorregut com el d'Abraham, arribarà a obrir-se a la fe, o, almenys, a salvar-se. En efecte, allò que salva és que hom viu plenament segons la pròpia consciència, com ho reconegué Pere, en la casa del militar romà Corneli (Act 10,35), i com ens ho ensenya nítidament la constitució dogmàtica sobre l'Església, *Lumen Gentium*, 9, amb el suport d'aquest passatge dels Fets dels apòstols.⁸

Mai no podríem suposar que el Déu dels cristians va crear la humanitat, perquè en la seva majoria quedàs allunyada d'Ell. Seria un enviliment universal de la seva imatge. Ja el llibre de la Saviesa, 11, 24 ho diu clarament: «És que estimes tot el que existeix i no et repugna res del que has creat, ja que no has fet res sense estimar-ho.»

No passem ànsia pel què Déu ha fet. Ho ha creat perquè estima. Que nosaltres no sabem com Déu salva fora de la fe socialment expressa en Jesucrist és un fet més que comprovat. Però la nostra limitació en el coneixement de les formes salvadores de Déu no és una manera de posar fites a la salvació universal, volguda pel mateix Déu. Un altre cop s'imposa que adorem Déu, que reconeguem generosament que volem que sigui com és, universalment bo i salvador.

En efecte, no oblidem que hi ha una revelació judeocristiana que ens mostra com la persona humana és una imatge del Déu viu. Del Déu de Jesucrist. Per tant, el fet creacional va carregat de bondat, en milers de milions de persones que són imatges de Déu, i accedeixen al seu cor de maneres misterioses. D'aquí que

---

⁸ Vegeu, Josep AMENGUAL I BATLE, *L'Església com a Poble de Déu*, pàg. 177-178.

l'Església evangelitzadora sap copsar aquestes situacions, i des de les realitats tan diverses, esdevé capaç de ser la pedagoga, que acompanya i obre camins, perquè l'Esperit desvetli els sentiments humans que acostin al reconeixement de Déu com a Pare. En aquest procés entrarà expressament el missatge de Jesucrist i la seva persona. Però el calendari d'aquestes esdeveniments és imprevisible i sorprenent.

Aquesta dependència de l'Església del cor del Pare és una de les expressions de la fe cristiana que la mateixa Església ha d'explicitar i li ha de donar una major significativitat. La grandesa de l'Església no és la pròpia magnificació, sinó l'entrega magnànima a la causa de Déu. És Déu qui salva, mentre que l'Església ha de mostrar-se com a sagrament, és a dir, signe de salvació. I, si n'és signe, creixerà com a comunitat que rep, viu, celebra i anuncia la salvació.

Des d'aquesta perspectiva, hem de recollir com es presenta l'Església en la constitució dogmàtica *Lumen Gentium*, 1.⁹ La llum dels pobles no és precisament l'Església, sinó Crist. Així d'explícitament ho diu el text. D'aquesta dada extraïem que l'evangelització no és una manera de posar en el centre l'Església, sinó que l'Església hi ha de posar Jesús.

II. LA DIMENSIÓ HORITZONTAL DE L'ESGLÉSIA

Les expressions de fraternitat en l'Església, com a estil de vida: la comunitat dels germans

L'Església evangelitza sempre que reconeix que el seu Senyor és el Ressuscitat. Aquesta senyoria posa al seu lloc els ministres de l'Església. Aquest senyoriu mostra que sobren preses de possessió, entronitzacions d'homes, títols, insígnies, vestits, cerimonials, còpies del que feien i fan els senyors d'aquest món, és a dir, obres just contràries al que fa criticar Jesús. El despullament, que provoca el Senyor ressuscitat en els seus seguidors, no

---

9 Vegeu Peter HÜRNEMANN, «Theologischer Kommentar zur dogmatischen Konstitution über die Kirche *Lumen Gentium*», dins *Herders Theologischer Kommentar zum Zweiten Vatikanischen Konzil*, 2: *Sacrosanctum Concilium*, *Inter mirifica*, *Lumen gentium*, Freiburg-Basel-Wien: Herder 2009, pàg. 326-327, 355.

és un fonamentalisme més. Uns mínims d'organització són evangèlicament imprescindibles; però els senyors eclesiàstics possessionats o entronitzats no hi troben lloc, en l'anunci de Jesús. Tampoc no hi tenen cabuda els cavallers i els títols pontificis seglars.

Vosaltres, tots, sou germans. Aquesta és la bona nova de Jesús, per a establir una nova convivència que sigui diversa de la que ofereixen els grans del món. És un projecte que Jesús proposava en clara confrontació amb allò que feien els reis i poderosos. Precisava: entre vosaltres no ha de ser així. D'aquí que, viure i escampar sense por aquest missatge pertany a la tasca eclesial més purament evangelitzadora. Aquesta màxima evangelitza per ella mateixa.

La misericòrdia com a grandesa original de l'Església (Cf. Diumenge XXVI durant l'any, col·lecta)

Veia aquella societat atupada i carregada de normes, prohibicions i impostos aplanadors, per a no res. La seva alternativa era la d'anunciar una proximitat de Déu, és a dir, el Regne de Déu, com a començament d'una nova humanitat. Des d'aquesta alternativa canviava les relacions amb el Temple, posava la persona abans que el dissabte, que les observances, que les exclusions per mor del sexe, de malaltia, o la marginació dels infants. Deia que la manera de dirigir no s'havia de semblar en res a la manera de governar i de dominar dels reis i poderosos del món. La fraternitat havia de ser l'estil nou de les relacions humanes. La reparació o la restitució dels béns, entre els quals la fama és el més general, perquè també la tenen els pobres, és imprescindible abans d'acostar-se a l'altar.

La sensació de por en la nostra Església, en molta gent, és evident. Per això, la tendresa de Jesús és irrenunciable. Els creients hem de renovar les arrels de la nostra fe, i ens hem de sentir trobats, com l'ovella perduda, i portats a les espatles del Redemptor. Aquesta preocupació no malaltissa per la felicitat, i felicitat també en termes cristians, per a tothom, ha de marcar un estil d'una pastoral missionera.

III. LA MISSIÓ DE L'ESGLÉSIA COM

A REALITZACIÓ DE LA SEVA IDENTITAT

L'Església que transmet l'anunci del Regne de Déu com a identificació amb l'evangelitzador Jesucrist

En definitiva, l'Església serà més evangelitzadora en la mesura que adori un Déu cada vegada menys eclesiàstic, i esdevingui una Església més posseïda pel misteri de Déu. Evangelitzar és primordialment oferir el Regne de Déu, abans que entrar en qüestions cristològiques i eclesiològiques. Hi ha una prioritat, que respon una mica a la jerarquia de les veritats cristianes.

Oblidar aquesta pedagogia és desconèixer el mil·lenari procés seguit per Déu, en la història de la salvació. És oblidar la categoria de la «synkatabasis», o de la simpatia de Déu per la humanitat, del descens de Déu, fins a atansar-se a la persona humana.

El gran servei que pot fer l'Església és refer el missatge, de manera que torni a esser Evangeli. Va ser la tasca dels primers segles del cristianisme. Llegint els autors antics és possible refer el context mental i social dels oients i dels lectors de l'època.

L'Església oberta a tots els pobles i cultures

Doncs bé, l'Església ha d'establir una mena de concordisme, amb la sensibilitat de certes majories, posant en primer lloc la causa de Déu. Esbrinat què entenem per Déu, des de molts angles. És un poc el que pretenien els primers apologistes cristians, i el que intentaren fer els missioners de l'època moderna, per exemple Matteo Ricci, a la Xina.

És ben cert que hi ha d'haver una evangelització en vistes a les celebracions sacramentals que cauen segons el calendari. Però aquest anunci, en els nostres dies, probablement ja no sigui el més urgent. Hi ha masses de persones que passen per les esglésies per a les quals els sacraments són un fet social. Menys seria d'una altra manera. Aquestes masses superen en nombre els que són batejats, els que fan la primera comunió, els que es casen, els que van als funerals. I, per descomptat, hi ha una immensitat de

bones persones que «passen» de totes aquestes anades als temples catòlics. I és en aquests espais on hi ha d'arribar l'evangelització.

L'Església oberta a totes les situacions

Som arribats a una època en la qual, a la majoria de països europeus, el fet religiós ha quedat molt marginat. Especialment hi ha situacions en les quals els que s'hi oposen tenen reaccions visceral, anàlogues a les que manifesten un nombre excessiu de ministres catòlics. Uns i altres actuen més per emocions visceral, i no per reflexió cultural, i els cristians, a més, obliden que la fe és essencialment una opció i un acte lliure.

Ara bé, en aquesta situació, que no mostra símptomes de canvi, parlar de Déu té una certa acceptació. Jesucrist també és acceptat, mentre que l'Església aixeca sovint oposició. Aleshores, els evangelitzadors, és a dir, tots els cristians, hem de ser prou evangèlics, en el sentit d'aprendre la vivor de la serpent, i saber esperar, malgrat sigui indefinidament, és a dir, amb esperança evangèlica i no proselitista, que Déu doni l'increment a la paraula sembrada. Si donarà trenta, noranta o el cent per cent, no és cosa nostra.

El sentit d'Església creixerà en densitat, en la mesura que l'Església ocupi un lloc ministerial, i no el de l'objectiu final. Estam massa preocupats per les estadístiques. En l'època de la Restauració del segle XIX, i en el paroxisme de l'aplicació del model de l'Església com a societat perfecta, del segle XX, poder mostrar xifres cabaloses de persones de comunió diària era un fet satisfactori. Avui, la sensibilitat i les possibilitats d'evangelitzar són unes altres, i Déu no ha fugit més lluny. És el món que ha canviat, i els poders que el mouen no són controlables.

Replantejament dels anomenats manaments de l'Església

Degué ser a la primeria de 1970, quan des de Roma hom va refermar la validesa del manament d'oïr missa tots els diumenges i festes de guardar. Em trobava a un bisbat d'Argentina, un dels

més ben dotats de preveres. Però hi havia nuclis de població que eren a desenes de kilòmetres de la parròquia. Quin sentit té aquesta formulació dels manaments, si probablement per a la majoria dels catòlics és impossible donar-los un acompliment satisfactori? Un amic prevere ha estat uns anys a Kazakhstan, i va experimentar que, després de decennis de manca de preveres, al llarg de la dictadura comunista, els catòlics no s'avenien a participar amb freqüència, no ja setmanal, a la celebració de l'Eucaristia.

He ofert dues mostres de situacions que interpreten la catolicitat de l'Església amb formes inservibles i obsoletes.

D'altra banda, l'evangelització no ha de contribuir a rebaixar la qualitat de la vida i celebració dels creients. Però la historicitat de les formes de ser Església ha d'ensenyar els pastors a ser versàtils, de manera que l'immobilisme no desprestigiï les formes de ser Església. Una forma de ser és la de la celebració sacramental.

Sense aquesta versatilitat, quina bona nova pot ser per a unes persones que desitgen acostar-se a Déu, i les condemnam a viure en pecat? La resposta no consisteix a dir que ja s'alliberaran de la mala consciència. L'evangelització ho és si obre camins de felicitat en nom de Jesucrist. Una església local en la qual han de funcionar a partir d'epiqueies és una església maltractada.

Reconeixement de les esglésies locals, per a arribar a una constant sinodalitat

El primer bisbe de Mallorca va ser elegit per uns bisbes catalans. No podien elegir-lo els membres del Capítol de la Seu, perquè encara no era plenament constituït. A més, aleshores no hi havia cristians mallorquins adults. Ho eren mallorquins, els infants com Ramon Llull. Però els preveres, com els pares de Llull, eren catalans. Ara bé, el segon bisbe ja fou elegit per l'esmentat Capítol, tot seguint la norma canònica vigent. Era un vestigi de la disciplina antiga, que donava el protagonisme al poble i al clergat de cada lloc. Doncs bé, aquella església era tan catòlica com la nostra, i aquell poble cristià, guiat per aquells bisbes elegits varen ser els que varen escampar el cristianisme dins la

Mediterrània. Ja en podem girar de fulls dels escrits dels Sants Pares. Però gairebé no trobarem el nom de cap gran missioner. Sigui'm permès retornar a una menuda aportació, que vaig fer en l'«Assemblea diocesana-81», de la qual prenc aquestes paraules: Del segle I al final del II, «el mapa de les comunitats cristianes canvià notablement. Els autors del canvi no foren individualitats conegudes, ni tampoc, en forma apreciable, els dirigents de les comunitats, sinó que foren els creients com a tals els que onsevulla i en les més variades circumstàncies congriaren noves comunitats». ¹⁰ L'elecció dels bisbes amb intervenció del poble va ser la pràctica normal, fins entrada l'Edat Mitjana. I, ben segur, no tenia més problemes que els que hi ha avui en dia, en què són els nuncis que suplanten la comunitat. Que les dificultats arriben a quedar sufocades no és indicatiu de bona salut cristiana.

En concret, el tractament que rep l'Església de Mallorca en el nomenament dels bisbes és ja humiliant, i d'evangèlic i d'evangelitzador no en té res.

IV. PAUTES PER A UNA ESSLÉSIA DE MALLORCA MÉS EVANGELITZADORA

1. Evangelització des de la sinodalitat

Malgrat els cansaments, no és cert afirmar que a Mallorca no és possible mobilitzar la gent. D'aquí que, si l'Església és una comunitat per a la missió, és coherent que sigui com a assemblea reunida que es plantegi les urgències de l'evangelització, avui i aquí. És una mena de sinodalitat pastoral que ajudarà a prendre consciència de les necessitats de l'evangelització, i podrà proposar-ne els caus adients, per a fer-la efectiva. És clar que, per a poder reunir l'Església a Mallorca, cal que prèviament el laïcat, les religioses i els religiosos, acompanyats pel presbiteri, visquin de l'evangelització, i en comunitats diverses experimentin què demana l'Esperit a les nostres esglésies.

---

¹⁰ «Assemblea Diocesana-81. Corresponsabilitat a l'Església. II: Perspectiva històrica», BOBM 121 (1981), 426434, i, en separata, pàg. 311. Vegeu-ne la pàgina 431 o 8.

Els laics i els membres dels instituts religiosos no són simples destinataris de conclusions, elaborades en altres instàncies. Com a membres del poble de Déu, són cridats a viure la missió amb responsabilitat.

2. Vers la integració dels habitants de Mallorca en un projecte de poble de Mallorca

Entre les urgències per les quals passa l'Església a Mallorca, hi hem de comptar la de la seva identitat, com a poble civilment condret, del qual surten els convocats i convocades per l'evangelització per a constituir l'Església. És un problema que perpetuen els polítics, però que tampoc de part de les més altes instàncies de l'Església no s'ha plantejat mai formalment, com ho demana la tradició missionera de l'Església i, en concret el concili Vaticà II. Hom ha produït documents excel·lents, però és un fet demostrat que han estat els primers a caure en l'oblit. I és que aparentment hom no creu en la dignitat i la igualtat de tots els pobles. Hom considera els problemes de fons com a febres de minories. Ara bé, el núm. 13 de la *Lumen Gentium* segueix vigent a Mallorca. L'Església ha de fomentar el patrimoni de tots els pobles i no li sostreu res.¹¹ En les actuals circumstàncies, que demanen una actitud dialogal dels creients amb la cultura, la reconciliació de l'Església amb el patrimoni històric, cultural i amb els drets civils col·lectius del poble de Mallorca, és només una passa prèvia.

Aquest ensenyament del concili Vaticà II encara no ha estat acceptat per la cadena d'emissores de ràdio de titularitat episcopal, com fa molts anys vaig tenir ocasió de dir-ho en una emissió a ca seva. És d'una urgència total que des del Bisbat de Mallorca ens sentim una mica protegits, com a poble i com a comunitat cristiana. Entre d'altres, castigam l'herència del beat Ramon, al temps que en promovem la canonització. En resum,

---

¹¹ HÜRNEMANN, «Theologischer Kommentar zur dogmatischen Konstitution über die Kirche *Lumen Gentium*», pàg. 388.

l'evangelització ens ha de venir per la mateixa llengua del nostre prototipus d'evangelitzador universal.

3. L'Església de Mallorca ha de ser una comunitat feliç d'haver trobat el Crist

Si tenim la certesa que Déu estima tothom, i que ens estima personalment, i estima la nostra comunitat humana i eclesial, hem de beure d'aquesta font de felicitat fonda. Hem d'esdevenir una Església que no tingui por, ni se senti aclaparada per preocupacions insolubles. Tenim la causa de la nostra existència resolta. Les altres causes són menors, i no ens poden sostreure la felicitat vital. D'aquesta manera, ens disposem a una evangelització que ofereixi allò que dóna sentit a les nostres vides i al nostre poble.

Per tant, l'evangelització ha de ser evangèlica, és a dir, ha d'obrir la porta de la felicitat ja històrica. I no tant per estratègia, sinó per impuls essencial, car des de Jesús de Natzaret, el projecte de Déu és fins i tot nominalment, felicitat, és a dir, bona notícia.

Aquest objectiu condiona el contingut del missatge, que ha de ser cristocèntric. Crist és el si del Pare, que no pot tornar enrere, perquè no pot deixar mai de ser pare. D'aquí que sigui urgent recentrar l'Església i les seves preocupacions. Dins les manifestacions dels pastors de l'Església que tenen una repercussió social, hi ha un excés de temàtica moral del matrimoni, d'ètica, de qüestions escolars, etc. Fins i tot el greu problema de la pederàstia s'ha conduït d'una manera que ha pogut engolir el centre de l'Església, que és Jesús. No és que certes qüestions siguin marginals. Però no podem mai suposar que la gran preocupació de l'Església sigui Jesús. Una carta pastoral d'un bisbe, sobre la Quaresma, ni esmentava el nom de Jesús. El recentrament ens ha de fer sortir de donar per suposades les dependències primordials que té l'Església respecte del seu origen en el Pare, pel Fill, en l'Esperit Sant.

L'home nou s'ha d'encastar més radicalment en el Crist. L'Església ha d'evangelitzar proposant una nova antropologia, una

mica alliberada de certes derivacions prevalentment sociològiques que poden escolar-se d'una concepció de l'Església en termes exclusivament sociològics. L'evangelització ha d'optar per entrar en la interioritat humana, dins la qual amb gran respecte hi ha de fer brostar suaument una conversió radical que mostri l'opció per Déu en Jesucrist.

Per tant, l'evangelització ha de ser atraient, car és la forma evangèlica coneguda. En efecte, mai no trobam en Jesús ni amenaces, ni coaccions. Sempre convida, sempre dona l'oportunitat del «si vols». Sant Agustí comentava el verset 44, del capítol sisè de Sant Joan: «Ningú no pot venir a mi si el Pare que m'ha enviat no l'atreu. I als qui vinguin a mi, jo els ressuscitaré el darrer dia», tot insistint en què Jesús encarna tots els anhels més profunds de la persona humana. Per això, el Pare ens el mostra, per tocar el nostre interior, i que, així atrets, arribem a ell.¹²

Ha de ser alliberadora, el que vol dir redemptora o salvadora. Són tres termes equivalents. Cap dels seus matisos es pot perdre, i han de passar a l'anunci missioner.

Ha de ser alliberadora, en el sentit que cap persona humana s'ha de sentir subjecta a una altra. És una llibertat relacional, que expressa l'únic senyoriu de Deu.

És una llibertat que es fonamenta en la igualtat, tant creacional, com redemptora, en el sentit que, en Crist, ningú no és més persona que un altre, i ningú no és més redimit que un altre, i cap època i cap cultura és més lluny de l'evangeli que les altres, i, totes sempre, no just en un cop inicial, són en procés de purificació.

El primer missatge de l'obra magna de Ramon Llull és el de la felicitat de Déu i el de la felicitat dels homes

Si Jesús de Natzaret comença presentant-se com a Evangeli, segons ho llegim al començament de la versió de Marc, 1,1, amb un genitiu epesegètic, és a dir, que l'Evangeli de Jesucrist, és

---

¹² Josep AMENGUAL I BATLE, *La atracció del Padre y la fe en Cristo*, Bilbao: Mensajero 1973, especialment les pàg. 86-87.

Jesucrist: «Comença l'evangeli de Jesús, el Messies, Fill de Déu», per la seva banda, Llull va encetar el *Llibre de contemplació* tot mostrant que Déu és felicitat, és a dir, font de bona nova, evangeli fontal:

Primer llibre. Comença la primera distinció: D'alegre. Capítol I. Com hom se deu alegrar per ço com Déus és en ésser.¹³

L'evangelització que des de Mallorca hem de relançar, quan som al llindar del setè centenari de la mort del beat Ramon Llull, rep la inspiració de l'Amat, font de felicitat, i es posa en la imitació de l'Amic, Ramon, que inaugura la seva obra cabdal, i l'escrit emblemàtic de la llengua catalana, el *Llibre de contemplació*, amb una entrada sobre la felicitat de Déu vessada a la humanitat.

Llull ens mena, en el capítol II, a contemplar la persona com a gran regal del Creador, que li dóna la possibilitat de ser, d'existir, de no ser privació. D'aquesta nova, d'aquest evangeli que ens diu que som, i que som per Déu, Llull puja a l'alabança de Déu:

6. Llaor e gràcies a Vós, Sényer Deus, vos fa lo vostre servidor, com haveu remembrat e posat en son cor l'alegre que ell deu haver de son ésser, perquè no és en no ésser.¹⁴

Aquesta experiència de viure com a criatura de Déu, retorna a l'estimació de la vida, do el més preuat de què fruïm, i que ens posa en relació i comunió solidàries amb les persones de tots els pobles i cultures. És una contemplació ecumènica, que transcendeix qualsevol frontera i fita:

17. Jo us clam mercè, Sényer, que us plàcia que, en aquest temps que us plaurà jo viva, que tota hora sia alegre, enaixí que ab alegre vaja e siga, e dorma e vetle, e, que es faça, tota hora sia alegre.¹⁵

---

13 *Ramon Llull, Obres essencials*, II, (Biblioteca Perenne, 17), Barcelona: Selecta 1960, pàg. 97 i 108. Vegeu la molt útil edició abreujada per Josep Enric RUBIO ALBARRACÍN, *Llibre de contemplació. Antologia*, (Biblioteca Barcino), Barcelona: Barcino 2009, pàg. 35, 61-62. Aquesta edició darrera és l'única existent en les llibreries.

14 *Ramon Llull, Obres essencials*, II, pàg. 110. Text amb lleus adaptacions que hi hem aplicat. No el du l'antologia de RUBIO ALBARRACÍN.

15 *Ramon Llull, Obres essencials*, II, pàg. 110. RUBIO ALBARRACÍN, *Llibre de contemplació*, pàg. 63.

Llull, apassionat per la felicitat, va emprendre la missió, per escampar aquella experiència del Déu salvador, i encara tornava a contemplar tot alabant el Creador, amb expressions que mostren una circularitat entre ésser i ser feliç, i ser feliç com a font de la plenitud de l'ésser:

18. On jo us clam mercè, Sényer, que us plàcia que enaixí com tot mon ésser és en ésser, que tot sia en alegre, e tot alegre sia en món ésser.¹⁶

D'aquí que segueix el capítol tercer, amb aquest epígraf:

Capítol III. Com hom se deu alegrar de l'ésser de son proïme.¹⁷

I la conseqüència que en treu, surt de tota gelosia i de tota estretor del cor,

3. [...] car pròpia cosa és a l'hom bo e vertuós que s'alegre tota hora de bé, doncs, si alegre és l'home com veu bé en si mateix, alegre deu ésser en si mateix com veu bé en son proïme.¹⁸

L'evangelització, per tant, amb aquest missatge lluminós empeny a l'universalisme del reconeixement de totes les persones en plena igualtat. Amb aquesta obertura, hom pot emprendre la missió més específicament religiosa. Es tracta d'una proposta del beat Ramon que esperona l'Església a Mallorca a sortir de si mateixa, per forts que siguin els reptes interns, per tal de ser significativa en la societat pluralista del segle XXI illenc i universal.

4. Des del servei als pobres, a l'evangelització dels pobres

L'Església, a Mallorca, des de fa anys –i pensam ben específicament quan «Càritas» era també un centre i un focus de reflexió per a la transformació de la nostra convivència, vers una convivència més justa–, ha donat mostres d'una gran sintonia amb les necessitats dels pobres. Aquest patrimoni, tan evangèlic i tan evangelitzador per ell mateix, podria ser una plataforma de trobada dels cristians per tal de descobrir plegats com podem

---

16 *Ramon Llull, Obres essencials*, II, pàg. 110. RUBIO ALBARRACÍN, *Llibre de contemplació*, pàg. 63.

17 *Ramon Llull, Obres essencials*, II, pàg. 111.

18 *Ramon Llull, Obres essencials*, II, pàg. 111.

esdevenir una Església més evangelitzadora. El testimoni és empíricament vàlid, per tant, de la vida podríem arribar a una paraula més creïble. De tota manera, el servei als pobres ha de ser integrat sempre més explícitament dins el projecte d'evangelització de l'església local.

5. Des de la missió *ad gentes* d'uns religiosos, preveres, laics, a una missió de tota la comunitat cristiana

Som a la cloenda del III Centenari del naixement del beat Juníper Serra, missioner franciscà a Califòrnia. Per molt que hagi davallat el nombre de missioneres i missioners religiosos i preveres diocesans enviats *ad gentes*, la vocació missionera de l'Església a Mallorca no ha minvat. Tal vegada hàgim de redimensionar les possibilitats actuals, comptant més amb el laïcat, ja força present; però que pot ser convidat com a instància que també envia en nom d'un poble missioner. Si el laïcat és Església, també ha d'intervenir a desvetlar vocacions missioneres, en formar-les, en acompanyar-les i en enviar-les. Que el bisbe és el que envia formalment no entra en discussió.

No pertany al projecte de missió *ad gentes* la que hem de mantenir amb les comunitats de cristians provinents de països diversos que fan les seves celebracions. Un diàleg respectuós i no gens aclaparador podrà servir per a integrar en la comunitat creient de Mallorca moltes d'aquestes persones. Això ens envigorirà com a poble i com a poble de Déu.

La missió *ad gentes*, com en temps del Beat Ramon Llull, ha deixat de ser exterior. I com Llull, l'hem de tornar a plantejar. Ell ho va fer en termes no proselitistes. Hi ha col·lectius que segueixen les religions ancestrals dels seus països d'origen. És important emprendre una evangelització que comenci per besllumar com es troben religiosament. Déu els és present. Però, tal vegada hi hagi persones que se sentin soles, disperses. Una estimació per allò que els dóna sentit pot ser el rostre amable de Jesús, sense que el coneguin.

Hi ha altres col·lectius musulmans que han d'experimentar que l'Església de Jesucrist no és la dels colonitzadors que arranaren els seus pobles. Plantejar-nos el fet que aquests grups existeixen ja ha estat una passa. I, si sabem fer la segona, que consisteix a no tractar-nos com a enemics, serà una manera segons la qual unes portes quedaran obertes, almenys per a la convivència i per a la pau. No podem amagar-nos darrere la pantalla, ja aixecada, que els musulmans ens volen reconquistar. Probablement sigui un projecte de molts dirigents. No podem ser ingenus. Sabem el procés que ha seguit i segueix l'Islam per a implantar-se. Ara bé, els cristians no podem pagar amb la mateixa moneda, però evangèlicament hem de ser vius com les serpents.

6. Iniciar una etapa en què assagem donar una dimensió més evangelitzadora a les celebracions sacramentals

Tornam a topiar amb el fet que la idea de l'Església, i dels sacraments, més estesa roman dins el món social i cultural. Hi ha una ruptura en la comunicació. Aleshores, una gran part de la força consisteix a tornar a sembrar la llavor de la fe.

Les reformes mai no han vingut de dalt. D'altra banda, la nostra Església a Mallorca té prou recursos personals per a analitzar què passa en la regressió que hi ha entre els cristians per allò que fa a les celebracions sacramentals. Podem anar vora una església voluntarista i creguda que no experimenta com Jesucrist ens salva gratuïtament. Seria un retorn al paganisme. D'aquí que ens trobam en un moment que ens demana que ens autoevangelitzem.

Si precisam el problema de les celebracions sacramentals, no podem quedar impassibles i quedar badocant com en els temps del llarguíssim preconcili, sabent allò que experimentaven a França, Bèlgica i Alemanya, per exemple, però aquí res no s'immutava. No som menys església que les altres. Per això, cal que sigui l'Església que peregrina a Mallorca que es proposi evangelitzar i culminar aquesta tasca amb la celebració. Molts aspectes de les celebracions poden ser objecte d'experiències. Molts grups, ben

informatats prèviament, poden actualitzar la celebració penitencial, encara que no sigui en termes estrictament sacramentals, etc.

És ben cert que per aquí no tornarem a omplir els temples. Tampoc no és aquest l'objectiu, que mira que les celebracions dels misteris del Crist siguin més fructuoses avui per a nosaltres. D'aquí ho podran ser per a altres.

7. Reconèixer com els sants que ha produït l'Església de Mallorca són fruits madurs d'una Església evangelitzadora

Que a Mallorca tinguem una tradició de santedat reconeguda, des de Ramon Llull, nascut als dos anys de la implantació de l'actual poble, és una herència immensa, fins i tot per a aquelles persones mallorquines que no creuen, o creuen altrament. Els sants sempre han donat qualitat a la vida. Llull, a més, empès per la missió, és el principal configurador de la nostra llengua, i autor de llibres missioners, teològics, filosòfics, científics i literaris de primer ordre. Les canonitzacions i beatificacions no han de contribuir a devaluar la santedat diària de tot el poble de Déu, ni la santedat reconeguda per l'Església.

Tot poble necessita els seus referents, els models sortits de la seva pròpia nissaga. Vora els literats, metges, enginyers, viatgers, científics, esportistes, etc., també els seguidors de Jesús necessitem aquells que ens diuen que és possible arribar a la plenitud de vida en aquests dies. Que siguin molts no és un mal. Cal que tornem raonables: Mallorca, en els segles XIX-XXI ha crescut en població d'una manera mai abans pensada. Aleshores, si no hi hagués més sants reconeguts, seria un indicatiu d'empobriment de la vida cristiana. Les canonitzacions són la collita de l'anyada, de la nostra Església, amb la qual mostrem que l'evangelització va ser profitosa.¹⁹

---

¹⁹ Ho volguérem expressar a «La Seu de Mallorca com a emblema de la nova església en el Regne enmig de la mar», en *Jaume II i la Catedral de Mallorca*, Mercè GAMBÚS SAIZ - Pere FULLANA PUIGSERVER (coords.), (Col·lecció Seu de Mallorca, 3), Mallorca: Catedral de Mallorca 2012, pàg. 17-70, especialment al paràgraf: «La Seu, Santuari dels sants de Mallorca», pàg. 38-39.

El Beat Juníper Serra pertanyé a una generació de missioners, del segle XVIII, Llull és el gran missioner entre els segles XIII i XIV. Enguany (2013) el papa Francesc ha reconegut les virtuts heroiques del gran missioner popular mallorquí del segle XIX, P. Joaquim Rosselló i Ferrà, fundador dels Missioners dels Sagrats Cors. Era l'exponent d'una generació de preveres apostòlics, apassionats per l'evangelització, admiradors del místic i màrtir Ramon Llull. El P. Rosselló va manifestar a Mn. Melcior Massot i Planes que Ramon Llull seria canonitzat sense que l'haguessin beatificat formalment.²⁰

---

20 Maioricens. *Beatificationis et canonizationis Servi Dei Ioachim Rosselló i Ferrà, Fundatoris Congregationis a SS. Cordibus Iesu et Mariae (1833-1909). Positio super virtutibus et fama sanctitatis. II, Summarium ex Processu Ordinario Maioricensi et ex Processu supletorio Maioricensi*, (Congregatio de Causis Sanctorum. P. N. 539), Madrid 1996, pàg. 115, \$ 450. Vegeu, Josep AMENGUAL I BATLE, *Columna y Antorcha de la Iglesia de Mallorca. P. Joaquim Rosselló i Ferrà*, Madrid 1996, pàg. 218.

Benedicto XVI, *Pensamientos sobre el sacerdocio. Selección de textos del papa Benedicto XVI e introducción de Lucio Coco y Edmondo Caruana*. Ed. San Pablo, Madrid 2010.

En aquesta obra de la col·lecció “Pensamientos” del papa Benet XVI es recullen les reflexions del Sant Pare sobre el sacerdoci amb motiu de l'Any Sacerdotal, convocat en honor de sant Joan Maria Vianney en el 150è aniversari de la mort del Sant Rector d'Ars. Els pensaments sobre el sacerdoci s'han extret de discursos del Sant Pare, homilies, i trobades que freqüentment manté amb el clero de les diòcesis italianes i del món, amb motiu de les visites pastorals i dels viatges apostòlics. Els autors de la selecció de pensaments han procurat que els fragments triats fossin breus, però molt interessants pel contingut i per la forma com estan expressats. Els temes més recurrents són la necessitat de santificació i d'una profunda vida d'oració en la vida del prevere, la vida eucarística i penitencial en la vida sacerdotal, la dimensió d'entrega i sacrifici, i l'esperit de servei i disponibilitat.

Benedicto XVI, *Pensamientos sobre la familia. Selección de textos del papa Benedicto XVI e introducción de Lucio Coco*. Ed. San Pablo, Madrid 2010.

Aquest llibre en format de butxaca recull alguns pensaments en forma breu del papa Benet XVI sobre el tema de la família, extrets de discursos i homilies sobre aquesta qüestió tan important per als nostres temps. En molts d'aquests breus textos el papa reflexiona sobre la veritat del matrimoni, que tradueix el designi de Déu sobre l'home i la dona de ser dos en una sola carn (cf. Gen. 2,24) i sobre el fonament teològic d'aquesta unió: Déu, que és amor, va crear l'home per amor; la vocació a l'amor és el que fa de l'home l'autèntica imatge de Déu, per això, com diu el papa, l'home és semblant a Déu en la mesura en què estima. Alguns altres pensaments recollits afronten el tema de la unitat i la indissolubilitat del matrimoni, que troba el seu fonament en aquest vincle d'amor que existeix entre Déu i l'home: el mode d'estimar de Déu es converteix en la mesura de l'amor humà.

En molts dels pensaments recollits també es reflexiona sobre la família, que és qualificada com a santuari de l'amor, de la vida, de la fe, com a església domèstica i com a escola d'humanisme, així com a lloc on s'educa en l'exercici de la intel·ligència, en la llibertat de les eleccions, en el servei de l'amor, en el bé de l'oració, i lloc d'on sorgeixen les noves vocacions. Un llibre recomanable per a qui vulgui aprofundir, meditar i pregar a partir de pensaments i sentències del papa sobre un tema ben actual.

Antonio Marcos, *Vida de san Pedro*. Ed. San Pablo, Madrid 2010.

Aquest autor havia realitzat amb bastant d'encert l'any 2008 una *Vida de Pablo de Tarso*, en l'editorial San Pablo, amb ocasió de l'any paulí. Ara té el bon gust de fer-nos arribar la seva visió de sant Pere, en una línia narrativa, sense introduir-se en els laberints de l'exegesi ni en els jardins de la historicitat crítica. L'autor mateix es presenta com un capellà de poble que vol escriure un relat senzill per a la gent del poble. Vol presentar un retrat de l'humil pescador de Galilea, que un dia va decidir seguir Jesús. En el camí no li faltaran dificultats, dubtes i fins i tot sofriments, però Pere aprendrà a servir-se de la seva capacitat de lideratge per posar-se al servei de l'anunci de l'Evangelí. L'autor es demana què degué tenir Pere perquè Jesús es fixàs en ell i intenta esbrinar la personalitat fascinant d'aquest Apòstol, roca ferma sobre la qual Crist va edificar la seva incipient comunitat. L'autor ens presenta la vida de Pere de forma didàctica i clara, analitzant les circumstàncies polítiques, socials i religioses a les quals va haver d'enfrontar-se en la seva missió.

Albert Llorca i Arimany, *El camino espiritual de Ramón Llull*. Ed. San Pablo, Madrid 2009.

La figura de Ramon Llull continua suscitant gran interès, però també controvèrsia: gran filòsof i polemista per alguns, Llull és per altres un simple il·luminat. Aquest llibre pretén centrar-se en

el Ramon Llull místic, un home que, enmig dels conflictes socials i religiosos del seu temps, va voler centrar-se en la contemplació de Déu, a qui percep com a Amat de l'Amic. L'espiritualitat de Llull ens convida als cristians del segle XXI a viure la nostra fe de forma més profunda i autèntica. L'obra està dividida en tres parts. En la primera l'autor presenta la figura i el compromís de Ramon Llull, i el qualifica com un místic en un món inhòspit; és interessant la descripció que fa del món amb què es troba Llull i les circumstàncies complexes de la seva època. En la segona part es presenta l'obra de Llull, sobretot aquelles obres que més bé expressen el seu pensament místic. En la tercera part trobam una selecció de texts que l'autor considera que expressen millor l'experiència mística de Llull.

Lluís Noguero i Aguilar, *El camino espiritual de Teresa de Lisieux*. Ed. San Pablo, Madrid 2009.

Santa Teresa de l'Infant Jesús i de la Santa Faç, Teresa de Lisieux o santa Tereseta, com és familiarment coneguda, representa un model de vida cristiana proper. Educada en una família profundament religiosa, Teresa va ingressar en el Carmel quan tenia quinze anys d'edat. Prest es va adonar que la seva recerca de Déu, centrada en el rigor, s'havia de transformar en una completa acceptació de la seva petitesa i imperfecció. A partir d'aquesta certesa, Teresa va construïnt el seu camí espiritual, que la portarà a ser una de les grans místiques del nostre temps i un model d'espiritualitat accessible a tots els cristians. L'autor del llibre posa de relleu que aquesta santa va ser declarada per Joan Pau II doctora de l'Església, en la carta apostòlica *Divini Amoris Scientia*, de 19 d'octubre de 1997. El títol de la carta al·ludeix al motiu de la recerca vital de la jove carmelita, quan aquesta afirmava en una carta: *La ciència de l'Amor! Sí, aquestes paraules ressonen dolçament en les oïdes de la meva ànima! No desitj altra ciència*. Teresa és una mestra espiritual que va conèixer Déu preguntant a partir de l'Evangelí i la vida i així va rebre de Jesús la

ciència de l'amor diví, i la va fer capaç d'articular una doctrina molt senzilla però alhora molt profunda.

Josep Otón, *El camino espiritual de Simone Weil*. Ed. San Pablo, Madrid 2009.

La vida de Simone Weil transcorre en un dels períodes més complexos de la història d'Europa. Davant la realitat de la seva època, Weil no va actuar com una espectadora passiva, sinó que va arriscar la seva vida acudint als llocs més conflictius intentant ajudar. Era a més una dona intel·ligent que ens va deixar escrits filosòfics molt interessants i originals. També són molt importants les seves reflexions sobre la religió, i a pesar de la seva formació agnòstica, els successius encontres que va tenir amb el cristianisme al llarg de la seva vida varen suscitar en ella un profund interès per cercar Déu. En la seva espiritualitat conflueixen una experiència personal intensa i extraordinària, la sòlida aportació de la tradició cristiana, una seriosa reflexió filosòfica, un compromís ètic amb els més desemparats de la societat i un diàleg sincer amb les altres religions. Tot això fa de Weil una veu capaç de fer present Déu en una societat marcada pel procés de secularització.